

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

[Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı]

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ERGENLİK DÖNEMİ BİREYLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Muhammed Zahid UÇAR

Danışman
Prof. Dr. Nurten SARGIN

Konya 2020

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, destekleyen, eğitimimi tamamlamam konusunda motivasyon sağlayan ve beni güdüleyen değerli danışmanım Prof. Dr. Nurten SARGIN'a ilgi ve desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Eğitim öğretim hayatımın başladığı ilk günden bu zamana kadar üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime ders ve ders dışında bizimle paylaştıkları bilgi ve tecrübeleri için teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazma sürecinde, öncesinde ve sonrasında yardımcı olan, destek veren ve motive eden değerli dostlarım ve meslektaşlarım Ahmet Altıntaş, Mehmet Ali Eryılmaz, Musa Enes Karakurt ve Mustafa Yat'a teşekkür ederim.

Tez döneminde öncesi ve sonrasında desteğini hiç bir zaman esirgemeyen, bana her zaman inanan ve beni güdüleyen kıymetli dostlarım Hikmet Özlen ve Osman Ak'a teşekkür ederim.

Çocukluğumdan bu yana her zaman eğitimin önemine inanmış çok değerli annem Havva Uçar, babam Ahmet Uçar ve kardeşim Şüheda Uçar'a bana olan inançları, güvenleri ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Muhammed Zahid UÇAR

KONYA- 2020

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	vi
TEZ KABUL	viii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU.....	ix
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ.....	x
ÖZET	xii
ABSTRACT.....	xiii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Problem Cümlesi	5
1.4 Alt Problemler	5
1.5 Araştırmanın Önemi	6
1.6 Araştırmanın Varsayımları.....	7
1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.8 Tanımlar	8
2 ALAN YAZIN	9
2.1 Ergenlik Dönemi Tanımı Ve Genel Özellikleri	9
2.1.1 Ergenlik kuramları ile ilgili tarihsel süreçler	10
2.1.2 Ergenlik ile ilgili kuramlar	10
2.1.3 Ergenlik döneminde gelişim	15
2.2 Kişilik Kavramı.....	18
2.2.1 Kişiliğin tanımı	20
2.2.2 Kişiliği belirleyen faktörler.....	20
2.2.3 Kişilik kuramları	20
2.2.4 Beş faktör kişilik modeli	26
2.3 Psikolojik Dayanırlılık	30
2.3.1 Psikolojik dayanırlılık kavramı	30
2.3.2 Psikolojik dayanırlılığın bileşenleri	31
2.3.3 Psikolojik dayanırlılığı etkileyen faktörler.....	33
2.3.4 Psikolojik dayanırlılığı yüksek bireyin özellikleri	37
2.4 İlgili Araştırmalar.....	38
2.4.1 Ergenlik dönemindeki bireylerin kişilik özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalar	38

2.4.2 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar.....	41
3 YÖNTEM	45
3.1 Araştırmanın Modeli.....	45
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	45
3.3 Veri Toplama Araçları.....	47
3.3.1 Türk kültüründe geliştirilmiş temel kişilik özellikleri ölçeği.....	47
3.3.2 Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği.....	48
3.3.3 Kişisel bilgi formu.....	49
3.4 Verilerin Toplanması.....	49
3.5 Verilerin Analizi.....	50
4 BÜLGULAR.....	51
4.1 Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özelliklerinin ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular.....	51
4.1.1 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	51
4.1.2 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	53
4.1.3 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	55
4.1.4 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	60
4.1.5 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	66
4.1.6 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	73
4.1.7 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	77
4.1.8 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin baba eğitim durumlarına göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular.....	84
4.2. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	88
5 TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
5.1 Tartışma.....	94
5.1.1 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum.....	94
5.1.2 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum.....	96
5.1.3 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiye göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum.....	99
5.2 Sonuç.....	102

5.3 Öneriler	104
KAYNAKÇA	105
EKLER	131
EK-1 ARAŞTIRMA İZİNİ	131
EK-2 TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELİŞTİRİLMİŞ TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ	132
EK-3 ERGEN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ	134
EK-4 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	135
ÖZGEÇMİŞ	136

TABLolar LİSTESİ

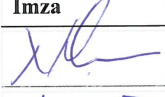
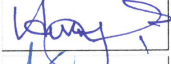

Tablo 3.1. Araştırma Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı	45
Tablo 3.2. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	46
Tablo 3.3. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	46
Tablo 3.4. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	47
Tablo 4.1. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklaşma Durumuna İlişkin T Testi Sonuçları	51
Tablo 4.2. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklaşma Durumuna İlişkin T Testi Sonuçları	53
Tablo 4.3. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeyine Göre Kişilik Özellikleri Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	55
Tablo 4.4. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Kişilik Özelliklerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.5. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeylerine Göre TKÖÖ Alt Boyutlarından Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	58
Tablo 4.6. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeyine Göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	60
Tablo 4.7. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	63
Tablo 4.8. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Sınıf Düzeylerine Göre EPDÖ Alt Boyutlarından Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	64
Tablo 4.9. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Kişilik Özellikleri Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	66
Tablo 4.10. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Kişilik Özelliklerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	69
Tablo 4.11. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre TKÖÖ Alt Boyutlarından Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	70
Tablo 4.12. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	73
Tablo 4.13. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	76
Tablo 4.14. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Kişilik Özellikleri Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	77
Tablo 4.15. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Kişilik Özelliklerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	80
Tablo 4.16. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre TKÖÖ Alt Boyutlarından Alınan Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	81
Tablo 4.17. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinden Alınan n, X ve Ss Değerleri	84
Tablo 4.18. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine Ait Puanlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	87
Tablo 4.19. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçekleri Toplam Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları	88

Tablo 4.20. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçekleri Alt Boyutlarına İlişkin Puanlar Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları¹⁸⁹

TEZ KABUL

Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Muhammed Zahid UÇAR tarafından hazırlanan *Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki* başlıklı tez tarafımızdan amaç, kapsam ve kalite yönünden değerlendirilmiş olup, 24/01/2020 tarihinde Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı *Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri		
	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Nurten SARGIN	
Üye	Prof. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU	
Üye	Doç. Dr. Ayşe Eliüşük BÜLBÜL	

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki başlıklı tez çalışmamın İç Kapak, Özetler, Ekler ve Ana Bölümlerden (Giriş, Alan Yazın, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler) oluşan toplam **112** sayfalık kısmına ilişkin, 18/02/2020 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezin benzerlik oranı **%18** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez kabul sayfası hariç,
2. Tez çalışması orijinalite raporu sayfası hariç,
3. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç,
4. Önsöz hariç,
5. İçindekiler hariç,
6. Simgeler ve kısaltmalar hariç,
7. Kaynakça hariç
8. Özgeçmiş hariç,
9. Alıntılar dâhil,
10. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinalite Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

18/02/2020

Muhammed Zahid UÇAR

Prof. Dr. Nurtan SARGIN

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynakça listesine eklendiğini beyan ederim.

20/02/2020

Muhammed Zahid UÇAR

Kısaltmalar

TKÖÖ : Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği

EPDÖ : Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

ÖZET

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ERGENLİK DÖNEMİ BİREYLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Muhammed Zahid UÇAR

Bu çalışmada ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri (dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik) ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi, empati) arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma genel ilişkisel tarama modelindedir.

Araştırmanın örneklem grubunu Konya ili merkez ilçelerinde (Selçuklu-Meram-Karatay) öğretim gören 1494 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem grubuna, Gençöz ve Öncül (2012) tarafından geliştirilen Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği, Bulut, Doğan ve Altundağ (2013) tarafından geliştirilen Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve araştırmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde t- testi ANOVA ve Pearson Momentler Çarpım Katsayısı istatistiksel analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklık düzeyleri arttıkça; psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin arttığı, duygusal tutarsızlık düzeyi arttıkça; aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi düzeylerinin azaldığı olumsuz değerlik puanları arttıkça ise aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Ayrıca kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik alt boyutlarının cinsiyete göre, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık alt boyutlarının sınıf düzeyine göre, dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik alt boyutlarının anne eğitim durumuna göre, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik alt boyutlarının ise baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmasına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından akran desteği, okul desteği, uyum ve empati alt boyutlarının cinsiyete göre, aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi alt boyutlarının ise sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmasına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Psikolojik dayanıklılığın anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Özellikleri, Psikolojik Dayanıklılık, Ergenlik Dönemi

ABSTRACT

Department of Educational Sciences
Psychological Counseling and Guidance Program
Master Thesis

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY TRAITS AND PSYCHOLOGICAL DURABILITY LEVELS OF ADOLESCENT INDIVIDUALS

Muhammed Zahid UÇAR

The aim of the present study is to investigate the relation between adolescents' individual characteristics (extroversion, responsibility, agreeableness, neuroticism, openness for improvement, low self-esteem) and psychological resilience (family support, peer support, school support, adaptability, will for struggle and empathy).

The sample group of the present study consists of the 1494 high school students enrolled at schools in the districts of Konya city center (Selçuklu-Meram-Karatay). Participants were administered Basic Personality Traits Scale Developed in Turkish Culture by Gençöz and Öncül (2012), Adolescent Psychological Resilience Scale developed by Bulut, Doğan, Altundağ (2013), and Personal Information Form prepared by the researcher. In the analysis of the data obtained, statistical analyses such as T-test, Anova, and Pearson Moment Correlation Coefficient were employed.

A moderate statistically significant relation in the positive direction was determined between personality traits and psychological resilience levels of the participants. It was determined that among the subscales of personality traits, the higher the scores of extroversion, responsibility, agreeableness, openness for improvement, the higher are the family support, peer support, school support, adaptability, will for struggle and empathy subscale scores of psychological resilience scale, increase in neuroticism subscale level has led to decreases in family support, peer support, school support, adaptability, will for struggle scores and the higher the score for low self-esteem subscale, the lower are the levels of family support, peer support, school support, adaptability, will for struggle, and empathy. Moreover, statistically significant findings have been obtained in the responsibility, agreeableness, neuroticism, openness for improvement, low self-esteem subscales of personality traits scale according to gender, in the extroversion, responsibility, neuroticism, openness for improvement subscales according to class level, and in the extroversion, responsibility, openness for improvement, and low self-esteem subscales according to parental education backgrounds. Likewise statistically significant findings have been obtained among the subscales of psychological resilience scale, in peer support, school support, adaptability, and empathy according to the independent variable of gender and in the subscales of family support, school support, adaptability, and will for struggle according to class level. Psychological resilience has been determined not the change according to parental education levels. At the end of the present study, suggestions related to the findings obtained have been made.

Key Words: Personality Traits, Psychological Resilience, Adolescence

BÖLÜM 1

1 GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Gelişim dönemi içerisinde yer alan ergenlik, çocukluk ile erişkinlik süreci içinde yer almakta; zihinsel, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden bir olgunlaşma ve değişim sürecini içerisinde barındıran kritik bir dönem olarak ifade edilmektedir. Bu dönemde ergenler kendisine sevgi, saygı ve anlayış gösterilen bir ortamda toplumda yer edinebilmekte ve sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirebilmektedir.

Ergenlik döneminde bireylerde hormonlardaki değişimler nedeniyle fizyolojik farklılıklar meydana gelmektedir. Toplum bireylerden; gelenek göreneklere ve toplumsal kurallara uymasını, mesleki olarak bireyin kendisine bir yol belirlemesini beklemektedir. Akran etkisinin önemli bir etken olarak kabul edildiği ergenlik dönemindeki bireylerin kendilerine yönelik kimlik belirleme çabası içerisinde olduğu ifade edilmektedir. “Ben kimim?” sorusuna yanıt arayan bireyin kendi etrafındaki bireylerden rol model aldıklarıyla özdeşim kurma yoluyla kendi kimliğini kazanmaya yöneleceği vurgulanmaktadır. Kimlik karmaşasının ise bireyin özdeşim kurmak için uygun gördüğü kişileri bulamadığı zaman ortaya çıkacağı belirtilmektedir (Düzgün, 2002). Bireylerin hayat boyunca en çok zorlukla karşılaştıkları dönem olarak belirtilen ergenlik döneminde yetişkinliğe özenmeleri ve yetişkin gibi davranmak istemelerinin, ergenlerde uyum sorunları ve benlik karmaşası yaşanmasına yol açabileceği ifade edilmektedir. Bireyin sorumluluklarının benliğine yansımaları nedeniyle bu dönemde problemlerin çözüme ulaşmasının kimlik gelişiminin sağlıklı olmasına etki edeceği belirtilmektedir (Ünüvar, 2003).

Doğan'a (2015) göre hayatları boyunca çok sayıda sarsıcı, örseleyici, stresli ve travmatik olaylarla karşılaşan ergenlerin bu olaylara karşı geliştirdikleri tepkileri ve bu olaylarla baş etme tarzları farklılık gösterebilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerden bazıları bu travmatik ve stresli durumlarda daha az etkilenip kısa sürede normal hayatlarına dönerken bazı ergenler ise depresyon ve kaygı gibi olumsuz ruh haline bürünebilmektedir. Bireylerin kendilerini çabuk toparlamaları, normal hayata

dönme gücü ve olaydan daha az etkilenmeleri psikolojik dayanıklılık kavramıyla açıklanmaktadır (Doğan, 2015).

Kulaksızoğlu'na (2001) göre bedensel ve cinsel gelişim ile oluşan farklılıklara alışma ve kazanılan yeni duruma uyumlu davranış ve tutum edinme sırasında oluşan gerginlikler, ergenlik dönemi bireylerini ruhsal olarak daha hassas bir hale getirmektedir. Bireyselleşme anlayışı günümüz teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmeler ışığında ortaya çıkmaktadır. Kendilerine fayda sağlayacak eğilimler başkalarını düşünme eğiliminin önünde yer almaktadır. Bu gelişim ve değişimlere paralel olarak ortaya çıkan kişisel ve toplumsal uyumsuzluklar ve çatışmalar, suç ve şiddetin artışı göstermesinde önemli rol oynamaktadır. Toplumda oluşan bu değişimlerin, toplum ile birey ilişkisindeki olumlu davranışların azalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Sünbül, 2012).

Kişilik terim anlamı ile “persona” sözcüğüne dayanmaktadır. Latince de tiyatro okuyucularının kullandığı “maske” olarak tanımlanmaktadır. Kişiliğin günümüzde psikolojinin ana kavramlarından birisi olarak kabul edilmesine rağmen üzerinde halen hemfikir olunmuş bir tanım bulunmadığı belirtilmektedir (Köknel, 2005). Yanbastı'ya (1991) göre kişilik, bireyi diğerlerinden farklı kılan ve göreceli olarak bireyin ilerdeki davranışlarına yönelik tahminlerimizin dayanağını oluşturan değişmez özellikler olarak tanımlanmaktadır.

DeneySEL psikoloji, ampirik çalışmalar ve öğrenme kuramlarının kişilik kuramlarının gelişiminde etkili olduğu, insan davranışlarında ölçme/değerlendirme ve bireysel farklılıkların belirlenmesi genetik, sosyoloji, sosyal antropoloji ve ekonomi gibi alanların da çağdaş kişilik kuramlarına katkı sağladığı belirtilmektedir (Yanbastı, 1991).

Aiken'e (1993) göre kişilik bireyin fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal özelliklerinin toplamı olarak ifade edilmektedir. Wiggins (1979) ise insanların belli durumlardaki davranış eğilimlerinin sistematik olarak ele alınmasının kişilik çalışmalarının temel amacına hizmet ettiğini belirtmiştir. Köknel'e (2005) göre kişilik, toplumsal deneyimler ve yapısal – gelişimsel etkenlerden beslenen, bireyin özgün uyum modellerini ve yaşam tarzını belirleyen, içe sindirilmiş duyuş, düşünüş ve davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır.

İngilizcede “resilience” kavramı olarak ifade edilen psikolojik dayanıklılık aynı zamanda esneklik, dirençli olma, sağlamlık, zorlukları yenme ve çabuk iyileşme gücü anlamlarında da ifade edilmektedir (Bezmez ve ark. 1999; Akt. Gürkan, 2006). Psikolojik dayanıklılık kavramının kullanılmasında ise bu kavramın birden fazla

anlamda kullanılmasından kaynaklanan kavram kargaşası nedeniyle Türkiye’de bu kavramla ilgili çalışan 23 öğretim elemanına kavramlardan hangisinin daha uygun olduğuna yönelik derecelendirmeli bir ölçek gönderilmiştir. Gelen cevaplar doğrultusunda “psikolojik dayanıklılık” kavramının kullanılmasında karar verildiği ifade edilmektedir. (Basım ve Çetin, 2011).

Günümüzde ergenlik dönemindeki bireyler sel, deprem, göç, savaş, terör saldırısı gibi doğal ve beşeri afetlerle ya da anne-baba veya kendisine yakın gördüğü birisinin ölümü hatta bireylerin okul değişikliği veya adres değişikliğinden meydana gelen zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşabilmektedir. Bazı ergenler bu durumlarda zorluk çekerken bazıları ise kolaylıkla uyum sağlayabilmektedir. Psikolojik dayanıklılık ise zaman, çaba ve devamlılıkla birlikte bireyin uyum sağlamasındaki en etkili faktörlerden olduğu ifade edilmektedir (Masten, 2001).

Masten (1994) psikolojik dayanıklılığı çeşitli risklere ve zorlu durumlara rağmen başarılı olarak adapte olmak şeklinde açıklarken Walsh (2006) ise psikolojik dayanıklılığı zorluk içeren durumdan daha sağlıklı güçlü bir şekilde çıkmayı, krize karşı gelişme göstermek ve bireyin dayanıklı olmasına olanak veren aktif bir süreç olarak açıklamıştır. Psikolojik dayanıklılık kavramının içerisinde ele alınan risk faktörleri ile koruyucu faktörlerin birbirleri ile etkileşimi önemli bir süreci açıklamaktadır. Risk faktörleri, hayattaki zararlı çevresel etkenler ve stresli yaşam olayları olarak ifade edilip bireyin zarar görmesine sebep olurken, koruyucu faktörler ise ailesel, kişisel, çevresel ve toplumsal kaynaklı olarak kategorize edilmektedir. Koruyucu faktörlerin risk altındaki görülen bireylere destek görevi görüp, zararın etkisini azaltıp koruyucu bir işlev sağlamakla görevli olduğu belirtilmektedir (Kumpfer, 1999; Norman, 2000).

Zararlı ve riskli yaşam koşulları altında yetişen çocuk ve ergenlerin, olumsuzluklara rağmen nasıl dayanıklı birer birey olarak kalabildiklerini anlamının, aynı yaşam koşulları altında yetişen diğer bireylere yönelik yapılacak araştırmalarda önleyici etkisinin olacağı belirtilmektedir (Masten ve Reed, 2002).

Norfolk (1989), psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin, yaşamın olumsuzluklarından etkilenmeden, hayatın tanıdığı fırsatlardan yararlanabileceklerini belirtmektedir. Bireylerin stresli durumlarla baş etmelerine yardımcı olan psikolojik dayanıklılık, bireyin zor şartlara karşı mücadele etme güçlerini arttırıp yaptıkları işe daha fazla bağlanmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda bireyin stresli durumu kontrol etmeyi öğrenmesinin verimli ve enerjisi yüksek bir hayat sürdürmesinde önemli olduğu ifade edilmektedir. (Akt. Sezgin, 2012).

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin gerginliğini önleyen, stresi azaltan bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır. Böylece psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireyler, günlük iş ve etkinliklere daha çok bağlılık gösterir, fırsatları değerlendirir ve yaşamlarının denetimini kontrol altında tutarlar. Psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin sorun çözüme becerisine sahip, içten denetimli, kişilerarası iletişim becerisi ve öz saygısı yüksek, zorluklar karşısında pes etmeyen, olumlu benlik tasarımına sahip, mücadeleci, kendini geliştiren ve empati becerisi yüksek bireyler olduğu belirtilmektedir (Gürkan, 2006).

1.2 Araştırmanın Amacı

Gürkan'a (2006) göre psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük bireyler dışsal yüklemelere daha fazla yönelen, dışsal kontrol odaklarına boyun eğen, olaylardan veya kişilerden uzaklaşma, kaçma yönelimi fazla olan ve meydana gelebilecek değişikliklere karşı dirençli bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Savaş, göç ve deprem gibi doğal ve beşeri olayların artış göstermesinin bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine olumsuz etki edebileceği düşünülmektedir. Eğitim sistemi içerisinde son yıllarda yapılan değişikliklerin ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Son yıllarda teknolojik gelişimler nedeniyle telefon ve bilgisayar başta olmak üzere teknoloji bağımlılığının artış göstermesi ve bu artışın aile ilişkileri, akran ilişkileri, akademik beceriler ve empati becerileri üzerinde olumsuz bir etki yaratabileceği ve ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine olumsuz yönde etki edebileceği düşünülmektedir. Toplumda şiddet ve baskının göstermiş olduğu artış ya da azalma durumuna göre ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyinin değişim gösterebileceği düşünülmektedir. Sosyo ekonomik düzeylerin, bireylerin maddi olarak yaşam tarzlarında refah seviyelerinde belirleyici olduğu ve sosyo ekonomik düzeyin azalma göstermesinin bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine olumsuz yönde etki edebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı ergenlerin kişilik özellikleri (dışadönüklük-sorumluluk-uyumluluk-duygusal tutarsızlık- gelişime açıklık-olumsuz değerlik) ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri (aile desteği-akran desteği-okul desteği-uyum-mücadele azmi-empati) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim

durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşma durumunun da incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın değişkenleri olarak kabul edilen kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık kavramlarının birlikte incelendiği çalışma sayısının kısıtlı olduğu belirtilmektedir (Çetin ve ark., 2015). Literatüre katkı sağlamanın amaçlandığı bu çalışmada psikolojik dayanıklılığın koruyucu ve risk faktörlerinin beş faktör kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi, yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyinde hangi kişilik özelliklerinin öne çıktığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Psikolojik dayanıklılığı düşük olan ergenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi, psikolojik dayanıklılıkta risk faktörlerinin etkisinin azaltılıp koruyucu faktörlerin etkisinin artırılması yönünde farkındalık kazandırılması amaçlanmıştır.

Ergenlerin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, olumlu kişilik özelliklerine sahip olunmasının, psikolojik dayanıklılık düzeylerini arttırmaya yönelik tedbirler alınması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma ile psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerine etki eden faktörler belirlenerek, eğitim-öğretim süreci içerisinde psikolojik dayanıklılığı düşük bireylere yönelik yapılması gereken çalışmalara ilişkin öneriler sunulması ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artırılması ve literatürde yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın amaçlarına ilişkin aşağıda yer alan problem ve alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.3 Problem Cümlesi

Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Bu probleme bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir.

1.4 Alt Problemler

Araştırmanın problemi ile ilişkili olarak araştırmanın alt problemlerine aşağıda yer verilmiştir.

1. Ergenlik dönemi bireylerinin cinsiyetleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

2. Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeyi ile kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

3. Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumu ile kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

4. Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumu ile kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

5. Ergenlik dönemi bireylerinin cinsiyetleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

6. Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeyi ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

7. Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumu ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

8. Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumu ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

9. Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

1.5 Araştırmanın Önemi

Psikolojik dayanıklılık kavramı, bireylerin olumsuz yaşantılar karşısında sergilediği başa çıkabilme ve uyum sağlama durumu olarak ifade edilmektedir (Block ve Kremen, 1996; Akt. Akın, 2012). Psikolojik dayanıklılık kavramının tartışılması için bireyin sevdiği bir yakınının kaybı, doğal afet, hastalık, boşanma gibi olumsuz yaşantıların neden olduğu risk durumlarına karşı koruyucu faktörlerin harekete geçmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında kişilik özelliklerinin yapılanmasında önemli bir süreç olan ergenlik dönemi psikolojik anlamda da dayanıklılığın biçimlendirildiği bir dönem olarak açıklanabilir.

Yıldız' a (2016) göre bireylerin olumsuz ve güçsüz durumlarına yönelik araştırmaların literatürde oldukça fazla olduğu fakat bireylerin güçlü ve olumlu yönlerine ilişkin az sayıda çalışma olduğu ifade edilirken literatürde psikolojik sağlığı artıran; psikolojik dayanıklılık, iyimserlik, mutluluk ve umut gibi olumlu kavramların araştırılmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Psikolojik dayanıklılık kavramının, çocukların zorlukların üstesinden nasıl gelebildiklerini anlayabilmek için psikolojik dayanıklılık ile ilişkili kavramlar olan risk, koruyucu faktörler, zorluk, gelişim görevleri ve yeterlilik gibi kavramları tanımlamak ve değerlendirmek için çalışılması gerektiği belirtilmektedir (Masten ve Obradovic,

2006). Hayattaki zorluklarla baş etme becerisi kazanmanın benzer durumdaki bireylere yönelik yapılacak önleyici çalışmalara ışık tutabileceği ifade edilmektedir. (Cowen, 2001). Bireyin karşı karşıya kaldığı sıkıntı ve zorluklarda koruyucu faktörleri bilmesi ve zor durumla başa çıkması için psikolojik dayanıklılığa ilişkin farkındalık kazanmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

Psikolojik danışma ve rehberlik alanının kavramlarından söz ederken psikolojik dayanıklılık kavramının son yıllarda sık kullanıldığı belirtilmektedir (Korkut, 2003). Bu çalışmanın, bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırmaya yönelik çalışma yürüten araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sağlıklı bir kişilik özelliği ve psikolojik anlamda dayanıklı bireyler koruyucu ruh sağlığı çerçevesinde sosyal açıdan sağlıklı bir toplum yapısının inşası anlamında da değerli kavramlar olarak düşünülmelidir. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında önleyici rehberlik hizmeti ile bu çalışmanın psikolojik dayanıklılığı düşük bireylerin belirlenmesi ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artırılması, bireylerin eğitim sürecinden daha iyi yararlanmalarını sağlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeylerini nasıl etkilediğinin anlaşılması, ergenlik dönemi bireylerinin bu bağlamda farkındalık kazanmalarına yardımcı olacak çalışmaların ve hizmetlerin geliştirilmesi noktasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6 Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmadaki örneklem grubunun evreni temsil ettiği,
2. Araştırmanın örneklem grubundaki katılımcıların kullanılan ölçeklere içten ve samimi yanıtlar verdikleri,
3. Kullanılan ölçme araçlarının ölçülmek istenilen özellikleri ölçmede yeterli olduğu,
4. Ulaşılan kaynakların yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın bulguları 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Konya İli Merkez ilçelerindeki (Selçuklu-Meram-Karatay) ortaöğretim kurumundaki öğrencilerden elde edilen verileri ile,

2. Kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin tespiti için kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen verilerle,
3. Araştırmanın bulguları, kullanılan araştırma yönteminden elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

1.8 Tanımlar

Ergenlik Dönemi: Biyolojik, psikolojik zihinsel ve duygusal açıdan değişimler yaşayan, çocukluktan yetişkinliğe geçiş evresi olarak ifade edilen süreçtir.

Kişilik Özellikleri: Kişilik bireyin nerede ve ne şekilde davranacağına önemli düzeyde belirleyici olan, değişik zamanlarda ve değişik durumlarda da kendi içerisinde tutarlılık gösteren kişiye ait duygusal, düşünsel, davranışsal özelliklerin bütünüdür.

Psikolojik Dayanıklılık: Bireyin zor bir durumla karşılaşması bu zorluktan güçlü ve dirençli bir şekilde kurtulmayı, kriz içeren bir durum karşısında gelişim ve dayanıklılık göstermeye olanak sağlayan aktif bir süreçtir.

Birey: İnsan topluluklarını oluşturan, insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek can, ferttir.

İlişki: Birbiriyle eşleştirilen iki kümenin puan ya da ölçü arasındaki ilişki ya da birlik olarak ifade edilmekle birlikte bir değer, başka bir değerle aynı zamanda aynı yönde veya ters yönde gösterdiği değişme eğilimi ya da karşılıklı bağıntıdır.

BÖLÜM 2

2 ALAN YAZIN

2.1 Ergenlik Dönemi Tanımı Ve Genel Özellikleri

Ergenlik kavramı büyüme yetiştirilme erişim anlamına gelen Latince'de adolescere sözcüğünden gelmektedir (Poyraz, 2010). İnsanların doğduğu andan itibaren ilk 8 ay hariç en hızlı değişimlerin yaşandığı dönem ergenlik dönemidir (Kulaksızoğlu, 2006). Türk Dil Kurumunda yer alan tanıma göre ergenlik, cinsel organlarda görülen fizyolojik gelişim ile birlikte başlayan ve yetiştirilme erişimi ile son bulan dönem, yeni yetme olma durumu şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2017). Yavuzer (2007) ergenliği sürece odaklanıp bireyde gözlemlenebilen hızlı gelişim evresi şeklinde tanımlamıştır. G. Stanley Hail ise ergenliği "fırtına ve stres" zamanı olarak betimlediği ifade edilmektedir (Gander ve Gardiner, 2004). Atkinson ve ark. (2008) ergenliği, 12 ile 18 yaş arasında çocukluktan erişkinliğe geçiş olarak tanımlamaktadır. Baymur ise (1997) ergenliği, 13 ile 20 yaşları arasında çocukluktan yetiştirilme geçiş dönemi olarak açıklamaktadır.

Ergenlikte özellikle fizyolojik gelişimlerin ardından sosyal, psikolojik gelişimler arkasından gözlenmekte olup bellek gücündeki gelişimler ise soyut düşünme becerisinin gelişmesine yol açmaktadır. Bu gelişim süreçleri bireyin yükümlülüklerinin de artmasına sebep olmaktadır (Steinberg, 2013). Ergenlik döneminde vücudundaki değişimlere uyum sağlamaya çalışırken kimlik karmaşası yaşayan bireyin; kötü alışkanlıklar edinebilme, bağımlılık gibi uzun süreli problemlerle karşı karşıya kalabileceği belirtilmektedir (Sayar, 2006).

Ergenliğin başlangıcı buluş dönemi olarak açıklanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2006). Bireyin süreç içerisinde gösterdiği gelişim hızının farklılıklar göstereceği ifade edilirken, bireyin bu süreci hızlı ve keskin olarak değil, yavaş bir şekilde geçirdiği belirtilmektedir (Varış, 1998).

Gelişim kuramcılarının göre ergenlik baş, orta ve son şeklinde 3'e ayrılmıştır. Bu sınıflama okul dönemleri içerisinde ergenlik dönemlerinin sınıflandırılması şeklinde açıklanmıştır (Dinç, 2007). Steinberg ise (2007) toplumsal olarak ergenliğin

çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemi olarak kabul gördüğünü ve 10 ile 20 yaş aralıklarında dürdüğünü belirtmektedir.

2.1.1 Ergenlik dönemi kuramları ile ilgili tarihsel süreçler

Platon, bireyin çocukluktan yetişkinliğe erişimine kadar olan gelişimini evrilen aşamaların oluşturduğu bu katmanların yer aldığı süreçler bütünü olarak belirtmektedir (Clouiter, 1994).

Aristo ise gelişimi birinci süreç bebeklik (7 yıl), ikinci süreç çocukluk ve ergenlik (7 yıl), üçüncü süreç ise genç erkeklik (7 yıl) şeklinde sınıflandırmıştır. Aristo'ya göre ergenlik, bireyin seçim yapma becerisi kazandığı öz kontrole muhtaç, dengesiz ve sabırsız eğilimlerin gösterildiği bir süreç olarak belirtilmiştir (Aydın, 2005).

18. yüzyılda J.J. Rousseau çocukluk ve ergenlik dönemini dört evrede incelemiştir. Bu evrelerden oluşan gelişim süreçleri şu şekilde açıklanmaktadır (Aydın, 2005).

1. Aşama: Doğumdan itibaren 5 yaşına kadar fiziksel ihtiyaçlar ve haz duygusunun yaşanması,

2. Aşama: Bireyin 5 yaşından 12 yaşına kadar eğitiminde oyun ve spor aktivitelerinin önemi ve bu aşama sonunda mantıksal çerçevenin oluşmaya başlaması,

3. Aşama: Benlik kavramının 12-15 yaş aralığında yer edinmesi ve bireyin merak ve araştırmaya yönlendirilmesi,

4. Aşama: Duygularda olgunlaşma dış dünyaya yönelmenin 15 ile 20 yaş aralığında başlaması, ahlak ve etik kavramının bu dönemde şekillenmesi olarak ifade edilmektedir.

2.1.2 Ergenlik ile ilgili kuramlar

Aşağıda ergenlik kuramları ayrı ayrı ele alınmıştır.

Biyolojik kuram

Ergenlik konusunda sistemli çalışmalar Hall (1904) tarafından yapılmaya başlanmıştır. Hall, gelişimde çevresel etmenlerin etkisinin az olduğunu kontrolün ise

biyolojik faktörlerin elinde olduğunu belirtmiştir (Çok, Giray ve Ersever 2001; Sandrock, 2014). Gallatin'e (1995) göre ise aile tarafından gösterilecek hoşgörü tutumunun ergenlerde oluşacak problemlili davranışları yok edebileceği ifade edilmektedir.

Hall, Darwin'den etkilenmiş ve Darwin'in evrimsel bakış açısını çocukluk ve ergenlik dönemindeki gelişmelerle birlikte ele almıştır. Hall, ergenlik dönemini, insanlığın vahşilikten uygarlığa geçiş evresi olarak belirtirken bireyin kültürel temellerini anladığı dönem olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Hall, ergenliği; bireyselleşme duygusunun geliştiği stres ve fırtınalar dönemi olarak açıklarken, yeniden doğuş dönemi olarak ifade edilebileceği vurgulanmaktadır (Döğücü, 2004). Hall'a göre birey ergenlik döneminde çatışmacı, stresli ve fırtınalı olabilir, ancak bu yaşantıların bireyin yeniden yapılanmasına olanak sağlayıp yardımcı olacağı ifade edilmektedir (Gallatin, 1995; Akt. Uçal, 2006).

Psikoanalitik kuram

Psikoanalitik kuramlar, gelişimi doğru anlayabilmek için davranışın zihinsel temellerindeki en derin kısımlara inilerek inceleme yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Santrock (2014) erken çocukluk yaşantılarının ebeveynlerin gelişiminde önemli bir ölçüt olduğunu ifade etmektedir.

Sigmund Freud'un psikoanalitik kuramı

Gençtan (2006), Dolgin (2014) ve Kulaksızoğlu (2014)'na göre Freud (1953) bireyin yakın sosyal çevresi ile etkileşime girerek yaşamı boyunca kendisine eşlik edecek olumlu ya da olumsuz davranış örüntülerini 0-6 yaş aralığında kazanabileceğini belirtmektedir. Bu dönemin oral, anal ve fallik dönemi kapsadığı ifade edilirken, latent ve ergenlik dönemini içine alan genital evre olmak üzere iki evreden daha bahsedilmektedir. Freud (1953)'a göre genital evre 11-13 yaşlarında başlayıp genç yetişkinlik dönemine kadar devam etmektedir. Ergenlik döneminde birey hormonların etkisiyle cinsellik başta olmak üzere çeşitli dürtülerinde yoğunluk ve gerilim yaşamakta, oluşan cinsel gerilim dürtüsünü sevgi nesnesi arayarak telafi etmek istemektedir. Bireyin karşı cinse duyulan ilgi ile sevgi nesnesini karşılamaya çalıştığı belirtilmektedir (Akt. Saka, 2017).

Freud'a göre insanlar libido olarak ifade edilen yaşam enerjisi ile dünyaya gelmektedirler. Libido, farklı beden bölgelerinde farklı yaşlarda yoğunlaşmaktadır. Psikanalitik kuram gelişimsel olarak oral dönem (0-1/1,5 yaş) ile başlamaktadır. Ardından anal dönem (1,5-3 yaş), fallik dönem (üç yaş civarı) ve gizil (latent) dönem (5-6 yaş-12 yaş) yer almaktadır. Ergenlikte son gelişimsel dönem ise genital dönemdir. Bu dönemin 11-13 yaş aralığında buluşun başladığı dönemden genç yetişkinlik dönemine kadar sürdüğü belirtilmektedir (Akt. Sarıkaya, 2015).

Freud (1953)'a göre bağımsız bir yetişkin olmak ergenlik dönemindeki bireyin en temel görevlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Bu süreçte ergenin duygu, düşünce ve yargılarının ebeveynlerden farklılaşığı belirtilmektedir. Bu süreç bireyselleştirme olarak adlandırılmakta, ergenin ebeveyn ile işbirliği ve eşitlik içerisinde aile içinde bağımsız olabileceği ifade edilmektedir (Akt. Saka, 2017).

Gençtan (2006) ergenlik dönemindeki bireyin yetişkin yaşamına uygun olarak, toplumun onayladığı değer yargılarına uygun davranış sergilemekle görevli olduğunu ifade etmektedir. Ergenin yetişkinlik dönemine girmeden kendini denetleyebilecek mekanizmalarını geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir.

Psikanalitik kurama göre, ergenlik dönemindeki birey geçici bir rol karmaşası yaşamaktadır. Ergenlik dönemindeki birey benimsediği roller, değer ve düşüncelerin başarılı bir kimlik kazanmasını, aile ve toplum tarafından kabul gören, ruhsal açıdan sağlıklı bir birey olmasını sağladığı ifade edilmektedir (Dolgin 2014).

Psikoanalitik kuramda, gelişim birinci öncelik, ergenlik ise ikinci öncelik olarak değerlendirilmiştir. Freud gelişimi psikoseksüel çatışmalarla anlatmıştır. Freud, çocukların psikoseksüel gelişimlerinin ağız yolundan anüse, anüsten ise genital bölgeye doğru olarak ilerlediğini belirtmiştir. Psikoseksüel gelişimin beş döneminin ise bu şekilde sınıflandırıldığını ileri sürmüştür. Fallik dönemde bireyin genital organının ön plana çıktığı ve haz almak için bireyin bu bölgeye odaklandığı belirtilmektedir (Burger, 2006).

Ergenin kendi içinde yaşadığı uyumsuzluğunu azaltmak için bazı savunma mekanizmalarından yararlanır, bunların yer değiştirme, regresyon ve karşıt tepki geliştirme gibi savunma mekanizmaları olduğu belirtilmektedir (Çok, Giray ve Ersever, 2001).

Ericson'un psiko-sosyal kuramı

Santrock (2012) ve Steinberg (2013)'e göre Erikson (1968), psikososyal gelişimde sekiz evre ileri sürmüştür. Her bir evrenin bireyde karar vermeyi gerektiren zorluk olarak belirtilmektedir. Her bir evrenin başarılı bir çözüm için bir önceki evrenin üzerine inşa edildiği belirtilmektedir. Psikososyal gelişim evreleri olumlu ve olumsuz kutuplarla birbirine zıt olarak tanımlanmaktadır.

Erikson (1968)'a göre ergenler bu dönemde algılama, tanımlama, "Ben kimim?" sorusuna yanıt arayarak sağlıklı kimlik oluşturma ve kimlik karmaşasından kurtulma çabası içerisinde bulunmaktadır. Ergenin bu dönemde başkaları ile etkileşim kurması bu karmaşadan kurtulmasında önemli olarak belirtilmektedir. Kimlik oluşturma sürecinin ergenin önemli görüp model aldığı kişilerin tepkilerini incelemesiyle oluştuğu ifade edilmektedir. Model alınan insanların ergenin istediği kimliği kendisine yansıtan bir ayna görevi gördüğü belirtilmektedir. Böylece ergenin başarılı kimlik gelişimi oluşturma sürecine katkı sağlamaktadır. Sağlıklı kimlik geliştiren ergenin bu süreci sorunsuz geçirdiği ifade edilmektedir (Akt. Saka, 2017).

Ergenlik sonrasında oluşan kimlik zihnin olgunlaşması ile açıklamaktadır. Zihin olgunlaşması ile ergen, geleceğe ilişkin olasılıkları düşünebilecek becerileri kendisinde bulundurmaktadır. Birey bilişsel, fiziksel ve toplumsal ortamın kendisini yetişkinlik rollerine yönelttiğine ilişkin farkındalık kazanıp kimlik arayışına girdiği ifade edilmektedir (Yılmaz, 2000).

Ericson'a göre insan gelişimi 8 aşamadan oluşan psikososyal evrelerden meydana gelmektedir. Ericson insanlarda meydana gelen davranış örüntülerinin temel motivasyon kaynağının sosyalleşme isteğinden meydana geldiğini belirtmektedir. Değişimin yaşam boyu devam ettiği ve kimlik kazanma sürecinin ergenlikle sınırlı olmadığını belirtmektedir (Ericson, 1959). Ericson, ergenlik döneminde bireyin kendisinin kim olduğunu ve nereye yöneleceği konusunda karar vereceği dönemi, kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası şeklinde tanımlamıştır. Ergenlerin, sağlıklı rol seçiminde olumlu kimlik, sağlıklı olmayan rol seçimlerinde ise kimlik karmaşası yaşayabileceği belirtilmiştir (Dolgin, 2014; Gallatin, 1995; Santrock, 2014). Kimlik kazanma sürecini olumlu şekilde geçiremeyen birey, şüphe içinde kimlik karmaşası yaşar. Bu riskli durumu telafi etmek için ilerleyen süreçlerde bireyin uyuşturucu ya da

alkol kullanma şeklinde riskli davranışlar sergileyebilmekte oldukları belirtilmektedir (Dolgin, 2014).

Bilişsel kuramlar

Piaget'in bilişsel gelişim kuramı

Piaget, bilişsel gelişimde çevresel etkilerin, beyinde ve sinir sistemindeki olgunlaşmanın etkili olduğunu belirtmiştir. Piaget uyum ve organizasyonun bilişsel anlayışları yapılandırmada çok önemli iki temel esas olduğunu vurgulamıştır. Ergenlik dönemi bireylerinin, dünyayı anlamlandırmak için deneyimlerini organize ettiğini, smadığını, seçim yaptığını ve çevrenin yeni isteklerine adapte olduğunu belirtmiştir (Miller, 2011). Ergenlik dönemi bireylerinin, bilişsel gelişimler sayesinde daha fazla soyut düşünür ve bunun sonucunda ideal hayat koşulları ile ilgili yorum yapabilmektedirler. Geleceklerini olasılık çerçevesinde düşünmeye başlayıp, sistematik problem çözme becerileri hipotez geliştirme ve tümevarım-tümdengelim stratejisiyle hareket edebildikleri belirtilmektedir (Dolgin, 2014).

Vygotsky'nun sosyo-kültürel bilişsel kuramı

Vygotsky' e göre bilişsel gelişim kültür ve sosyal gelişimin etkisindedir. Ona göre bilişsel becerinin sağlanmasının koşulu sosyal gelişimin sağlanması olarak ifade edilmektedir (Santrock, 2014). Bilişsel gelişim; dil hafıza, mantık gibi teknikleri içinde barındırmakla birlikte, ergenlerin akranlarıyla girdiği etkileşimin niteliğinin yüksek olmasında gelişimin niteliğinin de o kadar yüksek olacağı anlamında açıklanmıştır (Miller, 1993).

Bilgi işleme kuramı

Bilgi işleme kuramı gelişimi dönemler şeklinde tanımlamak yerine bireylerin bilgiyi işleme kapasitelerindeki artışı vurgulamaktadır. (Yanbasta, 1996; Steinberg, 2012). Woolfolk (1993) bireylerin düşünmesinin bilgi işleme anlamına geldiğini vurgulamıştır. Ergenlik dönemi bireylerinin bilgiyi algılaması, bilgiyi kodlaması, bilgiyi depolaması, sunması ve bilgileri geri çağırması bireyin düşündüğünü belirten bilgi işleme kapasiteleri olarak ifade edilmektedir.

Sosyal bilişsel ve davranışçı öğrenme kuramları

Skinner'in edimsel koşullanma kuramı

Skinner, bir davranışın sonuçlarının, o davranışın ortaya çıkma olasılığında birtakım değişimlere neden olacağına işaret etmektedir. Bir davranışın sonunda verilen ödül tekrarlanma olasılığını artırırken; verilen ceza ise davranışın tekrarlanma ihtimalini azaltmaktadır. Skinner'a göre; bireyler deneyim sonucunda öğrenmektedirler. Örneğin; utangaçlık yaşayan birey, çevresindeki değişimlerle sosyal yönden aktif bir birey haline gelebilmektedir. Skinner'a göre önemli olanın duygu ve düşünce yerine davranışın gelişim süreci içerisindeki örüntülerini araştırmak olduğu belirtilmektedir (Burger, 2006; Santrock, 2014).

Bandura'nın sosyal gelişim kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre bilişsel süreçler davranış değişikliğine neden olmaktadır. Ergenlik dönemi bireylerinin bir işi yapabilmelerine yönelik algıları bilişsel süreçlerinde bulunan öz yeterlilik kavramı ile tanımlanmaktadır. Bandura'ya göre; ergenlik dönemi bireylerinde yeterlilik beklentisi artarsa istendik davranışın ortaya çıkma ihtimalide artmaktadır. Ergenlerin akranlarının başarılarını görüp rol model edinerek kendini yönlendirmesi ve bu yöntemle oluşan öğrenmeler, ergenlerin kendi kendilerine cesaretlendirme ve övgü çabaları, başka bireylerde gördükleri yetersizliklerden kendilerine ders almaları gibi durumlar, ergenlik dönemi bireylerindeki yeterlilik algısının artmasında etkili olan yaşantılar olarak belirtilmektedir (Çok, Giray ve Ersever, 2001).

2.1.3 Ergenlik döneminde gelişim

Ergenlik "hormonların değişimi" şeklinde ifade edilse de bu tanımın ergenlik için yeterli görülmediği belirtilmektedir. Ergenliğin; fizyolojik, psikolojik, bilişsel ve psiko-sosyal değişimlerin etkileşiminden ortaya çıktığı vurgulanmaktadır (Çelen, 2007). Rice'a (1997) göre gelişim çok boyutludur. Bireyin gelişimi fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişim şeklinde dört boyuttan meydana gelen karmaşık bir süreç olarak ifade edilmiştir. Her bir boyut gelişimin belirli bir yönünü vurgulamaktadır. Fakat bu boyutlar arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Her boyutun birbirinden etkilebileceği vurgulanmıştır (Akt. İnanç ve ark., 2007).

Ergenlik döneminde bedensel gelişim

Ergenlik çocukluk ile erişkinlik arasındaki dönem olarak belirtilirken, hormonların etkisiyle ilk klinik belirtiler kızlarda 10, erkeklerde 12 yaşlarda görülmektedir. Vücudun genel yapılanmasında cinsiyete bağlı farklılıkların belirginleştiği ifade edilmektedir (Bayhan ve Artan, 2007).

İç organlarda büyüme görülürken ergenliğin kendi içindeki dönemlerde farklılıklar görülebilmektedir. Orta ergenliğin sonlarında kızların boy uzaması gelişimini tamamlarken geç olgunlaşanlarda son ergenlik döneminde de devam edeceği ifade edilmektedir. Bu dönemde erkekler boy ve ağırlık bakımından kızlara yetişir ve onları geçerken vücuttaki orantısız büyümenin kendini düzelttiği ve yetişkin düzeye ulaştığı belirtilmektedir (Poyraz, 2010).

Ergenlik süreci içerisinde 12-16 yaş aralığı ergenliğin en yoğun geçirilen gelişim dönemi olarak ifade edilmektedir. Ergenin bu dönemde artık bir beden imgesi kazanmaya başladığı belirtilmektedir. Toplum, aile, akran gibi çevresel etkiler ergen için referans alınan ideal vücut ölçülerinin belirleyicisi rolüyle ifade edilmektedir. Ergenin ideal tip figürünü etkileyen diğer faktörler arasında medyada tavsiye edilen vücut ölçüleri ya da ergen tarafından hayranlık duyulan bir ünlünün vücut ölçülerinin de sayılabileceği belirtilmektedir (Koç, 2004).

Ergenlik döneminde bilişsel gelişim

J. Piaget, süreksizliği savunan bir evre kuramcısı olarak bilinmektedir. Evre kuramcılarına göre gelişimde yavaş yavaş ilerleme görülmez, zaman içerisinde oluşan sıçramalar bireyler arası farklılıkları meydana getirmektedir. Şemalarda yaşanan uyumsuzluk kriz yaratabilir ve bu süreçten yeni şemalar oluşturarak bireyin bir adım daha ilerleyebileceği belirtilmektedir (Akt. Çelen, 2007). Piaget'e göre biliş çevreye uyum sağlama yetisini ifade etmektedir. Özümseme ve uyma çevreye uyum sağlamaya yönelik doğuştan bireyin getirdiği iki yatkınlık olarak açıklanmaktadır. Bu yatkınlıkların ise Piaget'in şema kavramıyla açıklanması gerektiği belirtilmektedir. Çelen (1993) şemayı varsayımsal bir kavram olarak tanımlamıştır. Devamlılık kazanmış bir davranış ve düşünce örüntüsü şeklinde tanımlanmaktadır. Şema bireyin çevre ile etkileşimini muhafaza etmesi olarak belirtilmektedir. Doğumdan sonra deneyimlerle elde edilen davranış şemaları ile yola çıkılır, bireyin sözle kendini ifade etmeye

başladığında sembolik şemaların meydana geldiği ve merkezi sinir sisteminin geliştikten sonra düşünce örüntülerinin yapılandırıldığı belirtilmektedir. Birey daha önce karşılaşmadığı bir durumla karşılaştığında var olan şemasıyla uyum sağlıyorsa bu davranış özümseme olarak belirtilmektedir. Uyum ise var olan şemaların yeterli olmaması durumunda değişim veya yeni şema oluşturma süreci olarak ifade edilmektedir. Piaget, bireyin örgütlenme özelliğinden de bahsetmektedir. Bilgiler yığılmaz, yeni bilgiyle etkileşim kurularak yeni örüntüler kurabileceği ve bunun doğuştan gelen yatkınlıkla gerçekleştiği ifade edilmektedir (Çelen, 2007). Olgunlaşma ile bilişsel gelişimin dört evrede tamamlandığı ifade edilmektedir. Evrelerin uzun ya da kısa bir şekilde sürebilmesinin bireysel farklılıklardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Piaget evrelerin başlama ve bitiş yaşlarından bahsetmemektedir. Duyu devinim, işlem öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler adı verilen bu evrelerden somut ve soyut işlemler evresinin ergenlik öncesi ve ergenlik dönemine denk geldiği belirtilmektedir. Ergenlik döneminin sonunda birey soyut işlemler evresinin özelliklerine sahip olmaktadır. Son çocukluk veya ergenlik öncesi bu dönemde somut işlemler döneminin özelliklerini görmenin mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu evrede birey işlem yapma becerisini kazanmıştır. Nicelik farkındalığı oluşmaktadır. Bireyin gruplama ve serileme yapılabileceği belirtilirken, nesnelere arasındaki sabit ilişkilerin farkında olduğu, dikkat etme, ilişki kurma ve bütün parça ilişkilerine karşı farkındalık kazandığı belirtilmektedir (Çelen, 2007).

Ergenlik döneminde duygusal gelişim

Duygusal gelişim genel olarak duyguların yoğunluğundaki artış ve düzensizliklerle açıklanmaktadır. Aşık olma, mahcup olma, huzursuzluk, tedirginlik, heyecanlanma gibi duygusal dalgalanmaların yaşanabileceği belirtilmektedir. Duygusal problemlerin bireylerin çevresel etkenlerine (aile, akran, okul, vb.), bireysel zekalarına ve kabul edilme düzeylerine göre farklılık gösterdiği vurgulanmaktadır (Koç, 2004).

Ergenlik döneminde psikososyal gelişim

Erikson, psiko-sosyal gelişimin 8 aşamada tamamlandığını belirtmektedir. Her gelişim döneminde birbirine zıt iki farklı özelliğin kazanılıp kazanmadığı vurgulanmaktadır. İlk dönemden son döneme kadar birbirlerinin üzerine kurulduğu

ifade edilmektedir. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri aşağıda belirtilmiştir (Akt. Arslan ve Arı, 2008);

1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay),
2. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç (1,5-3 yaş),
3. Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3-6 yaş),
4. Başarıya Karşı Aşağılık (6-11 yaş),
5. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (Ergenlik)
6. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (İlk Yetişkinlik)
7. Üretkenliğe Karşı Durgunluk (Yetişkinlik)
8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (Olgunluk)

2.2 Kişilik Kavramı

Kişilik kavramı tiyatro oyuncularının kullandıkları maske ve aldıkları roller anlamına gelen "persona" kelimesinden gelmektedir. Kişilik bireyin diğer bireylerle kurduğu ilişkide kendini gösterme biçimi olarak ifade edilmektedir. Çevresiyle sürekli iletişim içinde olan insan çoğunlukla duygu, düşünce ve davranışlarına birtakım biçimlendirmeler yapmaktadır. Bu biçimlendirme bireyin insan ilişkilerinde almış olduğu tavır ve kullanmış olduğu maske olarak da açıklanabilmektedir (Köknel, 2005).

Kişilik psikoloji literatürü içinde en geniş kapsamlı ve en çok üzerinde çalışılan kavramlardan biri olarak belirtilmektedir. Çalışmaların genel olarak içeriği ise kişiliğin altında yatan özellikler ve bireye özgü davranış örüntülerinin ortaya çıkış şeklini açıklamak şeklinde olduğu ifade edilmektedir. Bireyin diğerlerinden farklılaşması veya benzerlik düzeyleri üzerinde durulmuş ve bu davranış örüntülerinin altında yatan nedenlerin belirlenmesi üzerine çalışmaların şekillendirildiği belirtilmektedir (Cloninger, 2000).

18. yy sonlarında kişilik ile ilgili bilimsel çalışmaların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Freud, Jung, Charcot ve McDougall tarafından klinik gözlemler yoluyla derinlemesine araştırmaların başladığı ifade edilmektedir. Gestalt yaklaşımları, deneysel psikoloji ve öğrenme kuramlarının da kişilik kavramının gelişmesinde önemli pay sahibi olduğu belirtilmektedir. Psikometrinin gelişmesiyle kişilik kavramının da geliştiği ifade edilmektedir (Yanbastı, 1991).

Kişilik, bireyin içsel davranış ve deneyimlerinin altında yatan nedenler ve bu nedenlerin işleyiş mekanizması olarak tanımlanmaktadır. Kişilik kavramının çok sayıda tanımlamaya sahip olduğu görülmektedir (Cloninger, 2000).

Skinner kişiliğin yapı olarak insan davranışlarını anlamak için gereksiz olduğunu belirtirken, Freud ise kişiliği, bilinçdışı, saklı ve bilinmez olarak belirtmektedir. Rogers kişiliği bireyin deneyimleri ile şekillenen organize “ben” algısı olarak ifade ederken, Allport ise kişiliğin bireyin duygularını ve düşüncelerini yönlendirmede etkili, içsel yapısında yer alan bir gerçek olarak tanımlamaktadır (Akt. Cüceloğlu, 1991).

Kişilik, bireyleri diğer bireylerden ayıran zihinsel, bedensel ve ruhsal özelliklerden oluşan bir bütün olarak tanımlanmaktadır. Kişilik bir insanı başka insanlardan ayıran davranış, duygu, düşünce ve tutum özelliklerinin tümü olarak da ifade edilmektedir. Kişilerin duygu, düşünce ve davranış gibi tepkilerindeki farklılıkları belirleyen, süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak açıklanmaktadır. Kişiliğin bu anlamıyla psikolojik tepkilerin göreceli olarak önemli ve kalıcı yönlerini barındırdığı belirtilmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012).

Burger (2006), bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişi içi süreçlerin kişiliğin tanımını oluşturduğunu belirtmektedir. İlk olarak tutarlı davranış kalıpları, kişiliğin tutarlı olduğuna vurgu yaparken her durumda gözlemlenebilen tutumları ifade etmektedir. İkinci olarak ise kişi içi süreçler bireyin nasıl davranacağını ve hissedeceğini etkileyen ve bireyin içinde gelişen bütün duygusal güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsadığı ifade edilmektedir. Kişiliğin, geçici bir özellik olmadığı, bireyin zaman zaman tekrar ettiği davranış özellikleri olarak belirtilmektedir. Kişilik, belirli bir durum karşısında kişinin takındığı tavrın davranışsal yönü ve özellikleri akla geleceği belirtilmektedir (Oktay, 2000).

Felsefe alanında kişilik ise kişinin özünü oluşturan, bireyi özgün hale getiren özellikler olarak belirtilmektedir. Sosyolojide ise kişinin toplum içinde kazandığı alışkanlıkların ve davranış biçimlerinin bütünü şeklinde ifade edilmektedir. Hukukta ise hak sahibi olma yeteneğini ifade ettiği açıklanmaktadır (Çoraklı, 2007).

2.2.1 Kişiliğin tanımı

Kişilikle ilgili çok farklı tanımlar bulunmaktadır. Fakat genel çerçevede bir bütün olarak birey ve bireysel farklılıklar üzerinde durulduğu belirtilmektedir. Aiken (1993) kişiliği bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal özelliklerinden oluşan bir bütün olarak tanımlarken, Burger (2006) ise kişiliği, bireyin kendisinden kaynaklı tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler toplamı olarak tanımlamaktadır.

2.2.2 Kişiliği belirleyen faktörler

Kişiliğin genel olarak biyolojik faktörler ya da insanın hür iradesi ile ilgili olduğu tartışılmaktadır. Biyolojik faktörlerin etkili olduğunu savunanlar için geçmişte yaşamışlar ve biyolojik temeller önemli olurken, insan doğasında hür iradenin önemine vurgu yapanlarda ise kişiliğin değiştirilebilir ve geliştirilebilir olduğu fikrinin öne çıktığı belirtilmektedir (Schultz and Schultz, 2013). Ayrıca, kalıtım ve çevre faktörlerinin kişiliği ne kadar etkilediği uzun yıllardır araştırılmaktadır. Kalıtım temelli düşünen araştırmacılar için bireyin doğumla beraber getirdiği kodlar belirleyici olurken çevresel ve insancıl yaklaşımı savunanlar bireyin çevreden görüp öğrendikleriyle hareket ettiğini vurgulamaktadır (Burger, 2011). Eysenck (1947) kişiliğin hem kalıttan hem de çevreden etkilendiğini belirtmektedir.

Cinsiyet, kişilik özelliklerini etkileyen önemli faktörlerden birisi olarak belirtilmektedir. Kişilik testleri ve klinik araştırmalara göre cinsiyet faktörünün duygusal sorunlar üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Örneğin kadınların depresyona girme riskinin erkeklere göre daha yüksek olması ve duygusal sorunlarda erkeklerin iyileşme sürelerinin kadınlara göre daha kısa olduğu belirtilmektedir (Schultz and Schultz, 2013).

2.2.3 Kişilik kuramları

Psikoanalitik kuram

Freud kişiliğin temel unsuru olarak güdülerini işaret etmektedir. Güdüler, fiziksel ve zihinsel ihtiyaçları bir araya getirerek davranışın nasıl meydana geleceğini belirlemektedir. Karnı aç bir birey yemek yeme davranışıyla doyma güdüsünü karşılamaktadır. Kişi baskı ve gerginliği fiziksel ihtiyaç durumunda hissederken

güdülerin amacının ise ihtiyaçları gidermek ve dengeyi sağlamak olduğu belirtilmektedir (Schultz and Schultz, 2013).

Güdüler, yaşam güduları (eros) ve yıkıcı güdüler (thanos) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yaşam güdülerinin amacı gelişim ve büyüme olarak belirtilmektedir. Yönetilen psikik enerji libido olarak ifade edilmektedir. Libidonun objeye yansımış hali ise kateksis olarak belirtilmektedir. Kişilik için en önemli görülen yaşam güdüsü cinsellik olarak ifade edilmektedir. Freud, cinselliğin bastırılması veya engellenmesinin kişilik belirlenmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Freud aslında tüm canlıların farkında olmadan ölmek istediğini savunmaktadır. Bu yıkıcı güdünün öldürme, zarar verme duygusu olarak objelere yansıdığını belirtirken, bu yıkıcı güdü agresyon olarak tanımlanmaktadır. (Schultz and Schultz, 2013).

Freud, başlarda kişiliği bilinç, bilinç dışı ve bilinçaltı olarak adlandırılan bu düzeyler ile incelemiştir. Bu düzeyler topografik model olarak adlandırılmaktadır (Burger, 2011). Bilinç düzeyinde hisler ve düşüncelerin küçük bir kısmı bulunmaktadır. Bilinç düzeyi kişiliğin en sınırlı kısmı olarak ifade edilmektedir. İçinde bulunulan anda bireyin farkında olduğu hisler olarak ifade edilmektedir. Bilinçaltının bilinçten daha kapsamlı olduğu bilinçaltı kısımda davranışı yöneten güdülerin yer aldığı ifade edilmektedir. Bilinç düzeyinin ise bilinçaltı ve bilinç arasında bulunduğu belirtilmektedir. Bilinç dışındaki boyutu istendiğinde bilinç düzeyine çıkarılabilecek düşünce, hisler olarak ifade edilmektedir (Schultz and Schultz, 2013). Freud'un buz dağı metaforunda bilinç düzeyi buz dağının suyun üstünde yer alan, bireyin fark ettiği ve görünen kısmı ifade ederken, bilinçaltının suyun altında kalan kısmı temsil ettiği ifade edilmektedir. Kişinin buradaki bilgilere ve duygulara istediği zaman ulaşmasının mümkün olmadığı, buradaki bilgilerin bilince çıkarılmasının olağan dışı durumlarda mümkün olacağı belirtilmektedir (Burger, 2011).

Freud, sonraki çalışmalarında kişiliğin temel yapısını id, ego ve superego olmak üzere üç yapıya ayırmıştır. İd, bireyin bilinçaltı kısmını temsil ederken, ego ve superegonun da bilinçaltı boyutta özellikleri olduğu ifade edilmektedir. Fakat idin bu özelliği ile daha ön planda olduğu vurgulanmaktadır. İd'in yöneticisi güdüler ve libidonun merkezi olarak ifade edilmektedir. Ego ve superegoya enerji sağlamaktadır. Kişiliğin en güçlü yapısı id olarak gösterilmektedir. İd zevk odaklı çalıştığı için ihtiyaçları karşılanmadıkça baskı ve gerginlik hissedileceği belirtilmektedir. Ego ise iki

yaş civarında gelişir ve kişiliğin mantıksal yöneticisi rolünde olduğu belirtilmektedir. Kişinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için güdülerin mantık ve akıl çerçevesinde yönetilmesiyle görevli olduğu bilinç düzeyinde yer aldığı ifade edilmektedir. Ego'nun id'den gelen zevk odaklı davranışın dengelenmesiyle sorumlu olduğu belirtilmektedir. (Schultz and Schultz, 2013).

Süperego ise 5 yaş civarında toplumun değer ve ilkeleri doğrultusunda gelişir, burada özellikle ebeveynlerin etkili olduğu belirtilmektedir. Süperegonun, davranışın nelere göre dengeleneceğini egoya iletmekle görevli olduğu belirtilmektedir. Süperego toplum kurallarını esas alır ve idin uygulamaları süperego için olmaması gereken bir davranış olarak ifade edilmektedir. Ego bu iki yapının arasında yer almaktadır. İd'e göre normal olan çalma davranışının sonuçlarını hesap eder, süperego için önemli olan toplum kurallarını göz önünde bulundurmamak ve bunu davranışa dönüştürmekle görevi olduğu belirtilmektedir (Burger, 2011).

Buzdağı metaforu ile değerlendirildiğinde, id, tamamen suyun altında kalan kısımda yer alırken bilinçaltını temsil etmekte, ego ve süperego ise bilinç, bilinç dışı ve bilinçaltı düzeylerde bulunabilmektedir. Ego id'in ihtiyaçlarını süperego'ya göre düzenlemekle görevli olduğundan hem id hem süperego ile ilişkilidir, bu sebeple bilinçaltı ve bilinç arasında geçişlerin olduğu ifade edilmektedir (Burger, 2011).

Biyolojik kuram

Biyolojik kuramı savunan araştırmacıların kişiliği anlayabilmek için psikoloji biliminin sınırları dışına çıkmak gerektiğini, kişiliğin fizyolojik yapıdan ayrı bir varlıkmiş gibi değerlendirmenin yeterli olmadığını savundukları belirtilmektedir (Burger, 2006). Bu kuramın öncülerinden Eysenck kişiliği biyolojik temelde açıklayan ilk bilim insanlarından olarak kabul edilmektedir. Kişiliğin üç ana boyut üzerinde ele alınabileceği belirtilmektedir. Bu boyutlar ise; içe dönüklük – dışa dönüklük, nevrotiliklik ve psikotiklik olarak açıklanmaktadır (Burger, 2006). Eysenck (1995) yaptığı çalışmaların sonucunda kişiliği önemli ölçüde kalıtsal genlerin belirlediğini, çevresel etmenlerin ise kişilik gelişimine katkısının son derece kısıtlı olduğunu belirtmektedir (Akt. Tekin, 2012).

İnsancıl kuram

İnsancıl yaklaşım; insanın aslında iyi, pozitif, yapıcı, ileriye dönük hareket eden, güvenilir bir varlık olduğunu savunan kuram olarak tanımlanmaktadır. Abraham Maslow ve Carl Rogers'ın çalışmaları temel alınmaktadır. Bireyin karar verirken özgür olduğunu ileri sürmektedir. Hayatın öznel, her insanın ise biricik olduğunu savunmaktadır. İnsancıl yaklaşımın, kişiliği bireysellikte eşitlemesi kişilik kavramının başka bir boyuta taşınmasına neden olduğu belirtilmektedir (Chamorro- Premuzic, 2008).

Carl Rogers'ın benlik kavramı üzerinde kişiliği şekillendirmektedir. Benlik, bireyin kendisini tanımlayan tüm değerlerini içermektedir. Algılanan gerçek benlik olarak ifade edilmektedir. Bireylerin sahip olduklarında kendilerini daha değerli hissedecekleri özellikleri içermesi ise ideal benlik olarak tanımlanmaktadır. Bireyin mutlu ve doyumlu olmasının ise gerçek benliğinin ideal benliğine yaklaşmasıyla mümkün olacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşıma göre kişilik, kendi benlik kavramıyla ilgili her türlü algı ve görüşle ilişkilendirilmektedir. İnsanların kendi benlik algılarıyla tutarlı olarak davranış sergilemek istedikleri belirtilmektedir. Bu nedenle bireylerin tutarlı olmayan duygu ve deneyimleri reddetme eğiliminde olabileceği ifade edilmektedir (Atkinson, Atkinson, Smith, Ben ve Hoeksema, 2002).

Rogers'a göre kişiliğin temel motive edici gücü kendini gerçekleştirme dürtüsü olarak ifade edilmektedir. Kendini gerçekleştirme doğuştan gelen bir motivasyon olarak belirtilirken, şimdi ve burada yaşama, sorumluluk alma ve yardım etme; kişilik fonksiyonunda seçimlerin ve yaratıcılığın gelişmesi için önemli olduğu belirtilmektedir (Whitworth, 2008).

Bilişsel kuram

Bilişsel yaklaşım, insanların bilgiyi işleme yollarıyla tutarlı davranış oluşturduğunu açıklamaktadır. Kelly (1969), bireylerin dünyalarını anlamlandırmaya güdülendiklerini ifade etmektedir. Ona göre insanlar yaşayacaklarını tahmin eden bilim adamları olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte, kişilerin kullandığı bazı bilişsel yapıların olduğu vurgulanmaktadır. Bu yapılar bireysel farklılıkları açıklamak için kullanılmaktadır. Şema olarak ifade edilen bilişsel yapıların, bilgiyi algılamak, bilgiyi düzenleme ve saklamakla görevli olduğu ifade edilmektedir (Akt. Burger, 2006). Aaron

Beck, kişiliği, sosyotropik ve otonomik olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Yaşam doyumundan ziyade başka insanlarla ilişkilerine önem verenler sosyotropik özelliğe sahipken, otonomik kişilik özelliğine sahip bireyler ise kişisel başarıya önem verir, bireysel üstünlüğü ve çevreyi kontrol gücüne sahip olmayı önemseydiği belirtilmektedir (Akt. Cüceloğlu, 1991).

Davranışçı kuram

Davranışçı yaklaşım, öğrenmenin rolünü vurgular ve dış uyarıcıların, gözlemlenebilen davranışların üzerine odaklanmaktadır. Kişilik, öğrenme yoluyla kazanılanların davranışla gösterilmesi olarak ifade edilmektedir. Örneğin, kumar oynayan bir kişinin, kendini alkoyamamasının nedeni olarak değişken oranlı pekiştirme kavramı ifade edilmektedir. Değişken oranlı pekiştirmenin etkisi ile bu davranışın sergilendiği savunulmaktadır (Cüceloğlu, 1991). Bandura'ya (1986) göre kişilik oluşumunda bireyin davranışlarının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bireyin bilişsel yapısının da kişiliğin oluşmasında önemli olduğu belirtilmektedir. Kişilik, çevrenin, davranışın ve bilişin karşılıklı etkileşimi sonucu oluşur ve bireylerin davranışlarına öğrenme sürecinde kendi bilişlerinin aracılık ettiği belirtilmektedir (Akt. Eryılmaz, 2009).

Neopsikoanalitik kuram

Freud'un ardından yazılan birçok kitap ve bilimsel yayın onun yaşamasını sağlamıştır. Bilinç dışının insanlar üzerinde oldukça büyük etkisi olduğunu savunan Freud'un fikirleri giderek daha fazla benimsenmiş ve yaygınlaşmış ve savunulmuştur. Başlangıçta psikanalitik bakış açısıyla hareket eden sonra kendi kuramlarını oluşturan bilim adamlarının psikanalitik kuramın temellerine bağlı kaldıkları görülmektedir. Neopsikanalizin öncüleri olarak Jung, Adler, Sullivan, Horney, Fromm ve Ericson gösterilmektedir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

Eysenck kişilik kuramı

Eysenck'e göre kişilik, kişinin adaptasyon sürecinde önemli rol oynayan karakter, akıl, mizaç ve fiziğinin kalıcı ve istikrarlı bir organizasyonu olarak ifade edilmektedir (Eysenck, 2013). Eysenck kişiliği 3 boyutta incelemiştir. Bunlar: içe-dışa dönüklük, nevrotiliklik ve psikotiklik olarak belirtilmiştir. (Eysenck, 1990). Eysenck kişiliğinin

önemli ölçüde biyolojik ve kalıtsal olduğunu savunmaktadır. Zaman içinde bu iddiayı doğrulayan deneylerin yapıldığı belirtilmektedir (Grossarth-Maticek, Mysenck, Boyle, 1995). İkizler üzerinde yapılan bir araştırmada bebeklik döneminde ayrılarak başka ailelerde yetişen tek yumurta ikizlerinin de içe-dışa dönüklüğün yüksek oranda korelasyon gösterdiği ve beraber büyüyen tek yumurta ikizleri ile aynı olduğu saptanmıştır (Floderus-Myrhed, Pedersen, Rasmuson, 1980). Burada kalıtsal faktörlerin çevresel faktörlerden çok daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Burger, 2006). Nevrotiklik kişinin duygusal davranma eğilimini gösteren boyuttur: duygusal olarak belirtilen insanlar küçük engeller karşısında bile sert ve çok güçlü duygusal tepkiler verebilir, heyecanlanır ve öfke belirtisi gösterebilmektedirler. Psikotikler ise bencil, başkalarıyla ilgilenmeyen, anlayışsız, saldırgan ve soğuk bireyler olarak tanımlanmaktadır (Eysenck, 1990). Eysenck dışa dönüklüğün nevroitiklik ve psikotiklik boyutlarından daha önemli olduğunu, bireylerin daha kararlı bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir (Burger, 2006).

Ayırıcı özellik yaklaşımı

Ayırıcı özellik yaklaşımı, utangaçlık, saldırganlık, uysallık, tembellik, gibi bireyi belirli kişilik özelliklerine göre sınıflandıran, temel özelliklerini gösteren, bir takım özellikler üzerine odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Bireyde farklı durum ve koşullarda bu özellikler aynı şekilde tutarlılık gösterirse bunlara ayırıcı özellik adı verilmektedir. Bunlar, bireyi farklılaştırmakta ve davranışları açıklamakta kullanılmaktadır. Kişilik özellikleri zaman içinde değişmez ve kişilik özellikleri durumlara göre tutarlılık gösterir, şeklinde iki varsayıma sahip olduğu belirtilmektedir (Burger, 2006).

Ayırıcı özellik yaklaşımına göre bireyin temel özellikleri bilinmesi halinde, kişiliğinin öğrenilebileceği savunulmaktadır. Bazı kişilik özelliklerinin kişilik testleriyle ölçülebileceğini savunmaktadır. En doğru özelliklerin seçilmesinin önemine vurgu yapılmaktadır (Morgan, 1999).

Allport, Eysenck ve Cattell'in çalışmalarına dayanan bu yaklaşım daha sonra pek çok araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve günümüz kişilik psikolojisinde kullanılan en popüler ölçme yöntemlerinden biri haline getirilmiştir (Saymaz, 2003).

Beş faktör kişilik kuramı bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkmış ve ilgili çalışmaların beş faktörde derlenip bir çatı altında toplanabileceği belirtilmiştir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

Gordon Allport

Allport'a göre kişilik, bireyin çevresine adapte olma sürecini gösteren psiko-fizyolojik düzenin dinamik organizasyonu şeklinde tanımlanmaktadır. Psikofizyolojik kavramı kişiliğin tamamen ruhsal ya da nöral olmadığını, bu iki kavramın bileşimi olduğunu belirtirken dinamik organizasyon ise sürekli değişen, gelişen, örgütlü bir sistem şeklinde ifade edilmektedir. Belirleyicilik kavramı ise, kişiliğin bir şeyleri ortaya çıkaran yönünü vurgulamaktadır. Çevreye uyum ifadesi ise kişiliğin adapte olma ve hayatta kalma yolu olduğu belirtilmektedir (Allport'tan aktaran Cloninger ve Svrakic, 2000).

Frederick Cattell

Cattell, faktör analizi ile temel kişilik özelliklerini bulmayı amaçlamıştır. Cattell, ayırıcı özellikleri ortaya çıkarmak için gözlenebilir davranışların titizlikle izlenmesini gerektiğini belirtmektedir (Yazgan - İnanç ve Yerlikaya, 2008). Faktör analizi yöntemi kullanan Cattell yaptığı çalışmalar sonucunda 16 temel özellik bulmuştur. Bu özelliklere kaynak özellikler adını vermiştir. 4500 kelimeli bir liste ile başlamıştır. Cattell, 180'den başlayarak en son 16 kişilik özelliğine kadar indirmiştir. 16 faktörlü kişilik testini oluşturmuş ve 1949'da yayımlanmasını gerçekleştirmiştir. Birbiri ile yakın ilişkili kavramları gruplandırmış ve bağımsız olanları ayırarak kişiliğin temel yapısını belirleyecek özelliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Burger, 2006).

2.2.4 Beş faktör kişilik modeli

Beş faktör kişilik modelinin son yıllarda oldukça kullanışlı olduğu ifade edilmektedir (Digman, 1990). Beş Faktör Kişilik Modeli'nin ya da başka ifadesiyle Büyük Beşli'nin, uzun süredir kişilik konusu üzerinde yaygın olarak incelenen ve onaylanan bir model olduğu belirtilmektedir (Goldberg ve Saucier, 1998; McCrae ve John, 1990). Birçok araştırma alanında belirgin yapıları sayesinde desteklenmiştir (Costa ve McCrae, 1994; De Raad, 2000). Belirli özelliklerin sınıflandırılması daha kolaylaşmış, kişilik özelliklerini bu beş faktörle sınıflamak, ölçümlerde daha fazla

güvenirlilik ve karşılaştırılabilir sonuçlarla beraber çeşitli yararlar sağladığı ifade edilmektedir (Parks ve Guay, 2009). Bu beş boyut çeşitli ve yaygın kullanımlarla, kişilik özelliklerini tanımlama yeterliliğine sahip olduğu gerekçesiyle süreklilik içinde kullanılmaya devam ettiği belirtilmektedir (Goldberg, 1993; McCrae ve Terracciano, 2005).

Beş Faktör Kişilik Modeli'nin kişilik özelliklerini incelediği beş alt boyut ise; duygusal dengesizlik, dışadönüklük, uyumluluk, deneyime açıklık ve sorumluluk olarak belirtilmektedir. Bu beş boyut, tüm bireyler için evrensel olarak ifade edilmektedir. Var olan bireysel farklılıkları vurguladığı belirtilmektedir. Tam bir kişilik modeli yerine, literatürde ve araştırmada kullanılmak üzere ortak bir çerçeve ve dilin oluşmasını sağlamakta olduğu ifade edilmektedir (Hager, 2015; Lee, 2012).

Beş faktörlü yapı, öz-bildirim ve akran değerlendirmelerinde (McCrae ve Costa, 1987), çocuklar ve yetişkinler (Digman, 1997), çeşitli dil ve kültürlerin (Allik, 2005; McCrae ve Costa, 1997) araştırmalarında ortaya çıkan aynı beş faktör ile yerini sağlamlaştırmıştır. Araştırmaların hepsinin, incelenen her evrendeki beş faktör için güçlü kanıt sağladığı ifade edilmektedir. McCrae ve Costa'nın bu modeli açıklamak için fizyolojik ve genetik farklılıkları, değerleri, kişiliği ve çevresel etmenleri bir arada incelediği belirtilmektedir (Costa, Terracciano ve McCrae, 2001; McCrae ve Costa, 1999). Beş faktörlü modelin, işlevsel bir kişiliğe sahip olan bireyler için en çok kullanılan modellerden birisi olduğu belirtilmektedir (Strang, 2004).

Nevrotiklik

Nörotisizm olarak da ifade edilen bu boyut, çeşitli araştırmalarda öfkeli, endişeli, güven problemi, kaygılı gibi özelliklerle açıklanmaktadır (Somer vd., 2002). Nevrotiklik puanı yüksek olan bireyler duygusal sıkıntılar yaşayan, sürekli değişken duygulara sahip olan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Gunther, 1999). Costa ve McCrea (1995), duygusal dengesizliğin temel noktasında kaygı, depresyon, öfke gibi duyguları işaret etmişlerdir. Duygusal dengesizliğin, gerçekçi olmayan düşüncelerle ve uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarının tercihi ile de ilgili olduğu ifade edilmektedir. Bu faktörün olumsuz tarafında yer alan bireyler, duygularında karmaşa yaşayıp, kuruntulu düşüncelere sahip olmakta, sert ve aşırı tepkiler verebilmektedirler. Bunun sonucu olarak ise bireyin kendini suçlama ile daha fazla karşılaşılabildiği

belirtilmektedir. Bu boyutun karmaşık düşünce ve davranışları da içerdiği belirtilmektedir. Bu boyutun olumlu yönüne ise duygusal denge denmektedir. Duygusal dengeye sahip bireyler ise genellikle kendine güvenen, sakin, uysal, olumlu duygulanımlar yaşamaya eğimli, yoğun duygusal iniş çıkışları olmayan ve yüksek yaşam doyumuna sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır (Costa ve McCrea, 1992).

Dışa Dönüklük

Bireylerin dışadönüklük puanlarının yüksek olması içtenlikli, eğlenceli, sevecen, ve konuşkan birey özelliklerine sahip oldukları anlamında ifade edilmektedir (McCrae ve Costa, 1987). Dışadönüklük, bireyi konuşkan, enerjik, eğlenceli, girişken, heyecan arayan ve olumlu duyguları olan kişiler şeklinde açıklamaktadır (Grankvist ve Kajonius, 2015; Roccas ve ark., 2002; Strang, 2004).

Eysenck (1967) dışadönüklük puanı düşük olan bireyleri heyecan ve uyarılmadan kaçınan bireyler olarak ifade ederken; Watson ve Clark (1997) ise dışadönüklük puanı yüksek olan bireyleri sosyal ve coşkulu olarak belirtmektedir.

Literatürde atılganlık, hırs, baskınlık, olumlu duygulanım ve enerji gibi ek değişkenlerin dışadönüklük özelliğinin temel bileşenleri olarak kabul edilen çalışmaların da bulunduğu ifade edilmektedir (McCrae ve John, 1990).

Deneyime Açıklık

Beş faktör kişilik modelinde ortak görüş birliğine en az ulaşılan boyut olarak belirtilmektedir. Zeka, kültür, deneyime açıklık olarak adlandırılmaktadır. Bu boyutu; meraklı, karmaşık, yaratıcı, analitik, bağımsız, geleneksel olmayan, orijinal, yüksek hayal gücüne sahip, cesur, açık fikirli gibi özelliklerin temsil ettiği belirtilmektedir (Somer vd., 2002). Deneyime açıklık, kişilerarası ilişkilerde açık olmaktan çok yeni deneyimlere açık olmak şeklinde ifade edilirken, deneyime açıklık puanı yüksek olan bireyler gelenek dışı ve bağımsız düşüncelere sahip iken deneyime açıklık puanı düşük olan bireyler ise geleneksel ve bilineni, var olanı tercih eden bireyler olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2006). Deneyime açık bireyler, cinsiyet rollerinin geleneksel çizgisini reddederken, daha esnek kurallara sahip olup bu kurallarda insiyatif sahibi oldukları ifade edilmektedir. Kendilerini bağımsız ve kendine özgü olarak nitelendirirken içgörü sahibi, cesur, çeşitliliği seven, orijinal, yaratıcı, estetik değerleri

önemseyen bireyler olarak ifade edilmektedir (McCrea ve Costa, 2003). Deneyime açıklık puanı düşük olan bireyler, sığ, basit ve sade olarak tanımlanmaktadır (Friedman ve Schustack, 1999). İlişkilerde geleneksel tutumdan yana, yaratıcı olmayan, otoriteye boyun eğen, yenilikten hoşlanmayan, hayal kurma becerileri zayıf bireyler olarak ifade edilmektedir (McCrea ve Costa, 2003).

Uygunluk

Bu boyutun olumlu özellikleri olarak özveri, bakım ve duygusal destek gösterilirken, olumsuz özellikleri olarak ise ben merkezlilik, düşmanlık, başkalarına karşı kayıtsızlık, kin tutma ve kıskançlık gösterilmektedir (McCrae ve John, 1990). Costa ve McCrae (1992), uyumluluk puanı yüksek bireyler, alçakgönüllü, güvenilir, açık görüşlü, fedakar, yumuşak başlı olarak nitelendirilmektedir. Bireylerin insancıl yönüne vurgu yapan bu boyutta uyumluluk puanı yüksek olan kişiler, yerine göre kendi çıkarlarını düşünmekten ziyade başkasının çıkarlarını düşünebildiği vurgulanmaktadır. Genel olarak saygılı, güvenilir, esnek, işbirliğini seven, anlayışlı bireyler olarak tanımlanmaktadır. Uyumluluk boyutunun tam tersi kişilik özelliklerine sahip olan bireyler ise; kavgacı, kaba, soğuk, düşmanca duygular besleyen, kıskanç, vurdumduymaz, benmerkezci, empati becerisi olmayan bir profile sahip olarak tanımlanmaktadır (Digman, 1990). McCrea ve Costa (2003), yumuşak başlılığı, dürüstlük, güven, tevazu, itaat ve merhametlilik gibi özelliklerle ifade ederken, uyumlu bireylerin açık ve dürüst bir yaklaşıma sahip olduklarını belirtmektedirler. Bu boyutun ahlaki değerlerle ilişkilendirilirken, yetişkinlik döneminde daha net bir şekilde gözlemlendiği ifade edilmektedir. Erken çocukluk dönemindeki şefkat ve sıcaklık içeren aile ilişkilerinden beslendiği belirtilmektedir.

Sorumluluk

Sorumluluk düzeyleri yüksek olan bireyler, sorumluluk sahibi, dikkatli, öz disiplinli ve özenli kişilik özellikleriyle nitelendirilmektedir (Grankvist ve Kajonius, 2015; Roccas ve ark., 2002; Strang, 2004). Davranışları düzenleyici, dürtüsel davranışlarını denetim altına alan ve davranışları yönlendiren bir boyut olarak ifade edilmektedir (McCrae ve John, 1990). Başka bir tanımda ise “Başarmak için gereken irade” şeklinde açıklanmaktadır. (McCrae ve Costa, 1987). Costa ve McCrae (1992), sorumluluğun alt boyutlarını tedbirlilik, öz disiplin, yeterlilik, başarıma çabası, görev bilinci, ve düzenli olma olarak sıralamaktadır. Sorumluluk düzeyi yüksek olan bireyler,

dikkat düzeyi yüksek, amaç edinmiş, güdülenmiş özelliklerle nitelendirilmektedir (Costa ve McCrae, 1992; Digman ve Inouye, 1986). Sorumluluk puanı yüksek olan bireylerin çalışkan, düzenli ve sorumlu olduğunun literatürde kanıtlandığı ifade edilmektedir (Peabody ve De Raad, 2002; Roberts, Chernyshenko, Stark ve Goldberg, 2005; Saucier ve Ostendorf, 1999).

2.3 Psikolojik Dayanıklılık

2.3.1 Psikolojik dayanıklılık kavramı

Yaşamdaki olumsuz durumlara karşı insanların verdiği değişkenlik gösteren tepkilerin nedenleri araştırmacılar tarafından merak ve araştırma konusu olmaya başlamaktadır (Karatekin, 2013). Öznel iyi oluş, mutluluk, umut, iyimserlik gibi konuların pozitif psikoloji alanında araştırmacıların günümüzde merak ve tercih ettiği konu başlıkları olarak görülmektedir (Gable ve Haidt, 2005).

Psikolojik dayanıklılık kavramı da son yıllarda popüler olan pozitif psikoloji konularından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu kavramın bazı araştırmalarda psikolojik sağlamlık (Bahadır, 2009; Eminoğlu, 2006., Gizir, 2004; Gizir, 2006) bazı çalışmalarda yılmazlık, (Gürkan, 2006, Özcan, 2005) bazı araştırmalarda ise kendini toparlama gücü (Terzi, 2008) olmak üzere farklı şekillerde ifade edildiği görülmektedir.

Latince “resiliere” kökünden türeyen psikolojik dayanıklılık kavramı, elastik ve esnek olma (resilient) anlamına gelmektedir (Masten, 1994). Psikolojik dayanıklılığın "kendini toparlayabilen, çabuk iyileşen, güçlükleri yenebilecek kabiliyete sahip olan, dirençli" anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir (Krovetz, 1999).

Psikolojik dayanıklılık, belirsizlik ve olumsuzluklar karşısında uyum sağlama, başarılı olup, olumsuz durumla başa çıkma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Block ve Kremen, 1996). Ramirez'e göre (2007) psikolojik dayanıklılık; depresyon, hastalık gibi kötü durumlardan iyileşme yeteneği; bireyin kendini toparlayabilme yeteneği; olumsuz bir durumla karşılaştıktan sonra eski haline dönebilmesi; esneklik şeklinde tanımlanmaktadır. Psikolojik dayanıklılık kavramının psikolojik bir nitelik, bir yetenek olarak tanımlanmasıyla birlikte sağlıklı gelişime katkı sağlama, olumsuz durumlarla mücadele edebilme gibi birtakım özellikleri de içinde barındırdığı belirtilmektedir (Masten, 1994).

Linquanti'ye (1992) göre dayanıklı bireylerin, her türlü olumsuzluklarla karşılaşsa da daha büyük risk altında olunan problem durumlarında dahi bu olumsuzluklardan uzak durabilmeleri konusunda diğerlerinden daha başarılı olduklarını belirtmektedir. Bu olumsuz durumlar madde bağımlılığı, akademik başarısızlık, ruh sağlığının bozulması, kurallara, kanunlara aykırı hareket etme, başkalarına maddi ve manevi zarar verme olarak örneklendirilebilmektedir. Benard (1991) psikolojik dayanıklılık kavramıyla risk faktörlerine rağmen uyumu sağlayan koruyucu mekanizmalar veya özelliklerini vurgulamaktadır. Rutter'a (1990) göre insanların olumsuz durumlara karşı gösterdiği tepkiler bireysel farklılıklar içermektedir, psikolojik dayanıklılığın ise bu farklılıkların pozitif kutbuna işaret ettiği belirtilmektedir (Akt. Gürkan, 2006).

Kobasa varoluşçu kişilik teorisiyle psikolojik dayanıklılığı açıklamaya çalışmıştır. Bireyin olumsuz ve stresli durumlarla karşılaşması halinde bu kavramın bir direnç kaynağı olduğu vurgulanmaktadır (Akt. Terzi, 2008).

Bireyin olumsuz yaşam olaylarıyla başa çıkabilmesi, uyum gösterebilmesi, olumsuz veya zor duruma maruz kalan bireyin bu duruma uyum sağlayarak başarılı olması; ayrıca koruyucu faktörleri kendinde bulundurması psikolojik dayanıklılık kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Gizir, 2007 ve Gürkan, 2006).

Block ve Block (1980) psikolojik dayanıklılığın doğuştan geldiğini ve genetik özelliklerin belirleyici olduğunu ifade ederken, Beardslee ve Podorefsky (1998) bu kavramı öğrenilebilir bir özellik olarak vurgulamaktadır (Akt. Çetin ve Basım, 2011).

2.3.2 Psikolojik dayanıklılığın bileşenleri

Psikolojik dayanıklılık kavramının 'Bağlanma, Kontrol ve Meydan Okuma' olmak üzere birbirleriyle ilişkili inançlarının birleşimi olarak meydana geldiği belirtilmektedir. Riskleri fırsatlara dönüştürebilecek cesaret ve motivasyonu sağlayan bileşenler olarak açıklanmaktadır (Ghorbani ve diğerleri, 2000; Akt: Tekin, 2011).

Yaşamın anlamını bulması, değişim ve yeniliğe karşı açık olma, olayları kontrol etme, sonuçlara etki etme inancına sahip olması psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin özellikleri olarak gösterilmektedir (Motan, 2002).

Kontrol

Bireyin davranışlarını; içinde olduğu durumu etkileyerek ve istediği neticelerin gerçekleşmesi amacıyla, meydana gelen hareket ve davranış değişikliğindeki bileşen olarak ifade edilmektedir. Kontrol düzeyi yüksek bireylerin, çevresel koşulları ve olayları etkileyebileceklerine yönelik güçlü bir iradeye sahip oldukları vurgulanmaktadır (Williams, 2001; Akt: Tekin, 2011).

Zorluklara karşı çaresiz kalmak yerine, başarı yönelimli, öz disiplinli, karar stratejileri güçlü, seçim yapma becerisi, içsel güdülenmeyi içeren bir boyut olduğu ifade edilmektedir (Kamya, 2000). Kontrol boyutu, pasif kalmamak için oluşturulmuş bir duruş olarak tanımlanmaktadır (Yalçın,2013).

Bağlanma

Bireyin yaşamış olduğu olumsuzluklara rağmen hayatın her yönüyle içinde olma isteği olarak açıklanmaktadır. İyimser bakabilme, amaca ulaşma inancı ile ısrarcı olmayı ifade eden özellik olarak belirtilmektedir. Bireyin kendisinden hayatının amaçlarını anlamlı görmesi ve yapabileceğinin en iyisini yapması beklenmektedir (Klag ve Bradley, 2004; Akt: Durak, 2002).

Bireyin kendisini yaşama, bir işe, bir amaca veya yaşama bağlanma olan ve bireyin kendini adaması olarak ifade edilen bir gerçeklik olarak açıklanmaktadır. Duygusal destek alış verişi, hayata ilgi duyma, kendine inanma, bireyin kendisinin farkında olması ile oluşan bu gerçeklik, durumların farklılık göstermesi halinde tekrar değerlendirileceğine işaret edilmektedir. Bağlanma düzeyi yüksek olan kişilerin, kendilerine ve çevrelerine zaman harcamaya yönelimli olduğu, dolayısıyla bu bireylerin her zaman meraklarını giderecek ve anlamlı şeyler bulabilecekleri belirtilmektedir (Kamya, 2000).

Meydan okuma

Kontrol ve bağlanma boyutlarının kullanımı ilişkileri, sorunları ve olayları sağlıklı bir biçimde görmeyi içermektedir. Kontrol ve bağlanma boyutları bireyi durması gerektiği zaman uyarıp, bazen ise dikkate dahi alınmaması gereken bir durumu gösterme fırsatı sunmaktadır. Meydan okumanın ise bireylerin hatalarını kişisellikten

arındırıp gerçek hata olduklarını kabullenmelerine yardımcı olduğu belirtilmektedir (Gökçe, 1993).

2.3.3 Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörler

Psikolojik dayanıklılık kavramının neden sonuç ilişkilerine bakılarak açıklanabileceği ifade edilmektedir. Masten'e (1994) göre, bütün bileşenlerin ortaya çıkarılıp psikolojik dayanıklılığın açıklanması gerekmektedir. Risk faktörleri, koruyucu faktörler ve olumlu sonuçlar psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörler olarak belirtilmekte olup psikolojik dayanıklılığın açıklanabilmesi için bu faktörlerin açıklanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Risk faktörleri

Risk, olumsuz olayları anlatmak, olumsuz yaşam şartlarını ifade etmektedir. Bireyin yaşamış olduğu sıkıntıların artması durumunda, bireysel özelliklerinin de gelişmesinin beklendiği vurgulanmaktadır. Risk faktörleri; kişisel, ailesel ve toplumsal risk faktörleri olmak üzere üç kategoride incelenmektedir (Rutter, 2006). Risk faktörlerinin kaynakları ve risk faktörleri maddeler halinde belirtilmiştir:

- Aile çevresi; ailedeki çatışmalar, ailedeki zihinsel rahatsızlıklar, ailenin kalabalık olması, ebeveyn ile kurulan bağların zayıflığı, iletişim problemleri,
- Duygusal bozukluklar; stres, düşük benlik saygısı, çocuk istismarı, duyarsızlık, duygusal yönden olgunlaşmama,
- Okulda meydana gelen sorunlar; akademik başarısızlık, okula yönelik moral düşüklüğü,
- Beceri gelişimindeki gerileme; sosyal yetersizlik, dikkat eksikliği, düşük zeka, okuma güçlüğü, iş becerisindeki zayıflık,
- Ekolojik ortam; işsizlik, yakın çevrenin sosyal yapısındaki problemler, ırk ayrımcılığı, maddi yetersizlik,
- Bedensel sorunlar; duygusal yetersizlikler, yabancılaşma, arkadaş reddi olarak ifade edilmektedir.

Tüm bu faktörler bireyin gelişimine yönelik tehditleri ifade etmektedir (Masten ve Reed, 2002). Olumsuz yaşantılar tek başına bir varlık gösteremese de, stresli

yaşantıların birikimli, sürekli ve yaygın olarak ortaya çıkmasının, risk ve olumsuz sonuçlara neden olacağı ifade edilmektedir (Masten ve Reed, 2002).

Stres

Stres sözcüğü 19. Yüzyılda organizmanın dengesini bozan uyarılar şeklinde tanımlanmıştır (Köknel, 1988). Organizma ruhsal ya da bedensel olarak tehdit edilmesiyle stres ortaya çıkmaktadır. Stres vericiler olarak tanımlanan stresi meydana getiren olaylara bireyin fizyolojik ve psikolojik olarak tepki vermesi stres olarak tanımlanmaktadır (Baltaş, 1993). K. Mc Laren (2011) stresi organizma ile dünyaya dair kuvvetler arasındaki ilişki olarak tanımlarken; bu kuvvetlere verilen tepkilerin ise elde edilecek sonucu belirleyeceği ifade edilmektedir. Stres yaratan her duruma gerginlikle karşılık verilmesinin beklenmediği belirtilmektedir. Stres fiziki tedirginlik, adrenalin artışı, korkuya dayalı bireyi hazırlama tepkisi olarak açıklanmaktadır.

Stresli durumların bedensel olarak standart farklılaşma gösterse de psikolojik değişiklikler çevre ve kişilik özellikleri gibi şartlara göre organizmalarda farklılık göstereceği vurgulanmaktadır. Organizmanın stres yaratan durumlar karşısında bedensel ve psikolojik bir takım değişikliklere maruz kaldığı belirtilmektedir. Bedensel değişiklikler her organizmada aynı basamaklardan geçmesine rağmen psikolojik değişiklikler kişilik ve çevre gibi şartlara bağlı olarak değişiklik gösterdiği ifade edilmektedir. Her birey vereceği tepkiyi ve etkileşimi eşik noktası ile belirlemektedir. Tepkinin şiddeti stres yaratan durum olarak algılanması ile başlamaktadır. Bir olaya stres verici ya da stres vermeyici olarak tanımlanamız, başa çıkma kabiliyetinin değerlendirilmesi sonucu gerçekleşmektedir. Stresin genel itibarıyla olumsuz yönleri anlatılsa da bireye çözüm yolları sunabileceği, bireyin yaratıcılığını geliştirebileceği bir yapısının da bulunduğu ifade edilmektedir. J. Bernard göre stresin iki yönü olduğunu savunmuştur. “Eustress” ve “Dystress” kavramları ile açıklanmaktadır. Eustress’in yaşadıkça canlılık, neşe ve kazanç sağlayan yani zevk veren, istenen bir durum olarak tanımlanırken Dystress’in ise yaşadıkça insana gerginlik, tedirginlik ve mutsuzluk veren yani zevk vermeyen, istenmeyen bir durum olduğu belirtilmektedir (Baltaş, 1993).

Bireylerin olumsuz durumlarda zorlukların üstesinden olumlu düşünme, aile ve çevre desteği, kendine inanmışlık gibi adaptasyon sağlayıcı, stresle baş edici faydalı ve etkili yöntemler kullanılması gerektiği belirtilmektedir (Day, 2006).

Sogar okulda olumlu deneyim edinen öğrencilerin sonrasında iyimser duygulara sahip olduğu ve aidiyet duygularını geliştirdiğini ifade etmektedir. Akademik başarısızlık, bireyde performans düşüklüğü ve güçsüzlük duygularını güçlendirmektedir. Stresle yetersiz mücadele edilmesi sonucunu doğurduğu ifade edilmektedir. Okulda eğitsel olanaklar sunularak bireylerin stresli durumlara mücadele etme konusunda donanım kazanabilecekleri belirtilmektedir (Krovetz, 1999).

Koruyucu faktörler

Koruyucu faktörlerin, risk faktörleri tarafından oluşan olumsuz biyolojik ve psikolojik sonuçların oluşma olasılığını azaltan olumlu özellikler olup, olumsuz yaşantılara karşı kalkan görevi üstlenen kişisel, ailesel ve çevresel koruyucu faktörlerden meydana geldiği belirtilmektedir (Tümlü, 2012).

Koruyucu faktörlerin risk faktörlerine karşı başa çıkmayı sağlaması nedeniyle bu konuda bireylere umut olduğu vurgulanmaktadır (Carlson, 2001). Koruyucu faktörler üç aşamada incelenmektedir.

Kişisel koruyucu faktörler

Kişisel koruyucu faktörler, bireyde kendine güven, dışadönük, umutlu olma, olumlu duygu, özsaygı, güvenli bağlanma, iyimserlik, geleceğe yönelik amaç edinebilme, öz yeterlilik, problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi kullanma, kaynakları etkili şekilde yönetebilme, sorun çözme becerisine sahip olma, bilinçli olma, atılganlık, sorumluluk sahibi olma gibi özellikler şeklinde tanımlanmaktadır (Başak, 2012). Zeki insanların etkili çözüm ürettiğinden yola çıkılarak, normal ve üstün zekanın koruyucu faktör olduğu savunulmaktadır (Özcan, 2005).

Ailesel koruyucu faktörler

Ailesel ilişkilerin olumlu bir şekilde devam edip, sağlıklı, birliktelik, aidiyet duygusunun gelişmesi ve aile içi görevlerin yerine getirilmesi olarak belirtilmektedir (Özcan, 2005, Başak, 2012).

Çevresel koruyucu faktörler

Kişisel ve ailesel faktörlerin dışındaki tüm psikolojik, sosyal ve fiziksel destekler olarak tanımlanmaktadır (Başak, 2012). Kişisel koruyucu faktörler içsel faktör şeklinde, ailesel ve çevresel koruyucu faktörler ise dışsal koruyucu faktörler şeklinde kategorize edilip değerlendirilmektedir (Abu Bakar ve ark., 2010).

Psikolojik dayanıklılığın kontrol, bağlanma ve meydan okuma boyutlarının stresin ve kaygının sebep olduğu olumsuz etkileri önemli ölçüde düşürdüğü belirtilmektedir (Kosaka, 1996). Böylece birey sorumluluk alabilmekte ve daha güçlü bir hale gelebilmektedir. Bu güç ve psikolojik dayanıklılığın yüksek düzeyi bireyde kendine saygının temellerini oluşturmaya başlamakta ve böylece kendine güven duymasına zemin hazırlamaktadır. Bireyin kendisine güven duymasının ise stres karşısındaki dayanıklılığı arttıracacağı ifade edilmektedir. Strese meydan okuyabilen bu bireyler değişime inanırlar ve stresi benliği tehdit eden unsur olarak görmezler, aksine stresi yaşam durumlarını öğrenmeye yönelik bir basamak olarak gördükleri belirtilmektedir (Terzi, 2008). Psikolojik dayanıklılık, stres veren durumları önleyen bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin olumsuzlukları avantaj olarak görüp, günlük aktivitelerine sıkı bir şekilde bağlı oldukları ifade edilmektedir (Terzi, 2005). Aile dışındaki sosyal ortamın bireyi desteklemesi, kabul etmesi de psikolojik dayanıklılık kavramıyla ilişkilendirilip, önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir (Karatekin, 2013).

Olumlu sonuçlar

Bireyin sahip olduğu içsel ve dışsal koruyucu faktörlerle, bireyin yaşantısında yer alan risk faktörlerini alt etmesi sonucunda kazandığı yeterlilikler olumlu sonuçlar olarak ifade edilmektedir. Bu yeterlilikler;

- Mutlu olunması, yaşamın keyfini çıkarma,
- Kişinin gelişim görevlerini gerçekleştirilmesi,
- Duygusal sorunların az olması
- Akademik olarak başarılı olma,
- Olumlu sosyal ilişki,
- Tehlikeli davranış ve düşüncelerden sakınma,

- Patolojik eğilimlerin olmaması,
- Sosyal çevre tarafından kabul görülmesi,
- Psikolojik iyi olma durumu ve yaşam doyumunda artış olması gibi olumlu sonuçlar olarak açıklanmaktadır (Recepoğlu ve ark., 2013).

2.3.4 Psikolojik dayanıklılığı yüksek bireyin özellikleri

Haynes'e (2005) göre psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin temel kişilik özellikleri sosyal, duygusal ve bilişsel-akademik olarak üç kategoride açıklanmaktadır.

A) Sosyal özellikler

- Arkadaşlık ilişkisi kurma becerisi,
- Etkili iletişim kurma,
- Pozitif ilişkiler geliştirme becerisi,
- Yardım bulma yeteneği olmasına rağmen yardım istememe.

B) Duygusal Özellikler

- Yüksek özgüven,
- Güçlü öz-yeterlik duygusu,
- Kendini kabul duygusu,
- Yüksek öz-saygı,
- Duygularının farkında olma ve denetleme,
- Yeniliklere adapte olma,
- Kaygı ve engellenmeye dayanabilme gücü.

C) Bilişsel/Akademik Özellikler

- Başarıya karşı yüksek motivasyon,
- Geleceği planlama ve düşünme,
- Dışsal yüklemelerden ziyade içsel yüklemelere değer verme,
- Olumsuz durumlara karşı mantıklı bir şekilde mücadele edebilme,
- Çevresini faydalı olacak şekilde motive etme.

Gürgan (2006) psikolojik dayanıklılığı yüksek bireyleri; sorun çözme becerisine sahip, içten denetimli, iletişim becerisi yüksek, olumlu benlik yapısına sahip, öz saygısı

yüksek, zorluklarla mücadele edebilen, içsel yüklemeler yapabilen, empati yapma becerisine sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin olumsuz durumlara karşı kaçınmacı strateji geliştirmek yerine yapıcı ve problem çözmeye yönelik yol belirlediği ifade edilmektedir. Bu nedenle stresle ve sıkıntılarla mücadele gücünün yüksek, rahatsızlık belirtilerinin ise düşük olduğu belirtilmektedir (Klag ve Bradley, 2004).

Benard (1991) psikolojik dayanıklılık seviyesi yüksek olan bireyin; sorun çözme becerileri, sosyal yeterlilik ve özerklik gibi özelliklere sahip olduğunu ifade etmektedir. Psikolojik dayanıklılığı düzeyi yüksek bireylerin yetenekleri, inançları ve değerleri aracılığıyla, var olan bilişsel, sosyal ve psikolojik varlıklarını geliştirebilir ve bu sayede karşılaşılacak risk faktörlerini de kontrol edebileceği savunulmaktadır (Toruntay, 2015). Psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireyler yaptıkları şeylerle yakından ilgilenir, değişim “gelişimi harekete geçiren bir dürtü” şeklinde tanımlanmaktadır (Kobasa, Maddi ve Zola, 1983).

2.4 İlgili Araştırmalar

2.4.1 Ergenlik dönemindeki bireylerin kişilik özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalar

Beş faktör kişilik özelliklerinin, psikolojik dayanıklılık kavramını açıklanmasındaki rolünün incelendiği çalışmada, kişilik özellikleri için Beş Faktör Kişilik Ölçeği ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri için ise Psikolojik Dayanıklılık Anketi veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda dışadönüklük, özdisiplin, gelişime açıklık ve uyumluluk düzeyleri artan bireylerin ve duygusal tutarsızlık düzeyi düşük olan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha fazla olduğu saptanmıştır (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015).

Dong, Wang, Yang, ve Zhou (2013) internet bağımlılığı için risk oluşturan kişilik özelliklerini incelemek üzere 868 Çinli öğrenciyle araştırma yapmıştır. Eysenck Kişilik Envanteri ve İnternet Bağımlı testinin kullanıldığı çalışmada duygusal tutarsızlık ve duygusal tutarlılık alt boyutu düzeylerinin yüksek çıktığı öğrencilerde bağımlılık görüldüğü saptanmıştır. İnternet bağımlılığının duygusal tutarlılık, sosyallik ve yalan değişkenleri ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Ekşi (2012) meslek liselerinde eğitim görmekte olan bireylerde narsistik kişilik özelliklerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığını yordama düzeyini incelemiştir. 508 öğrencinin katıldığı araştırmada Narsistik Kişilik Ölçeği, Siber Zorbalık Ölçeği ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği'nin kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre narsisizmin siber zorbalık üzerinde dolaylı olarak etkili olduğu ifade edilmektedir. Narsistik bir kişilik özelliği olarak “hak iddia etmek” boyutunun, internet bağımlılığındaki “yoksunluk” ve “kontrol güçlüğü” boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı belirtilirken; narsistik “üstünlük” boyutunun ise internet bağımlılığındaki “sosyal izolasyon” boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Narsistik “sömürücülük” boyutu değerlerinin internet bağımlılığı “kontrol güçlüğü” boyutu değerlerini negatif bir etkiyle yordadığı tespit edilmiştir.

Farklı kültürlerden üniversitede eğitim gören 421 öğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin yardım almaya ilişkin tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Erkeklerde nevroitiklik, uyumluluk ve gelişime açıklık alt boyutları ile yardım almaya ilişkin tutumlar arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Kadınlarda ise dışadönüklük ve gelişime açıklık alt boyutları ile yardım almaya ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Nevrotiklik düzeyi yüksek bireylerin üzgün ve stresli olmalarının, uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin iyi niyetli olmalarının, gelişime açıklık düzeyi yüksek bireylerin keşfetmeye yönelmelerinin ve dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin kendilerini ifade etme eğiliminde olmalarının yardım almaya ilişkin daha olumlu tutuma sahip olmalarını sağladığı ifade edilmektedir (Kakhnovets, 2011; akt. Yelpeze, 2016)

Bulut Serin (2011) yapmış olduğu çalışmada problemlili internet kullanımını ile cinsiyet ve çeşitli kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. 263'ü kadın, 148'i erkek olmak üzere 411 öğrenciyle gerçekleştirilen çalışmada Online Bilinç Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Eysenck Kişilik Envanteri Kısaltılmış Formu ve Yaşam Memnuniyet Ölçeği kullanıldığı ifade edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre erkeklerin problemlili internet kullanımına yatkınlığının kadınlara göre daha fazla olduğu ifade edilirken, kişilik özellikleri, yaşam memnuniyeti ve yalnızlık ile problemlili internet kullanımı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010) tarafından ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile öznel iyi oluşu arasındaki ilişkilerinin incelendiği çalışmada araştırmaya,

541 ergenlik dönemindeki birey katılmıştır. Araştırmada, Yaşam Doyumu Ölçeği, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ve Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizliğin ergenlik dönemi bireylerinde öznel iyi oluşunu açıklayan kişilik özellikleri olduğu ifade edilmiştir.

San Şentürk (2010) yapmış olduğu araştırmada yalnızlık algısını benlik algısı, sosyal beceri ve kişilik özellikleri bağlamında incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubunu ortaöğretim kurumlarındaki 240'ı kız 227'si erkek toplam 467 ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmuştur. UCLA Yalnızlık Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, Sosyal Beceri Envanteri ve Sıfat Tamamlama Testi çalışmada kullanılan veri toplama araçları olarak belirtilmektedir. Bireylerin sosyal beceri düzeylerinin benlik saygıları, kişilik özellikleri ve yalnızlık düzeylerini yordadığına ilişkin bulgular tespit edilmiştir.

Ergenlik dönemindeki bireylerle yapılan bir araştırmada yardım almaya ilişkin tutumları yüksek olan bireylerin dışadönüklük, yeniliğe açıklık, sorumluluk ve uyumluluk alt boyutlarının da anlamlı düzeyde yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında dışadönüklük ve sorumluluk alt boyutlarının yardım alma tutumunda önemli yordayıcılar olduğu da ifade edilmektedir (Cardella-Filaski, 2010).

Ergenlerin sosyal fobi düzeyinin okul başarı durumu, kişilik özellikleri ve demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunun incelendiği bir araştırmada Eysenck'in Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük alt testi (EKE-DD), ÇAPA Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ve sosyo demografik form kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre sosyal fobi düzeyi ile dışa dönük kişilik özelliği arasında negatif bir ilişkinin bulunduğu belirtilmektedir (Noyan ve Sertel-Berk, 2007).

Yaşar (2006) farklı ortaöğretim kurumlarında yer alan 16-18 yaş grubundaki bireylerin denetim odağı düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, 165'i kız, 198'i erkek 363 kişi örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada Denetim odağı Ölçeği, Sıfat Tarama Listesi kullanılmıştır. Bulgulara göre genel lise öğrencilerinin denetim odağı puanları ile başarıya, özgüven, başatlık ve yaratıcılık kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunduğunu fakat endüstri meslek lisesinde okuyan öğrencilerin kişilik özellikleri ile denetim odağı puanları arasında anlamlı ilişkinin bulunmadığı belirtilmektedir. Öğrencilerin devam ettikleri okul ile

yaratıcılık kişilik özelliği arasındaki endüstri meslek lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Yaşları 15 ile 20 aralığındaki 132 lise öğrencisiyle yapılan araştırmada bireylerin kişilik özellikleriyle yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Mükemmeliyetçilik ve özerklik düzeyi yüksek olan ergenlerin yardım almaya ilişkin tutumlarının olumsuz olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir (DeRosa, 2000; akt. Yelpeze, 2016).

Redman ve arkadaşlarının (2002) yaptığı araştırmada kadınların nevrotiklik düzeyinin erkeklere göre yüksek olduğu belirtilirken erkeklerin ise dışadönüklük düzeyinin kadınlara göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Shaver ve Brennan (1992) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmada kişilik özellikleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Nevrotiklik düzeyi düşük ve dışadönüklük düzeyi yüksek olan bireyler olan bireyler daha fazla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları tespit edilmiştir (Akt. Özyeşil, 2011)

2.4.2 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar

Atarbay (2017), tarafından yapılan çalışmada sosyal kaygı düzeyinin, psikolojik dayanıklılık kavramını anlamlı düzeyde yordadığı ifade edilmektedir. Veri toplama araçları olarak sosyal kaygı için Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSAS) ve psikolojik dayanıklılık için ise Yetişkinler İçin Dayanıklılık Ölçeği kullanılmıştır. Aynı çalışmada cinsiyet, kardeş ilişkileri, ailenin aylık gelir ortalaması, akraba ilişkileri, düzenli görüşülen akraba sayısı, çalışma deneyimi, arkadaşlar ile görüşme sıklığı ve sahip olunan arkadaşlık türüne göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır.

Aktaş (2016) ergenlerin gelecek beklentileri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Gelecek Beklentileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik düzeyleri ile gelecek beklentileri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyi sınıf düzeyi, kardeş sayısı ve anne babanın birlikte olma gibi değişkenlere göre anlamlı bir

farklılık tespit edilmezken; cinsiyet ve okul değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirtilmektedir.

Lise öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada öfke ifade tarzları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada "Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği" ile "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda psikolojik dayanıklılık düzeyi yükseldikçe sürekli öfke, içte tutulan öfke ve dışa vurulan öfkenin azaldığı, öfke kontrol değerinin arttığı saptanmıştır (Dündar, 2016).

Koç-Yıldırım vd. (2015) yaptığı çalışmada ergenlik dönemi bireylerinde benlik kurgusu ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Ailede Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği ve Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, ergenlik dönemi bireylerinin özerk benlik kurguları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkinin bulunduğu belirtilmiştir. Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile özerk-ilişkisel ve ilişkisel benlik kurguları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik sonuçlar saptanmıştır. Kadınların erkeklere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılıkları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış, Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılık düzeyi ile benlik saygısı arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (Sarıkaya, 2015).

Turgut (2015) tarafından yapılan bir araştırmada önemli yaşam olayları, okul bağlılığı ve algılanan sosyal destek açısından psikolojik sağlamlık düzeyi incelenmiştir. 1022 lise öğrencisiyle yapılan çalışmada Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Okul Bağlılığı Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Okul bağlılığının ve algılanan sosyal desteğin psikolojik sağlamlık kavramını anlamlı bir şekilde yordadığı belirtilirken, ergenlik dönemi bireylerinde önemli yaşam olayları yaşayanların, bu yaşam olaylarını yaşamayanlara göre psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir düşüklük saptandığı ifade edilmiştir.

Özcan (2015) tarafından yapılan bir araştırmada ise psikolojik dayanıklılık ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişki incelenmiştir. Betimsel tarama modelinde yurütülen çalışmaya 343 kadın ve 257 erkek toplam 600 lise öğrenci katılmıştır. Kişilerarası şema Ölçeği ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği- III R Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin kişiler arası şemalardaki pasiflik boyutunun psikolojik dayanıklılık değişkeni ile yüksek düzeyde ilişkisinin bulunduğu ve psikolojik dayanıklılığı önemli ölçüde yordadığı tespit edilmiştir.

Altundağ (2013) tarafından yapılan çalışmada anne-babası boşanmış ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın verileri, Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, UCLA- Yalnızlık Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Anne-babası boşanan ergenlik dönemi bireylerinin yaşam doyumları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki tespit edilirken; yalnızlık düzeyleri arasında ise olumsuz yönde güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Anne-babası boşanan ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyinde, yalnızlık düzeyinin anlamlı bir yordayıcı olduğu belirtilmektedir.

Noorafshan, Jowkarb ve Hosseini (2013), 330 ergenlik dönemi bireylerinin katıldığı araştırmada aile içi ilişki biçimleri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Dört farklı aile içi ilişki biçimi vurgulanmaktadır. Çocukların kararlarının en çok sorulduğu aile ilişki biçiminden en az sorulduğu biçime ve iletişimin en yüksek düzeyde olduğu aile ilişki biçiminden en düşük düzeyde olduğu biçime göre kategorize edilmiştir. İletişimin yüksek düzeyde olduğu belirlenen ilk iki aile biçiminde ortalama psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu, düşük seviyede iletişim olan aile ilişki biçiminde psikolojik dayanıklılık düzeyinin düşük olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

İtalya'da yapılan bir araştırmada ise düşünme stilleri, psikolojik dayanıklılık ve öz-yeterlilik arasındaki karşılıklı ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya 130 ergenlik dönemi birey katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre psikolojik dayanıklılık düzeyi ile deneyim arasında ve özellikle farklı düşünme stilleri arasında oldukça yüksek pozitif yönlü bir ilişkinin tespit edildiği belirtilmektedir (Sagone, 2013).

Ünüvar (2012), 60 ergenlik dönemindeki lise öğrencileriyle yaptığı deneysel çalışmada gerçeklik kuramına dayalı oluşturulmuş psiko-eğitim programının psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Örneklem grubunun denetim odağı için Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği, psikolojik dayanıklılık düzeyleri için ise Yılmazlık Ölçeği kullanılan veri toplama araçları olarak belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre deney grubundaki ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kontrol grubundaki ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine göre anlamlı ölçüde farklı olduğu saptanmıştır.

Oktan'ın (2008) yapmış olduğu çalışmaya 495 ergen katılmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Sağlamlık ve Ergen Gelişimi Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tutumları Ölçeği, Problem Çözme Becerileri Envanteri ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. ÖSS'ye hazırlanan bireylerde psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyete, yaşam doyumuna, ÖSS'ye kaç kez girdiklerine ve problem çözme becerilerine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kadınların erkeklere, yaşam doyumunu yüksek olan ergenlerin düşük olan ergenlere, problem çözme kabiliyeti yüksek olanların problem çözme becerisi düşük olanlara göre ve üniversite sınavına ilk kez giren bireylerin ÖSS'ye birden fazla giren bireylere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sipahioğlu (2008) 499 farklı risk grubundaki ergenin katıldığı araştırmada Psikolojik Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeğinin Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda yoksulluk içinde yaşamak ve tek ebeveyne sahip olmak ayırt edici bir risk faktörü olarak belirtilirken, anne babanın birlikte olması psikolojik dayanıklılık kavramı çerçevesinde koruyucu bir faktör olarak ifade edilmiştir.

BÖLÜM 3

3 YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve veri analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada betimsel yöntemle dayalı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Olayların veya grupların birtakım özelliklerinin tek tek ne olduğunu veya iki ve ikiden fazla özelliğinin ilişkisel düzeyde nasıl olduğunu açıklamaya çalışan araştırma modeli betimsel araştırma (survey) olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2002). Bu çalışmada ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki, bu ilişkinin dereceleri ve yönleri incelenmiştir.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Konya il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretim gören ergenlerden oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise, Konya ili Merkez ilçelerinde (Selçuklu- Meram-Karatay) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı on dört resmi ortaöğretim kurumunda öğrenim gören, tesadüfî örnekleme yolu ile seçilen öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunun cinsiyet değişkenine göre dağılımları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	656	43.9
Erkek	838	56.1
Toplam	1494	100

Tablo 3.1’ de görüldüğü üzere araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlik dönemi bireylerinin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde %43.9’u (n=656) kadın, %56.1’i (n=838) erkek olmak üzere araştırma kapsamında 1494 ergenin yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın örnekleme grubunu oluşturan ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre dağılımları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2 Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı

Sınıf Düzeyi	n	%
9. Sınıf	524	35.1
10. Sınıf	343	23.0
11. Sınıf	305	20.4
12. Sınıf	322	21.6
Toplam	1494	100

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi araştırmanın örnekleme grubunu oluşturan katılımcıların sınıf düzeyi dağılımları incelendiğinde %35.1’i (n=524) 9. sınıf, %23’ü (n=343) 10. sınıf, %20.4’ü (n=305) 11.sınıf , %21.6’sı (n=322) 12.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme grubunu oluşturan ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre dağılımları Tablo 3.3’te verilmiştir.

Tablo 3.3 Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre dağılımı

Anne Eğitim Durumu	n	%
Okuryazar değil	37	2.5
İlkokul	687	46.0
Ortaokul	341	22.8
Lise	232	15.5
Üniversite	173	11.6
Yüksek Lisans	24	1.6
Toplam	1494	100

Tablo 3.3'te görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların anne eğitim durumu dağılımları incelendiğinde %2.5'i (n=37) okuryazar değil, %46'sı (n=687) ilkokul, %22.8'i (n=341) ortaokul, %15.5'i (n=232) lise, %11.6'sı (n=173) üniversite ve %1.6'sı (n=24) yüksek lisans eğitim durumuna sahip bireylerden meydana gelmektedir.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre dağılımları Tablo 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.4 Araştırmanın örneklemi oluşturulan öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre dağılımı

Baba Eğitim Durumu	n	%
Okuryazar değil	7	0,5
İlkokul	433	29.0
Ortaokul	326	21.8
Lise	314	21.0
Üniversite	333	22.3
Yüksek Lisans	81	5.4
Toplam	1494	100

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların baba eğitim durumu dağılımları incelendiğinde %0.5'i (n=7) okuryazar değil, %29'u (n=433) ilkokul, %21.8'i (n=326) ortaokul, %21'i (n=314) lise, %22.3'ü (n=333) üniversite ve %5.4'ü (n=81) yüksek lisans mezunu bireylerden meydana gelmektedir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler öğrencilere uygulanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği” ve “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ile toplanmıştır.

3.3.1 Türk kültüründe geliştirilmiş temel kişilik özellikleri ölçeği

Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Gençöz ve Öncül (2012) tarafından beş faktörlü kişilik modeli temel alınarak geliştirilmiştir.

Ölçeğin geliştirilmesi süreci üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada var olabilecek tüm kişilik özelliklerinin listesini ortaya koyabilmek hedeflenmiş ve 226 farklı kişilik özelliği elde edilmiştir. İkinci aşamada ise bu 226 kişilik tipinin temsil gücüne azaltması amaçlanmıştır. Yetişkinlerden ve üniversite öğrencilerinden oluşan araştırma grubuna her bir kişilik özelliğinin kendilerine uygunluğunu Likert tipi ölçekte 1'den 5'e kadar derecelendirmeleri istenmiş, böylece temsil gücü en yüksek kişilik özelliklerinin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Üçüncü ve son aşamada ise elde edilen kişilik özelliklerinin psikometrik özellikleri araştırılmıştır. Bu araştırmadaki çalışma grubu 454 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği belirtilmektedir (Gençöz ve Öncül, 2012).

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği 45 madde ve altı alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir maddede bir kişilik özelliği ifade edilirken maddelerden 1 (Hiç Uygun Değil)' den 5 (Bana Çok Uygun) şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçekteki 6, 7, 21, 22, 24, 32, 38, 39 nolu maddeler ters puanlanmış maddeler olarak belirtilmektedir (Gençöz ve Öncül, 2012).

Ölçeğin ergenlik döneminde bulunan gençler için güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Sarıtaş (2012) tarafından yapılmıştır. Yapılan çalışmada alt boyutların iç tutarlıkları dışadönüklük alt boyutu için .76; sorumluluk alt boyutu için .80; uyumluluk alt boyutu için .82; duygusal tutarsızlık alt boyutu için .81; gelişime açıklık alt boyutu için .76; olumsuz değerlik alt boyutu için .56 olarak belirtilmiştir (Sarıtaş, 2012).

Bu araştırmada ölçeğin tamamına ait Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ise .73 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2 Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Bulut, Doğan ve Altundağ (2012) tarafından 14-18 yaş arasındaki ergenlik dönemi bireyelerine uygulanarak, 4'lü likert tipinde geliştirilmiştir. Aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati olmak üzere toplam 6 alt boyuttan ve 29 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekten alınabilecek puanların 29 ile 116 aralığında değişebileceği ifade edilmektedir.

Ölçekte ters puanlanacak maddelerin olduğu ve bu maddelerin ters puanlama yöntemiyle hesaplanması gerektiği belirtilmektedir. (Bulut, Doğan ve Altundağ, 2012).

Büyüköztürk (2010) tarafından yapılan analiz sonucunda ölçeğin toplam varyansın % 56, 99'nu açıkladığı ifade edilmiştir. Aile desteği alt boyutu toplam varyansın % 23,26'sını açıklayıp, faktör yükleri .71 ile .79 aralığında iken, Akran desteği alt boyutu toplam varyansın % 9, 81'ini açıklamakta ve faktör yükleri .67 ile .78 aralığındadır. Okul desteği alt boyutu toplam varyansın % 8, 06'sını açıklayıp faktör yükleri .67 ile .78 aralığında iken, Uyum alt boyutu toplam varyansın % 7, 25'ini açıklamakta ve faktör yükleri .57 ile .81 aralığındadır. Mücadele azmi alt boyutu ise toplam varyansın % 4, 54'ini açıklayıp ve faktör yükleri .51 ile .70 aralığında iken ve Empati alt boyutu ise toplam varyansın % 4, 08'ini açıklayıp ve faktör yüklerinin .64 ile .76 aralığında değiştiği ifade edilmektedir.

Bu araştırmada ölçeğin tamamına ait Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı ise .84 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3 Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan, katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiş kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılında Konya ili, merkez ilçelerinde (Selçuklu – Meram – Karatay) çeşitli ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrencilere veri toplama araçlarının araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama araçlarını uygulamadan önce, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ilgili birimlerinden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması ders saatleri içerisinde, tek oturumda araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçlarının uygulanmaya başlanmasından önce araştırmacı gerekli açıklamaları katılımcılara yapmış ve yönergeler ile katılımcıların veri toplama araçlarını içtenlik ve samimiyetle yanıtlamaları istenmiştir. Veri toplama araçlarının doldurulması yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde, uygulanan ölçekler incelenmiş eksik ve hatalı olduğu düşünülen 58 katılımcıya ait ölçek formu araştırma kapsamına alınmamıştır. 1494 ergenlik dönemindeki lise öğrencisine ait verilerin istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Verilerin analizi aşamasında SPSS-15 paket programı kullanılmıştır. Veri analiz programı aracılığı ile yapılan homojenlik analizi sonucunda toplanan verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu analiz etmek için t-testi; sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); farklılığın hangi grubun lehine anlamlı olduğunu belirlemek için ise Tukey testi kullanılmıştır.

Kişilik özellikleri ölçeği toplam ve alt boyut puanı ile psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam ve alt boyut puanı arasındaki ilişki Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi ile tespit edilmiştir. Analiz sonucu ortaya çıkan r değeri 0.30'dan küçük ise düşük düzeyde bir korelasyona, 0.70'den büyük ise yüksek düzeyde bir korelasyona, 0.30 ile 0.70 aralığında ise orta düzeyde bir korelasyona sahip olduğu şeklinde değerlendirilmiştir (Roscoe, 1975; akt. Büyüköztürk, Çokluk, & Köklü, 2011, s. 92).

Araştırmanın bulgularının anlamlılık düzeyi olarak ise p değerinde .05 ve .01 ölçüt olarak alınmıştır.

BÖLÜM 4

4 BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemine ve alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık düzeyi puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığı; ardından ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri puanlarıyla psikolojik dayanıklılık puanları arasındaki ilişki düzeyi incelenmiştir.

4.1 Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özelliklerinin ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin analizlere yer verilmiştir.

4.1.1 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özelliklerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t testi kullanılmış, t testi bulgularına Tablo 4.1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılaşma durumuna ait t testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Kişilik Özellikleri	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	T	Sd	P
Dışadönüklük	Kadın	656	28.07	6.78	-0.76	1289.65	.939
	Erkek	838	28.09	5.80			
Sorumluluk	Kadın	656	28.87	5.89	-3.29	1492	.001
	Erkek	838	29.86	5.68			

Uyumluluk	Kadın	656	34.27	4.25	3.58	1492	.000																																												
	Erkek	838	33.49	4.17				Duygusal Tutarsızlık	Kadın	656	26.40	6.92	6.49	1321.20	.000	Erkek	838	24.17	6.16	Gelişime Açıklık	Kadın	656	21.55	4.04	-5.68	1344.25	.000	Erkek	838	22.71	3.70	Olumsuz Değerlik	Kadın	656	9.88	3.18	-9.59	1492	.000	Erkek	838	11.50	3.26	TKÖÖ Toplam	Kadın	656	149.07	14.47	-1.04	1492	.296
Duygusal Tutarsızlık	Kadın	656	26.40	6.92	6.49	1321.20	.000																																												
	Erkek	838	24.17	6.16				Gelişime Açıklık	Kadın	656	21.55	4.04	-5.68	1344.25	.000	Erkek	838	22.71	3.70	Olumsuz Değerlik	Kadın	656	9.88	3.18	-9.59	1492	.000	Erkek	838	11.50	3.26	TKÖÖ Toplam	Kadın	656	149.07	14.47	-1.04	1492	.296	Erkek	838	149.84	13.70								
Gelişime Açıklık	Kadın	656	21.55	4.04	-5.68	1344.25	.000																																												
	Erkek	838	22.71	3.70				Olumsuz Değerlik	Kadın	656	9.88	3.18	-9.59	1492	.000	Erkek	838	11.50	3.26	TKÖÖ Toplam	Kadın	656	149.07	14.47	-1.04	1492	.296	Erkek	838	149.84	13.70																				
Olumsuz Değerlik	Kadın	656	9.88	3.18	-9.59	1492	.000																																												
	Erkek	838	11.50	3.26				TKÖÖ Toplam	Kadın	656	149.07	14.47	-1.04	1492	.296	Erkek	838	149.84	13.70																																
TKÖÖ Toplam	Kadın	656	149.07	14.47	-1.04	1492	.296																																												
	Erkek	838	149.84	13.70																																															

*p<.05

Tablo 4.1. incelendiğinde örneklem grubunda dışadönüklüğün cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($t=-.076$, $p>0.05$) tespit edilmiştir.

Örneklem grubunda sorumluluk alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ($t=-3.29$, $p<0.05$) bulunmuştur. Bu sonuca göre ergenlik dönemindeki erkeklerde sorumluluk özelliğinin kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunda uyumluluk alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=3.58$, $p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre örneklem grubundaki kadınların uyumluluk özelliklerinin erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Örneklem grubunda duygusal tutarsızlık alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=-6.49$, $p<0.05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre örneklem grubundaki kadınların duygusal tutarsızlık özelliklerinin erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunda gelişime açıklık alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=-5.68$, $p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen

bulgulara göre örneklem grubundaki erkeklerde gelişime açıklık özelliğinin ergenlik dönemindeki kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Örneklem grubunda olumsuz değerlik alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=-9.59$, $p<0.05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre ergenlik dönemindeki erkeklerin olumsuz değerlik özelliklerinin örneklem grubundaki kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunda TKÖÖ toplam puanının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği ($t=-1.04$, $p>0.05$) bulunmuştur.

4.1.2 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemeye yönelik bağımsız gruplar için t testi analizi kullanılmıştır. Tablo 4.2’de analiz sonuçlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.2 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumuna ait t testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Psikolojik	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Sd	P
Dayanıklılık	Kadın	656	23.18	4.30			
	Erkek	838	23.30	3.86			
Aile desteği	Kadın	656	17.80	3.00			
	Erkek	838	16.98	3.30	-5.51	1328.06	.582
Akran desteği	Kadın	656	14.53	3.69			
	Erkek	838	14.10	3.73	5.007	1459.27	.000
Okul Desteği	Kadın	656	11.89	2.29			
	Erkek	838	12.47	2.05	2.195	1492	.028
Uyum	Kadın	656	14.17	3.40			
	Erkek	838	14.18	3.28	-5.108	1492	.000
Mücadele Azmi	Kadın	656	14.17	3.40			
	Erkek	838	14.18	3.28	-0.094	1492	.925

Empati	Kadın	656	9.86	1.75	2.263	1492	.024
	Erkek	838	9.64	1.82			
EPDÖ Toplam	Kadın	656	91.46	11.29	1.293	1492	.196
	Erkek	838	90.71	10.91			

*p<.05

Tablo 4.2. incelendiğinde örneklem grubunda aile desteği alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği ($t=-.551$, $p>0.05$) sonucuna ulaşılmıştır.

Örneklem grubunda akran desteği alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=5.007$, $p<0.05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre ergenlik dönemindeki kadınların akran desteği özelliğinin erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunda okul desteği alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=2.195$, $p<0.05$) belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre ergenlik dönemindeki kadınların okul desteği özelliği erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Örneklem grubunda uyum alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=-5.108$, $p<0.05$) bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre ergenlik dönemindeki erkeklerde uyum özelliklerinin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunda mücadele azmi alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($t=-.094$, $p>0.05$) tespit edilmiştir.

Örneklem grubunda empati alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($t=2.263$, $p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre ergenlik dönemindeki kadınların empati özelliğinin erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunda EPDÖ toplam puanının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği ($t=1.293$, $p>0.05$) sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.3 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri puanlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumunu belirlemeye yönelik tek yönlü varyans analizi (anova) kullanılmıştır. Tablo 4.3'te gruplara ilişkin betimsel istatistikler bulunurken, Tablo 4.4'te ise varyans analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.3 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeyine göre kişilik özellikleri ölçeğinden alınan n, \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Kişilik Özellikleri	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Dışadönüklük	9. Sınıf	524	28.58	5.73
	10. Sınıf	343	27.20	6.35
	11. Sınıf	305	28.03	6.44
	12. Sınıf	322	28.25	6.69
	Toplam	1494	28.08	6.25
Sorumluluk	9. Sınıf	524	30.28	5.49
	10. Sınıf	343	28.84	5.87
	11. Sınıf	305	29.35	5.89
	12. Sınıf	322	28.75	5.93
	Toplam	1494	29.43	5.79
Uyumluluk	9. Sınıf	524	34.16	3.91
	10. Sınıf	343	33.49	4.27
	11. Sınıf	305	33.76	4.26
	12. Sınıf	322	33.74	4.59
	Toplam	1494	33.83	4.22
Duygusal Tutarsızlık	9. Sınıf	524	23.77	6.41
	10. Sınıf	343	25.73	6.40
	11. Sınıf	305	26.10	6.60
	12. Sınıf	322	25.87	6.77
	Toplam	1494	25.15	6.60

Gelişime Açıklık	9. Sınıf	524	22.83	3.83
	10. Sınıf	343	21.93	3.89
	11. Sınıf	305	22.28	4.00
	12. Sınıf	322	21.37	3.71
	Toplam	1494	22.20	3.89
Olumsuz Değerlik	9. Sınıf	524	10.98	3.07
	10. Sınıf	343	10.93	3.44
	11. Sınıf	305	10.69	3.47
	12. Sınıf	322	10.43	3.44
	Toplam	1494	10.79	3.32
TKÖÖ Toplam	9. Sınıf	524	150.62	13.33
	10. Sınıf	343	148.13	14.06
	11. Sınıf	305	150.23	14.59
	12. Sınıf	322	148.44	14.47
	Toplam	1494	149.50	14.04

Tablo 4.3'te dışadönüklük alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 28.58 puan ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 28.25 ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri, 28.03 aritmetik ortalama ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 27.20 aritmetik ortalama ile 10. sınıf (n=343) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun sorumluluk alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 30.28 puan ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 29.35 ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri, 28.84 aritmetik ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 28.75 aritmetik ortalama ile 12. sınıf (n=322) öğrencilerine ait olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun uyumluluk alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 34.16 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 33.76 ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri, 33.74 aritmetik ortalama ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 33.49 aritmetik ortalama ile 10. sınıf (n=343) öğrencilerine ait olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 26.10 puan ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 25.87 ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri, 25.73 aritmetik

ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 23.77 aritmetik ortalama ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunun gelişime açıklık alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 22.83 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 22.28 ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri, 21.93 aritmetik ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 21.37 aritmetik ortalama ile 12. sınıf (n=322) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Örnekleme grubunun olumsuz değerlik alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 10.98 puan ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 10.93 ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri, 10.69 aritmetik ortalama ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 10.43 aritmetik ortalama ile 12. sınıf (n=322) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Örnekleme grubunun TKÖÖ toplam puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 150.62 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 150.23 ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri, 148.44 aritmetik ortalama ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 148.13 aritmetik ortalama ile 10. sınıf (n=343) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre kişilik özelliklerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
Dışadönüklük	Gruplar Arası	405.542	3	135.181	3.472*	.016
	Grup İçi	58011.832	1490	38.934		
	Toplam	58417.373	1493			
Sorumluluk	Gruplar Arası	654.368	3	218.123	6.567*	.000
	Grup İçi	49490.572	1490	33.215		
	Toplam	50144.940	1493			
Uyumluluk	Gruplar Arası	99.763	3	33.254	1.866	.133
	Grup İçi	26560.387	1490	17.826		
	Toplam	26660.150	1493			
Duygusal Tutarsızlık	Gruplar Arası	1556.229	3	518.743	12.165*	.000
	Grup İçi	63537.670	1490	42.643		
	Toplam	65093.899	1493			

Gelişime Açıklık	Gruplar Arası	457.651	3	152.550	10.234*	.000
	Grup İçi	22211.083	1490	14.907		
	Toplam	22668.734	1493			
Olumsuz Değerlik	Gruplar Arası	70.285	3	23.428	2.120	.096
	Grup İçi	16462.806	1490	11.049		
	Toplam	16533.090	1493			
TKÖÖ Toplam	Gruplar Arası	1831.557	3	610.519	3.108*	.026
	Grup İçi	292691.9	1490	196.438		
	Toplam	294523.5	1493			

*p<.05

Tablo 4.4. incelendiğinde örneklem grubunda dışadönüklük ($F=3.472$, $p<.05$), sorumluluk ($F=6.567$, $p<.05$), duygusal tutarsızlık ($F=12.165$, $p<.05$), gelişime açıklık ($F=10.234$, $p<.05$) ve TKÖÖ toplam ($F=3.108$, $p<.05$) puan ortalamalarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneklem grubunda uyumluluk ($F=1.866$, $p>.05$) ve olumsuz değerlik ($F=2.120$, $p>.05$) alt boyutlarının ise sınıf düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Dışadönüklük, sorumluluk, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık alt boyutlarından elde edilen puan ortalamalarına ilişkin sınıf düzeyi değişkenine göre oluşan farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tablo 4.5'te Tukey testi analizlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.5 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından alınan puan ortalamalarına ait tukey testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Bağımlı Değişken	(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalamalar	P
			Arası Fark (I-J)	
Dışadönüklük	9.Sınıf	10.Sınıf	1.37798*	.008
		11.Sınıf	.54272	.622
		12.Sınıf	.32740	.880
	10.Sınıf	11.Sınıf	-.83526	.324
		12.Sınıf	-1.05058	.132
		12.Sınıf	-.21531	.973
Sorumluluk	9.Sınıf	10.Sınıf	1.44560*	.002
		11.Sınıf	.93735	.108
	10.Sınıf	12.Sınıf	1.53662*	.001
		11.Sınıf	-.50825	.677

		12.Sınıf	.09101	.997
	11.Sınıf	12.Sınıf	.59927	.562
Duygusal Tutarsızlık	9.Sınıf	10.Sınıf	-1.95697*	.000
		11.Sınıf	-2.33011*	.000
		12.Sınıf	-2.10407*	.000
	10.Sınıf	11.Sınıf	-.37314	.887
		12.Sınıf	-.14710	.991
	11.Sınıf	12.Sınıf	.22604	.973
Gelişime Açıklık	9.Sınıf	10.Sınıf	.90383*	.004
		11.Sınıf	.55445	.191
		12.Sınıf	1.46081*	.000
	10.Sınıf	11.Sınıf	-.34939	.659
		12.Sınıf	.55698	.246
	11.Sınıf	12.Sınıf	.90636*	.018
TKÖÖ Toplam	9.Sınıf	10.Sınıf	2.49084	.052
		11.Sınıf	.38852	.981
		12.Sınıf	2.18687	.123
	10.Sınıf	11.Sınıf	-2.10232	.226
		12.Sınıf	-.30397	.992
	11.Sınıf	12.Sınıf	1.79835	.376

*p<.05

Tukey testi bulgularına göre 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin dışadönüklük değerleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık (p:0.008) saptanmıştır. Bu bulguya göre 9. sınıf öğrencilerinin dışadönüklük özelliklerinin 10.sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sorumluluk alt boyutu incelendiğinde örneklem grubunun tukey testi bulgularına göre, 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin sorumluluk duyguları arasında .05 düzeyinde anlamlı farklılık (p:0.002) olduğu, 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin sorumluluk duygularında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık (p:0.001) tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin sorumluluk duygularının 10.sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin sorumluluk duygularından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal tutarsızlık alt boyutu incelendiğinde örneklem grubunun tukey testi bulgularına göre, 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık özellikleri arasında (p:0.000), 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin duygusal

tutarsızlık özellikleri arasında (p:0.000) ve 9. sınıf ile 12. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık özellikleri arasında (p:0.000) .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre 10. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık özelliklerinin 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, 11. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık özelliklerinin 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve 12. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık özelliklerinin 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Gelişime açıklık alt boyutu incelendiğinde örneklem grubunun tukey testi bulgularına göre, 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özellikleri arasında (p:0.004), 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özellikleri arasında (p:0.000) ve 11. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özellikleri arasında (p:0.018) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özelliklerinin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 9. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özelliklerinin 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve ayrıca 11. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık özelliklerinin 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

TKÖÖ toplam puanı incelendiğinde ise örneklem grubunun tukey testi bulgularında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.1.4 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeyi puanlarının sınıf düzeylerine yönelik farklılaşma durumu tek yönlü varyans analizi (anova) ile belirlenmiştir. Tablo 4.6'da gruplara ilişkin betimsel istatistikler, Tablo 4.7'de ise varyans analizi sonuçlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.6 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeyine göre psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan n, \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Psikolojik Dayanıklılık	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Aile Desteği	9. Sınıf	524	23.75	3.88
	10. Sınıf	343	23.00	4.20
	11. Sınıf	305	22.88	4.12
	12. Sınıf	322	23.04	4.07

	Toplam	1494	23.25	4.06
Akran Desteği	9. Sınıf	524	17.37	3.06
	10. Sınıf	343	17.04	3.48
	11. Sınıf	305	17.34	3.17
	12. Sınıf	322	17.63	3.12
	Toplam	1494	17.34	3.20
Okul Desteği	9. Sınıf	524	14.85	3.47
	10. Sınıf	343	14.03	3.67
	11. Sınıf	305	13.74	3.96
	12. Sınıf	322	14.18	3.81
	Toplam	1494	14.29	3.71
Uyum	9. Sınıf	524	12.53	2.12
	10. Sınıf	343	12.13	2.15
	11. Sınıf	305	11.97	2.29
	12. Sınıf	322	12.04	2.13
	Toplam	1494	12.22	2.18
Mücadele Azmi	9. Sınıf	524	14.67	3.12
	10. Sınıf	343	13.94	3.37
	11. Sınıf	305	13.76	3.18
	12. Sınıf	322	14.01	3.65
	Toplam	1494	14.18	3.37
Empati	9. Sınıf	524	9.79	1.80
	10. Sınıf	343	9.52	1.80
	11. Sınıf	305	9.83	1.68
	12. Sınıf	322	9.79	1.88
	Toplam	1494	9.74	1.80
EPDÖ	9. Sınıf	524	92.99	10.71
	10. Sınıf	343	89.69	11.08
	11. Sınıf	305	89.55	10.97
	12. Sınıf	322	90.70	11.35
	Toplam	1494	91.04	11.08

Tablo 4.6’da örneklem grubunun aile desteği alt boyutu ortalamaları incelendiğinde en yüksek aritmetik ortalamanın 23.75 puan ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sırasıyla 23.04 ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri,

23.00 aritmetik ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri sıralamayı takip etmektedir. En düşük ortalamanın ise 22.88 aritmetik ortalama ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir

Örnekleme grubunun akran desteği alt boyutu puan ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 17.63 puan ile 12. sınıf (n=322) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sıralamayı 17.37 aritmetik ortalama ile 9.sınıf (n=524) öğrencileri, 17.34 aritmetik ortalama ile 11.sınıf (n=305) öğrencileri oluşturmaktadır. En düşük ortalamanın ise 17.04 aritmetik ortalama ile 10. sınıf (n=343) öğrencilerine ait olduğu saptanmıştır.

Örnekleme grubunun okul desteği alt boyutu aritmetik ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 14.85 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sıralamayı 14.18 ortalama ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri, 14.03 aritmetik ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalamanın ise 13.74 aritmetik ortalama ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Örnekleme grubunun uyum alt boyutu aritmetik ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 12.53 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sıralamayı 12.13 ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri, 12.04 aritmetik ortalama ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalama ise 11.97 aritmetik ortalama ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerinin sahip olduğu saptanmıştır.

Örnekleme grubunun mücadele azmi alt boyutu aritmetik ortalamalarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 14.67 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sıralamayı 14.01 ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri, 13.94 aritmetik ortalama ile 10.sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalamanın ise 13.76 aritmetik ortalama ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu saptanmıştır.

Örnekleme grubunun empati alt boyutu değerlerine göre en yüksek aritmetik ortalamanın 9.83 ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sırasıyla 9.79 ortalama ile 9. sınıf (n=305) ve 12. sınıf (n=322) öğrencileri sıralamayı oluşturmaktadır. En düşük ortalamanın ise 9.52 aritmetik ortalama ile 10. sınıf (n=343) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Örnekleme grubunun TKÖÖ toplam puanlarına göre en yüksek aritmetik ortalamanın 92.99 ile 9. sınıf (n=524) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Sıralamayı 90.70 puan ile 12.sınıf (n=322) öğrencileri, 89.69 aritmetik ortalama ile

10. sınıf (n=343) öğrencileri takip etmektedir. En düşük ortalamanın ise 89.55 aritmetik ortalama ile 11. sınıf (n=305) öğrencilerine ait olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
Aile desteği	Gruplar Arası	209.094	3	69.698	4.247*	.005
	Grup İçi	24454.773	1490	16.413		
	Toplam	24663.867	1493			
Akran desteği	Gruplar Arası	56.714	3	18.905	1.845	.137
	Grup İçi	15270.900	1490	10.249		
	Toplam	15327.614	1493			
Okul Desteği	Gruplar Arası	281.056	3	93.685	6.854*	.000
	Grup İçi	20367.769	1490	13.670		
	Toplam	20648.825	1493			
Uyum	Gruplar Arası	82.249	3	27.416	5.820*	.001
	Grup İçi	7018.589	1490	4.711		
	Toplam	7101.108	1493			
Mücadele Azmi	Gruplar Arası	210.227	3	70.076	6.361*	.000
	Grup İçi	16415.615	1490	11.017		
	Toplam	16625.843	1493			
Empati	Gruplar Arası	20.962	3	6.987	2.161	.091
	Grup İçi	4816.825	1490	3.233		
	Toplam	4837.786	1493			
EPDÖ	Gruplar Arası	3325.366	3	1108.455	9.170*	.000
	Grup İçi	180106.1	1490	120.877		
	Toplam	183431.4	1493			

*p<.05

Tablo 4.7. incelendiğinde örneklem grubunda aile desteği (F=4.247, p< .05), okul desteği (F=6.854, p<.05), uyum (F=5.820, p<.05), mücadele azmi (F=6.361, p<.05) özelliklerinin ve EPDÖ toplam (F=9.170, p<.05) puan ortalamasının sınıf düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneklem grubunun akran desteği (F=1.845, p>.05) ve empati (F=2.161, p>.05) özelliklerinin ise sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

EPDÖ alt boyutlarından aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele ve EPDÖ toplam puanlarından elde edilen puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre oluşturduğu farklılığın kaynağını belirlemek için tukey testi kullanılmıştır. Tablo 4.8’de tukey testi analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.8 Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından alınan puan ortalamalarına ait tukey testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Bağımlı Değişken	(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
Aile Desteği	9.Sınıf	10.Sınıf	.74989*	.039
		11.Sınıf	.87376*	.015
		12.Sınıf	.70914	.065
	10.Sınıf	11.Sınıf	.12386	.980
		12.Sınıf	-.04075	.999
	11.Sınıf	12.Sınıf	-.16462	.957
Okul Desteği	9.Sınıf	10.Sınıf	.81324*	.009
		11.Sınıf	1.10688*	.000
		12.Sınıf	.66481	.054
	10.Sınıf	11.Sınıf	.29364	.744
		12.Sınıf	-.14843	.955
	11.Sınıf	12.Sınıf	-.44207	.440
Uyum	9.Sınıf	10.Sınıf	.40125*	.039
		11.Sınıf	.55539*	.002
		12.Sınıf	.49207*	.008
	10.Sınıf	11.Sınıf	.15415	.804
		12.Sınıf	.09082	.949
	11.Sınıf	12.Sınıf	-.06332	.983
Mücadele Azmi	9.Sınıf	10.Sınıf	.73187*	.008
		11.Sınıf	.91218*	.001
		12.Sınıf	.66697*	.024
	10.Sınıf	11.Sınıf	.18031	.901
		12.Sınıf	-.06490	.994
	11.Sınıf	12.Sınıf	-.24521	.792
	9.Sınıf	10.Sınıf	3.29266*	.000
		11.Sınıf	3.44155*	.000

EPDÖ Toplam	12.Sınıf	2.28429*	.018
	10.Sınıf	11.Sınıf	.14889
		12.Sınıf	-1.00837
	11.Sınıf	12.Sınıf	-1.15725
			.998
			.638
			.552

*p<.05

Tukey testi bulgularına göre 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin aile desteği özellikleri arasında (p:0.039) ve 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin aile desteği özellikleri arasında (p:0.015) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin aile desteği özelliğinin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve 9. sınıf öğrencilerinin aile desteği özelliğinin 11. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun sınıf düzeylerine göre okul desteği özellikleri incelendiğinde ise 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin okul desteği özellikleri arasında (p:0.009) ve 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin okul desteği özellikleri arasında (p:0.000) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin okul desteği özelliğinin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve 9. sınıf öğrencilerinin okul desteği özelliğinin 11. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun sınıf düzeylerine göre uyum özellikleri incelendiğinde ise 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin uyum özellikleri arasında (p:0.039), 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin uyum özellikleri arasında (p:0.002) ve 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin uyum özellikleri arasında (p:0.008) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 9. sınıf öğrencilerinin uyum özelliğinin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 9. sınıf öğrencilerinin uyum özelliğinin 11. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve 9. sınıf öğrencilerinin uyum özelliğinin 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre mücadele azmi özellikleri incelendiğinde, 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencileri arasında (p:0.008), 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencileri arasında (p:0.001) ve 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin mücadele azmi özellikleri arasında (p:0.024) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin mücadele azmi özelliğinin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 9. sınıf

öğrencilerinin mücadele azmi özelliğinin 11. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve 9. sınıf öğrencilerinin mücadele azmi özelliğinin 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunun sınıf düzeylerine göre EPDÖ toplam puan değerleri incelendiğinde, 9. sınıf öğrencileri ile 10. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları arasında ($p:0.000$), 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları arasında ($p:0.000$) ve 9. sınıf öğrencileri ile 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları arasında ($p:0.018$) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre 9. sınıf öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık toplam puan ortalamasının 10. sınıf öğrencilerinin toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, 9. sınıf öğrencilerinin toplam puan ortalamasının 11. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve 9. sınıf öğrencilerinin toplam puan ortalamasının 12. sınıf öğrencilerinin toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

4.1.5 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri değerlerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşma durumu varyans analizi (anova) ile belirlenmiştir. Tablo 4.9'da katılımcıların gruplara göre betimsel istatistikleri, Tablo 4.10'da ise varyans analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.9 Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumuna göre kişilik özellikleri ölçeceğinden alınan n, \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Kişilik Özellikleri	Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Dışadönüklük	Okuryazar Değil	37	25.54	6.13
	İlkokul	687	27.82	6.10
	Ortaokul	341	27.78	5.93
	Lise	232	28.68	6.85
	Üniversite	173	29.06	6.44
	Yüksek Lisans	24	30.70	5.69
	Toplam	1494	28.08	6.25
	Okuryazar Değil	37	29.91	5.60
	İlkokul	687	29.86	5.55

Sorumluluk	Ortaokul	341	29.82	5.41
	Lise	232	28.68	5.87
	Üniversite	173	27.90	7.07
	Yüksek Lisans	24	29.16	4.86
	Toplam	1494	29.43	5.79
Uyumluluk	Okuryazar Değil	37	34.29	4.67
	İlkokul	687	33.90	3.89
	Ortaokul	341	33.69	4.45
	Lise	232	33.47	4.66
	Üniversite	173	34.05	4.39
	Yüksek Lisans	24	35.16	3.43
	Toplam	1494	33.83	4.22
Duyusal Tutarsızlık	Okuryazar Değil	37	26.32	6.27
	İlkokul	687	24.81	6.44
	Ortaokul	341	25.48	6.61
	Lise	232	25.75	7.07
	Üniversite	173	24.78	6.52
	Yüksek Lisans	24	24.95	7.04
	Toplam	1494	25.13	6.60
Gelişime Açıklık	Okuryazar Değil	37	22.78	3.77
	İlkokul	687	21.97	3.79
	Ortaokul	341	22.50	3.70
	Lise	232	22.48	4.13
	Üniversite	173	21.80	4.22
	Yüksek Lisans	24	23.62	4.25
	Toplam	1494	22.20	3.89
Olumsuz Değerlik	Okuryazar Değil	37	11.78	3.36
	İlkokul	687	10.51	3.16
	Ortaokul	341	11.42	3.40
	Lise	232	11.07	3.59
	Üniversite	173	10.12	3.13
	Yüksek Lisans	24	10.33	3.60
	Toplam	1494	10.79	3.32
	Okuryazar Değil	37	150.64	14.12
	İlkokul	687	148.90	13.91
	Ortaokul	341	150.72	13.99

TKÖÖ Toplam	Lise	232	150.16	13.98
	Üniversite	173	147.74	14.68
	Yüksek Lisans	24	153.95	12.56
	Toplam	1494	149.50	14.04

Tablo 4.9'da örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre dışadönüklük ortalamaları incelendiğinde en yüksek dışadönüklük alt boyutu değerinin 30.70 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylere ait olduğu saptanmıştır. İkinci sırada 29.06 ortalama ile annesi üniversite mezunu bireyler yer alırken, 28.68 ortalama ile lise, 27.82 ortalama ile ilkokul ve 27.78 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireyler sıralamayı belirlemektedir. En düşük ortalamanın ise 25.54 aritmetik ortalama ile anne eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre sorumluluk alt boyutu değerleri incelendiğinde ise en yüksek değer 29.91 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireyler lere ait olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada 29.86 ortalama ile annesi ilkokul mezunu bireyler yer alırken, 29.82 ortalama ile ortaokul, 29.16 ortalama ile yüksek lisans ve 28.68 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler sıralamayı belirlemektedir. En düşük sorumluluk alt boyutu değerinin ise 27.90 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireylere ait olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre uyumluluk alt boyutu aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 35.16 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylere ait olduğu belirlenmiştir. İkinci sırada 34.29 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireyler yer alırken, 34.05 ortalama ile üniversite, 33.90 ortalama ile ilkokul ve 33.69 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmuştur. En düşük ortalamanın ise 33.47 ile annesi lise mezunu olan bireylere ait olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre duygusal tutarsızlık alt boyutu ortalamalarına bakıldığında ise en yüksek aritmetik ortalamanın 26.32 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireylere ait olduğu ifade edilmektedir. İkinci sırada 25.75 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler yer alırken, 25.48 ortalama ortaokul, 24.95 ortalama ile yüksek lisans ve 24.81 ortalama ile annesi ilkokul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmuştur. Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık alt boyutunda en düşük ortalamasına ise 24.78 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre gelişime açıklık alt boyutu puanlarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 23.62 aritmetik ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylere ait olduğu saptanmıştır. İkinci sırada 22.78 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireyler bulunurken onları, 22.50 ortalama ile ortaokul, 22.48 ortalama ile lise ve 21.97 ortalama ile annesi ilkokul mezunu olan bireyler takip etmektedir. En düşük gelişime açıklık değerinin ise 21.80 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireylere ait olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun olumsuz değerlik alt boyutu puanlarına göre en yüksek değer 11.78 ortalama ile annesi okuryazar olmayan ergenlere ait olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada 11.42 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireyler yer alırken onları, 11.07 ortalama ile lise, 10.51 ortalama ile ilkokul ve 10.33 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireyler izlemektedir. En düşük olumsuz değerlik alt boyutu değerine ise 10.12 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin sahip olduğu belirlenmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre TKÖÖ toplam puanları incelendiğinde en yüksek ortalama 153.95 aritmetik ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylerde bulunurken ikinci sırada 150.72 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireyler yer almaktadır. Sıralamayı 150.64 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireyler, 150.16 ortalama ile lise ve 148.90 ortalama ile annesi ilkokul mezunu olan bireyler belirlemektedir. TKÖÖ toplam puanlarının en düşük değerine ise 147.74 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.10 Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumlarına göre kişilik özelliklerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
	Gruplar Arası	734.075	5	146.815	3.787*	.002
Dışadönüklük	Grup İçi	57683.299	1488	38.766		
	Toplam	58417.373	1493			
	Gruplar Arası	724.113	5	144.823	4.360*	.001
Sorumluluk	Grup İçi	49420.827	1488	33.213		
	Toplam	50144.940	1493			
	Gruplar Arası	98.356	5	19.671	1.102	.357
Uyumluluk	Grup İçi	26561.794	1488	17.851		

	Toplam	26660.150	1493			
	Gruplar Arası	274.454	5	54.891	1.260	.279
Duygusal	Grup İçi	64819.445	1488	43.561		
Tutarsızlık	Toplam	65093.899	1493			
	Gruplar Arası	172.299	5	34.460	2.279*	.045
Gelişime	Grup İçi	22496.436	1488	15.119		
Açıklık	Toplam	22668.734	1493			
	Gruplar Arası	323.782	5	64.756	5.945*	.000
Olumsuz	Grup İçi	16209.308	1488	10.893		
Değerlik	Toplam	16533.090	1493			
	Gruplar Arası	1915.734	5	383.147	1.948	.084
TKÖÖ	Grup İçi	292607.7	1488	196.645		
Toplam	Toplam	294523.5	1493			

*p<.05

Örneklem grubunun dışadönüklük ($F=3.472$, $p<.05$), sorumluluk ($F=4.360$, $p<.05$), gelişime açıklık ($F=2.279$, $p<.05$), ve olumsuz değerlik ($F=5.945$, $p<.05$) özelliklerinin anne eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneklem grubunun uyumluluk ($F=1.102$, $p>.05$), duygusal tutarsızlık ($F=1.260$, $p>.05$) özellikleri ile TKÖÖ toplam ($F=1.948$, $p>.05$) puanlarının ise anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık, olumsuz değerlik alt boyutlarından elde edilen değerlerin anne eğitim durumuna göre oluşan farklılığın kaynağını belirlemek için tukey testi kullanılmış, Tablo 4.11'de tukey testi analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.11 Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumlarına göre tköo alt boyutlarından alınan puan ortalamalarına ait tukey testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Bağımlı Değişken	(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
Dışadönüklük	Okuryazar	İlkokul	-2.28624	.250
	Değil	Ortaokul	-2.24245	.298
		Lise	-3.14911*	.049
		Üniversite	-3.52882*	.022
		Yüksek Lisans	-5.16779*	.020

	İlkokul	Ortaokul	.04379	1.000	
		Lise	-.86287	.450	
		Üniversite	-1.24258	.176	
		Yüksek Lisans	-2.88155	.225	
	Ortaokul	Lise	-.90666	.525	
		Üniversite	-1.28637	.232	
		Yüksek Lisans	-2.92534	.227	
	Lise	Üniversite	-.37971	.991	
		Yüksek Lisans	-2.01868	.657	
	Üniversite	Yüksek Lisans	-1.63897	.833	
Sorumluluk	Okuryazar	İlkokul	.05866	1.000	
	Değil	Ortaokul	.09194	1.000	
		Lise	1.23357	.833	
		Üniversite	2.01718	.383	
		Yüksek Lisans	.75225	.996	
	İlkokul	Ortaokul	.03328	1.000	
		Lise	1.17492	.079	
		Üniversite	1.95853*	.001	
	Ortaokul	Yüksek Lisans	.69360	.992	
		Lise	1.14163	.184	
		Üniversite	1.92525*	.005	
		Yüksek Lisans	.66031	.994	
	Lise	Üniversite	.78361	.755	
		Yüksek Lisans	-.48132	.999	
	Üniversite	Yüksek Lisans	-1.26493	.916	
	Gelişime Açıklık	Okuryazar	İlkokul	.80562	.823
		Değil	Ortaokul	.27645	.999
			Lise	.30103	.998
			Üniversite	.97454	.737
			Yüksek Lisans	-.84122	.963
İlkokul		Ortaokul	-.52917	.312	
		Lise	-.50459	.526	
		Üniversite	.16892	.996	
Ortaokul		Yüksek Lisans	-1.64683	.320	
		Lise	.02457	1.000	
		Üniversite	.69808	.388	

	Yüksek Lisans	-1.11767	.750
Lise	Üniversite	.67351	.516
	Yüksek Lisans	-1.14224	.745
Üniversite	Yüksek Lisans	-1.81575	.265
Okuryazar	İlkokul	1.26704	.205
Değil	Ortaokul	.36150	.989
	Lise	.71051	.829
	Üniversite	1.65662	.063
	Yüksek Lisans	1.45045	.547
İlkokul	Ortaokul	-.90555*	.001
Olumsuz	Lise	-.55654	.229
Değerlik	Üniversite	.38957	.735
	Yüksek Lisans	.18341	1.000
Ortaokul	Lise	.34901	.816
	Üniversite	1.29512*	.000
	Yüksek Lisans	1.08895	.624
Lise	Üniversite	.94611	.050
	Yüksek Lisans	.73994	.902
Üniversite	Yüksek Lisans	-.20617	1.000

*p<.05

Tablo 4.11 incelendiğinde annesi okuryazar olmayan bireyler ile annesi lise mezunu olan bireylerin dışadönüklük özellikleri arasında (p:0.049), annesi okuryazar olmayan bireyler ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin dışadönüklük özellikleri arasında (p:0.022) ve annesi okuryazar olmayan bireyler ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylerin dışadönüklük özellikleri arasında (p:0.020) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre annesi lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan bireylerin dışadönüklük özelliği annesi okuryazar olmayan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre sorumluluk duyguları incelendiğinde ise, annesi ilkökul mezunu olan bireyler ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin sorumluluk duyguları arasında (p:0.001) ve annesi ortaokul mezunu olan bireyler ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin sorumluluk duyguları arasında (p:0.005) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu sonuca göre annesi ilkökul mezunu olan bireylerin sorumluluk duygularının annesi üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve annesi ortaokul mezunu olan

bireylerin sorumluluk duygularının annesi üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunun anne eğitim durumlarına göre gelişime açıklık puanlarına ilişkin oluşan farklılığın kaynağı Tukey testi ile belirlenmiştir. Tukey testi sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Örnekleme grubunun anne eğitim durumuna göre olumsuz değerlik özellikleri incelendiğinde ise, annesi ilkököl mezunu olan bireyler ile annesi ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özellikleri arasında ($p:0.001$) ve annesi ortaokul mezunu olan bireyler ile annesi üniversite mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özellikleri arasında ($p:0.000$) .05 düzeyinde anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre annesi ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özelliklerinin annesi ilkököl mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve annesi ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özelliğinin annesi üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

4.1.6 Ergenlik dönemi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Örnekleme grubunun psikolojik dayanıklılık düzeyinin anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumu tek yönlü varyans analizi (anova) ile tespit edilmiştir. Tablo 4.12’de gruplara ilişkin betimsel istatistikler bulunurken Tablo 4.13’te ise varyans analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.12 Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumuna göre psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan n , \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Psikolojik Dayanıklılık	Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Aile desteği	Okuyazar Değil	37	21.51	4.10
	İlkokul	687	23.27	4.03
	Ortaokul	341	23.31	4.05
	Lise	232	22.99	4.05
	Üniversite	173	23.66	4.14
	Yüksek Lisans	24	23.83	3.99
	Toplam	1494	23.25	4.06
	Okuyazar Değil	37	16.40	3.73

Akran Desteği	İlkokul	687	17.31	3.14
	Ortaokul	341	17.31	3.33
	Lise	232	17.28	3.35
	Üniversite	173	17.79	2.86
	Yüksek Lisans	24	17.83	2.89
	Toplam	1494	17.34	3.20
Okul Desteği	Okuryazar Değil	37	14.51	3.10
	İlkokul	687	14.38	3.73
	Ortaokul	341	13.94	3.77
	Lise	232	14.27	3.70
	Üniversite	173	14.50	3.71
	Yüksek Lisans	24	15.00	3.56
	Toplam	1494	14.29	3.71
Uyum	Okuryazar Değil	37	11.81	1.83
	İlkokul	687	12.30	2.16
	Ortaokul	341	12.25	2.14
	Lise	232	12.33	2.23
	Üniversite	173	11.85	2.25
	Yüksek Lisans	24	11.45	2.44
	Toplam	1494	12.22	2.18
Mücadele Azmi	Okuryazar Değil	37	14.10	3.35
	İlkokul	687	14.36	3.26
	Ortaokul	341	14.05	3.28
	Lise	232	13.96	3.62
	Üniversite	173	14.02	3.29
	Yüksek Lisans	24	13.91	3.52
	Toplam	1494	14.18	3.33
Empati	Okuryazar Değil	37	9.18	2.01
	İlkokul	687	9.69	1.77
	Ortaokul	341	9.75	1.89
	Lise	232	9.85	1.64
	Üniversite	173	9.80	1.85
	Yüksek Lisans	24	10.08	1.71
	Toplam	1494	9.74	1.80

	Okuryazar Değil	37	87.54	11.32
	İlkokul	687	91.35	11.08
	Ortaokul	341	90.65	11.16
EPDÖ Toplam	Lise	232	90.69	11.02
	Üniversite	173	91.64	10.66
	Yüksek Lisans	24	92.12	13.03
	Toplam	1494	91.04	11.08

Tablo 4.12’de örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre en yüksek aile desteği alt boyutu aritmetik puan ortalamasının 23.83 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylerelere ait olduğu saptanmıştır. İkinci sırada 23.66 ortalama ile annesi üniversite mezunu olan bireyler yer alırken, 23.31 ortalama ile ortaokul, 23.27 ortalama ile ilkokul ve 22.99 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmuştur. En düşük aile desteği alt boyutu değerinin ise 21.51 aritmetik ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireylere ait olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre en yüksek akran desteği alt boyutu aritmetik ortalamasının 17.83 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylere ait olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada annesi üniversite mezunu olan bireyler 17.19 ortalama ile yer alırken onları, 17.31 ortalama ile ilkokul ve ortaokul ve 17.28 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler takip etmektedir. En düşük akran desteği alt boyutu aritmetik ortalamasının ise 16.40 puan ile annesi okuryazar olmayan bireylere ait olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre en yüksek okul desteği alt boyutu ortalamasının 15.00 puan ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylere ait olduğu saptanmıştır. Okul desteği alt boyutu ortalaması 14.51 puan ile annesi okuryazar olmayan bireyler ikinci sırada bulunurken, 14.50 ortalama ile üniversite, 14.38 ortalama ile ilkokul ve 14.27 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmuştur. En düşük okul desteği alt boyutu ortalamasına ise 13.94 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireylerin sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre uyum alt boyutu değerleri incelendiğinde annesi lise mezunu olan bireyler 12.33 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada annesi ilkokul mezunu olan bireyler 12.30 ortalama ile bulunurken, 12.25 ortalama ile ortaokul, 11.85 ortalama ile üniversite ve 11.81 ortalama ile annesi okuryazar olmayan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Uyum alt boyutunun

en düşük değerine ise 11.45 ortalama ile annesi yüksek lisans mezunu olan bireylerin sahip olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre mücadele azmi alt boyutu değerlerine bakıldığında ise annesi ilkokul mezunu olan bireyler 14.36 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. Annesi okuryazar olmayan bireyler 14.10 ortalama ile ikinci sırada bulunurken, 14.05 ortalama ile ortaokul, 14.02 ortalama ile niversite ve 13.96 ortalama ile annesi lise mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Annesi yüksek lisans mezunu olan bireylerin ise 13.91 ortalama ile en düşük uyum alt boyutu değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre empati alt boyutu ortalamaları incelendiğinde annesi yüksek lisans mezunu olan bireyler 10.08 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. Annesi lise mezunu olan bireyler 9.85 ortalama ile ikinci sırada bulunurken, 9.80 ortalama ile niversite 9.75 ortalama ortaokul ve 9.69 ortalama ile annesi ilkokul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Annesi okuryazar olmayan bireylerin ise 9.18 ortalama ile en düşük empati alt boyutu değerine sahip olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun anne eğitim durumuna göre EPD toplam puanları incelendiğinde ise annesi yüksek lisans mezunu olan bireyler 92.12 ortalama ile değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Annesi niversite mezunu olan bireyler 91.64 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 91.35 ortalama ile ilkokul, 90.67 ortalama ile lise ve 90.65 ortalama ile annesi ortaokul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Annesi okuryazar olmayan bireylerin ise 87.54 ortalama ile en düşük TK toplam puanına sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.13 Ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim durumlarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
	Gruplar Arası	167.142	5	33.428	2.031	.072
Aile desteği	Grup İçi	24496.725	1488	16.463		
	Toplam	24663.867	1493			
	Gruplar Arası	74.865	5	14.973	1.461	.200
Akran desteği	Grup İçi	15252.750	1488	10.251		
	Toplam	15327.614	1493			

Okul Desteği	Gruplar Arası	68.623	5	13.725	.922	.421
	Grup İçi	20580.203	1488	13.831		
	Toplam	20648.825	1493			
Uyum	Gruplar Arası	51.645	5	10.329	2.180	.054
	Grup İçi	7049.464	1488	4.738		
	Toplam	7101.108	1493			
Mücadele Azmi	Gruplar Arası	46.966	5	9.393	.843	.519
	Grup İçi	16578.877	1488	11.142		
	Toplam	16625.843	1493			
Empati	Gruplar Arası	19.032	5	3.806	1.175	.319
	Grup İçi	4818.755	1488	3.238		
	Toplam	4837.786	1493			
EPDÖ	Gruplar Arası	690.921	5	138.184	1.125	.345
	Grup İçi	182740.5	1488	122.809		
	Toplam	183431.4	1493			

*p<.05

Örnekleme grubunun aile desteği ($F=2.031$, $p>.05$), akrandaesteği ($F=1.461$, $p>.05$), okul desteği ($F=.922$, $p>.05$), uyum ($F=2.180$, $p>.05$), mücadele azmi ($F=.843$, $p>.05$), empati ($F=1.175$, $p>.05$) özelliklerinin ve EPDÖ toplam ($F=1.125$, $p>.05$) puan ortalamalarının anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.1.7 Ergenlik dönemi bireylerin kişilik özelliklerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Örnekleme grubunun kişilik özelliklerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumunu belirlemeye yönelik tek yönlü varyans analizi (anova) kullanılmıştır. Tablo 4.14'te gruplara ilişkin betimsel istatistikler bulunurken, Tablo 4.15'te ise varyans analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.14 Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumuna göre kişilik özellikleri ölçeğinden alınan n, \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Kişilik Özellikleri	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
	Okuryazar Değil	7	23.71	2.69
	İlkokul	433	28.09	5.87

Dışadönüklük	Ortaokul	326	27.69	5.99
	Lise	314	28.13	6.46
	Üniversite	333	28.45	6.51
	Yüksek Lisans	81	28.22	7.39
	Toplam	1494	28.08	6.25
Sorumluluk	Okuryazar Değil	7	27.28	5.40
	İlkokul	433	29.87	5.67
	Ortaokul	326	29.90	5.44
	Lise	314	29.12	5.62
	Üniversite	333	28.54	5.92
	Yüksek Lisans	81	30.20	7.34
	Toplam	1494	29.43	5.79
Uyumluluk	Okuryazar Değil	7	34.28	4.49
	İlkokul	433	34.07	3.95
	Ortaokul	326	33.76	4.35
	Lise	314	33.60	4.24
	Üniversite	333	33.70	4.20
	Yüksek Lisans	81	34.22	5.02
	Toplam	1494	33.83	4.22
Duygusal Tutarsızlık	Okuryazar Değil	7	27.71	4.95
	İlkokul	433	24.76	6.34
	Ortaokul	326	25.49	6.53
	Lise	314	25.68	6.79
	Üniversite	333	25.01	6.59
	Yüksek Lisans	81	24.17	7.47
	Toplam	1494	25.15	6.60
Gelişime Açıklık	Okuryazar Değil	7	19.71	4.53
	İlkokul	433	22.21	3.67
	Ortaokul	326	22.41	3.86
	Lise	314	21.96	4.01
	Üniversite	333	21.94	3.98
	Yüksek Lisans	81	23.44	4.07
	Toplam	1494	22.20	3.89
	Okuryazar Değil	7	11.14	2.79
	İlkokul	433	10.72	3.11
	Ortaokul	326	11.47	3.35

Olumsuz Değerlik	Lise	314	10.78	3.36
	Üniversite	333	10.34	3.43
	Yüksek Lisans	81	10.22	3.38
	Toplam	1494	10.79	3.32
TKÖÖ Toplam	Okuryazar Değil	7	143.85	14.87
	İlkokul	433	149.76	13.85
	Ortaokul	326	150.74	14.56
	Lise	314	149.31	13.87
	Üniversite	333	148.01	13.63
	Yüksek Lisans	81	150.49	14.91
	Toplam	1494	149.50	14.04

Tablo 4.14'te örneklem grubunun dışadönüklük alt boyutu ortalamaları baba eğitim durumuna göre incelendiğinde babası üniversite mezunu olan bireylerin 28.45 ortalama ile en yüksek dışadönüklük alt boyutu ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Babası yüksek lisans mezunu olan bireyler 28.22 dışadönüklük ortalaması ile ikinci sırada bulunurken, 28.13 ortalama ile lise, 28.09 ortalama ile ilkokul ve 27.69 ortalama ile babası ortaokul mezunu olan bireylerin sıralamayı oluşturduğu belirlenmiştir. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 23.71 ortalama ile en düşük dışadönüklük alt boyutu değerine sahip olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun sorumluluk alt boyutu değerleri incelendiğinde ise babası yüksek lisans mezunu olan bireyler 30.20 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. Babası ortaokul mezunu olan bireyler 29.90 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 29.87 ortalama ile ilkokul, 29.12 ortalama ile lise ve 28.54 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 27.28 ortalama en düşük sorumluluk alt boyutu değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun uyumluluk alt boyutu değerleri incelendiğinde ise babası okuryazar olmayan öğrencilerin 34.28 ortalama ile ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Babası yüksek lisans mezunu olan bireyler 34.22 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 34.07 ortalama ile ilkokul, 33.76 ortalama ile ortaokul ve 33.70 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası lise mezunu olan bireylerin ise 33.60 ortalama ile en düşük sorumluluk alt boyutu değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık alt boyutu değerleri incelendiğinde ise babası okuryazar olmayan bireyler 27.71 ortalama ilk sırada yer almaktadır. Babası lise mezunu olan bireyler 25.68 ortalama ile ikinci sırada bulunurken, 25.49 ortalama ile ortaokul, 25.01 ortalama ile üniversite ve 24.76 ortalama ile babası ilkokul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin ise 24.18 ortalama en düşük duygusal tutarsızlık alt boyutu değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Örneklem grubunun gelişime açıklık alt boyutu değerleri incelendiğinde ise babası yüksek lisans mezunu olan bireyler 23.44 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. Babası ortaokul mezunu olan bireyler 22.41 ortalama ile ikinci sırada bulunurken, 22.21 ortalama ile ilkokul, 21.96 ortalama ile lise ve 21.94 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise gelişime açıklık alt boyutu için 19.71 ortalama son sırada yer aldığı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun olumsuz değerlik alt boyutu değerleri incelendiğinde ise babası ortaokul mezunu bireyler 11.47 ortalama ile ilk sırada yer almaktadır. Babası okuryazar olmayan bireyler 11.14 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 10.78 ortalama ile lise, 10.72 ortalama ile ilkokul ve 10.34 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin ise olumsuz değerlik alt boyutu için 10.22 ortalama ile son sırada yer aldığı saptanmıştır.

Örneklem grubunun TKÖÖ toplam puanları incelendiğinde babası ortaokul mezunu olan bireylerin 150.74 ortalama ile ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Babası yüksek lisans mezunu olan bireyler 150.49 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 149.76 ortalama ile ilkokul, 149.31 ortalama ile lise ve 148.01 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 143.85 ortalama ile en düşük TKÖÖ toplam puanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.15 Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumlarına göre kişilik özelliklerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
	Gruplar Arası	231.353	5	46.271	1.183	.315
Dışadönüklük	Grup İçi	58186.020	1488	39.104		
	Toplam	58417.373	1493			
	Gruplar Arası	528.522	5	105.704	3.170*	.007

Sorumluluk	Grup İçi	49616.418	1488	33.344		
	Toplam	50144.940	1493			
Uyumluluk	Gruplar Arası	62.601	5	12.520	.700	.623
	Grup İçi	26597.549	1488	17.875		
	Toplam	26660.150	1493			
Duygusal tutarsızlık	Gruplar Arası	321.325	5	64.265	1.476	.194
	Grup İçi	64772.574	1488	43.530		
	Toplam	65093.899	1493			
Gelişime Açıklık	Gruplar Arası	222.071	5	44.414	2.944*	.012
	Grup İçi	22446.663	1488	15.085		
	Toplam	22668.734	1493			
Olumsuz Değerlik	Gruplar Arası	246.183	5	49.237	4.498*	.000
	Grup İçi	16286.907	1488	10.946		
	Toplam	16533.090	1493			
TKÖÖ	Gruplar Arası	1584.174	5	316.835	1.609	.154
	Grup İçi	292939.3	1488	196.868		
	Toplam	194523.5	1493			

*p<.05

Örneklem grubunun sorumluluk ($F=3.170$, $p<.05$), gelişime açıklık ($F=2.944$, $p<.05$) ve olumsuz değerlik ($F=4.498$, $p<.05$) özelliklerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneklem grubunun dışadönüklük ($F=1.183$, $p>.05$), uyumluluk ($F=.700$, $p>.05$), duygusal tutarsızlık ($F=1.476$, $p>.05$) özelliklerinin ve TKÖÖ toplam ($F=1.609$, $p>.05$) puanının baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik özelliklerinden elde edilen değerlerin baba eğitim durumuna göre oluşturduğu farkın kaynağını belirlemek için tukey testi kullanılmış, Tablo 4.16'da tukey testi analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.16 Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumlarına göre kişilik özellikleri ölçeği alt boyutlarından alınan puan ortalamalarına ait tukey testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Bağımlı Değişken	(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
------------------	-----------	-----------	------------------------------	---

Sorumluluk	Okuryazar	İlkokul	-2.58957	.848
	Değil	Ortaokul	-2.61613	.844
		Lise	-1.84167	.961
		Üniversite	-1.26083	.993
		Yüksek Lisans	-2.92416	.793
		İlkokul	Ortaokul	-.02655
	İlkokul	Lise	.74790	.501
		Üniversite	1.32874	.020
		Yüksek Lisans	-.33459	.997
	Ortaokul	Lise	.77445	.535
		Üniversite	1.35529	.032
		Yüksek Lisans	-.30804	.998
	Lise	Üniversite	.58084	.797
		Yüksek Lisans	-1.08249	.662
	Üniversite	Yüksek Lisans	-1.66333	.185
Gelişime Açıklık	Okuryazar	İlkokul	-2.50511	.537
	Değil	Ortaokul	-2.70289	.452
		Lise	-2.25387	.652
		Üniversite	-2.23466	.660
		Yüksek Lisans	-3.73016	.144
		İlkokul	Ortaokul	-.19778
	İlkokul	Lise	.25125	.953
		Üniversite	.27045	.932
		Yüksek Lisans	-1.22504	.097
	Ortaokul	Lise	.44903	.689
		Üniversite	.46823	.634
		Yüksek Lisans	-1.02727	.272
	Lise	Üniversite	.01920	1.000
		Yüksek Lisans	-1.47629	.028
	Üniversite	Yüksek Lisans	-1.49550	.024
Okuryazar	İlkokul	.41306	1.000	
	Değil	Ortaokul	-.32954	1.000
		Lise	.35305	1.000
		Üniversite	.79751	.989
		Yüksek Lisans	.92063	.981
		İlkokul	Ortaokul	-.74260

	Lise	-.06002	1.000
Olumsuz	Üniversite	.38445	.602
Değerlik	Yüksek Lisans	.50757	.803
	Ortaokul	Lise	.68258
		Üniversite	1.12705
		Yüksek Lisans	1.25017
	Lise	Üniversite	.44446
		Yüksek Lisans	.56759
	Üniversite	Yüksek Lisans	.12312

*p<.05

Tablo 4.16 incelendiğinde babası ilkököl mezunu olan bireyler ile babası üniversite mezunu olan bireylerin sorumluluk özellikleri arasında (p:0.020) ve babası ortaokul mezunu olan bireyler ile babası üniversite mezunu olan bireylerin sorumluluk özellikleri arasında (p:0.032) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre babası ilkököl mezunu olan bireylerin sorumluluk duygularının babası üniversite mezunu olan bireylere göre, babası ortaokul mezunu olan bireylerin sorumluluk duygularının ise babası üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Örnekleme grubunun gelişime açıklık özellikleri incelendiğinde ise, babası lise mezunu olan bireyler ile babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin gelişime açıklık özellikleri arasında (p:0.028) ve babası üniversite mezunu olan bireyler ile babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin gelişime açıklık özellikleri arasında (p:0.024) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin gelişime açıklık özelliklerinin babası lise mezunu olan bireylere göre, babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin gelişime açıklık özelliklerinin babası üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunun olumsuz değerlik özellikleri incelendiğinde, babası ilkököl mezunu olan bireyler ile babası ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özellikleri arasında (p:0.027), babası ortaokul mezunu olan bireyler ile babası üniversite mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özellikleri arasında (p:0.000) ve babası ortaokul mezunu olan bireyler ile babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özellikleri arasında (p:0.029) .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda babası ortaokul mezunu olan bireylerin

olumsuz değerlik özelliklerinin babası ilkokul, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik özelliklerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.1.8 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin baba eğitim durumlarına göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular

Örneklem grubunun psikolojik dayanıklılık düzeyinin baba eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumu tek yönlü varyans analizi (anova) ile belirlenmiştir. Tablo 4.17’de gruplara dair betimsel istatistikler yer alırken, Tablo 4.18’de ise varyans analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.17 Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumuna göre psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan n , \bar{x} ve ss değerlerine ilişkin bulgular

Psikolojik Dayanıklılık	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Aile desteği	Okuryazar Değil	7	20.42	5.53
	İlkokul	433	23.00	4.11
	Ortaokul	326	23.19	3.79
	Lise	314	23.28	4.06
	Üniversite	333	23.46	4.27
	Yüksek Lisans	81	24.02	3.66
	Toplam	1494	23.25	4.06
Akran Desteği	Okuryazar Değil	7	14.28	4.88
	İlkokul	433	17.21	3.29
	Ortaokul	326	17.34	3.20
	Lise	314	17.59	2.94
	Üniversite	333	17.33	3.29
	Yüksek Lisans	81	17.44	3.04
	Toplam	1494	17.34	3.20

Okul Desteği	Okuryazar Değil	7	14.42	2.57
	İlkokul	433	14.20	3.58
	Ortaokul	326	14.23	3.92
	Lise	314	14.41	3.76
	Üniversite	333	14.39	3.59
	Yüksek Lisans	81	14.13	4.09
	Toplam	1494	14.29	3.71
Uyum	Okuryazar Değil	7	12.42	1.90
	İlkokul	433	12.23	2.17
	Ortaokul	326	12.45	2.01
	Lise	314	12.18	2.27
	Üniversite	333	11.99	2.23
	Yüksek Lisans	81	12.23	2.27
	Toplam	1494	12.22	2.18
Mücadele Azmi	Okuryazar Değil	7	12.28	3.14
	İlkokul	433	14.37	3.24
	Ortaokul	326	14.25	3.20
	Lise	314	13.92	3.36
	Üniversite	333	14.19	3.55
	Yüksek Lisans	81	13.91	3.26
	Toplam	1494	14.18	3.33
Empati	Okuryazar Değil	7	9.14	1.57
	İlkokul	433	9.69	1.77
	Ortaokul	326	9.79	1.80
	Lise	314	9.65	1.80
	Üniversite	333	9.85	1.79
	Yüksek Lisans	81	9.75	1.92
	Toplam	1494	9.74	1.80
EPDÖ Toplam	Okuryazar Değil	7	83.00	9.72
	İlkokul	433	90.72	10.82
	Ortaokul	326	91.28	10.64
	Lise	314	91.06	11.48
	Üniversite	333	91.24	11.28
	Yüksek Lisans	81	91.50	11.91
	Toplam	1494	91.04	11.08

Tablo 4.17’de örneklem grubunun baba eğitim durumuna göre aile desteği alt boyutu ortalamaları incelendiğinde babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin 24.02 ortalama ile en yüksek aile desteği alt boyutu ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Babası üniversite mezunu olan bireyler 23.46 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 23.28 ortalama ile lise, 23.19 ortalama ile ortaokul ve 23.00 ortalama ile babası ilkökul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 20.42 ortalama ile en düşük aile desteği alt boyutu ortalamasına sahip olduğu saptanmıştır.

Örneklem grubunun akran desteği alt boyutu değerleri incelendiğinde babası lise mezunu olan bireylerin 17.59 ortalama ile ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. İkinci sırada 17.44 ortalama ile babası yüksek lisans mezunu olan bireyler bulunurken, 17.34 ortalama ile ortaokul, 17.33 ortalama ile üniversite ve 17.21 ortalama ile babası ilkökul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise akran desteği alt boyutu için 14.28 ortalama ile son sırada olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun okul desteği alt boyutu değerleri incelendiğinde babası okuryazar olmayan öğrencilerin 14.42 ortalama ile ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Babası lise mezunu olan bireyler 14.41 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 14.39 ortalama ile üniversite, 14.23 ortalama ile ortaokul ve 14.20 ortalama ile babası ilkökul mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin ise 14.13 ortalama ile en düşük okul desteği alt boyutu değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun uyum alt boyutu değerleri incelendiğinde babası ortaokul mezunu olan bireylerin 12.45 ortalama ile ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Babası okuryazar olmayan bireyler 12.42 ortalama ile ikinci sırada bulunurken, 12.23 ortalama ile babası ilkökul ile yüksek lisans mezunu olan bireyler ve 12.18 ortalama ile babası lise mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası üniversite mezunu olan bireylerin ise uyum alt boyutu için 11.99 ortalama ile son sırada yer aldığı saptanmıştır.

Örneklem grubunun mücadele azmi alt boyutu değerleri incelendiğinde babası ilkökul mezunu olan bireylerin 14.37 ortalama ile ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Babası ortaokul mezunu olan bireyler 14.25 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 14.19 ortalama ile üniversite, 13.92 ortalama ile lise ve 13.91 ortalama ile babası yüksek lisans mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 12.28 ortalama ile en düşük mücadele azmi alt boyutu değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunun empati alt boyutu değerleri incelendiğinde 9.85 ortalama ile babası üniversite mezunu olan bireylerin ilk sırada yer aldığı belirtilmektedir. Babası ortaokul mezunu olan bireyler 9.79 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 9.75 ortalama ile yüksek lisans, 9.69 ortalama ile ilkököl ve 9.65 ortalama ile babası lise mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 9.14 ortalama ile en düşük empati alt boyutu değerine sahip olduğu saptanmıştır.

Örnekleme grubunun EPDÖ toplam puanları incelendiğinde babası yüksek lisans mezunu olan bireylerin 91.50 ortalama ile ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Babası ortaokul mezunu olan bireyler 91.28 ortalama ile ikinci sırada yer alırken, 91.24 ortalama ile üniversite, 91.06 ortalama ile lise ve 90.72 ortalama ile babası ilkököl mezunu olan bireyler sıralamayı oluşturmaktadır. Babası okuryazar olmayan bireylerin ise 83.00 ortalama ile en düşük EPDÖ toplam puanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.18 Ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim durumlarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin bulgular

	Varyansın Kaynağı	KT	Df	KO	f	P
Aile desteği	Gruplar Arası	145.819	5	29.164	1.770	.116
	Grup İçi	24518.048	1488	16.477		
	Toplam	24663.867	1493			
Akran desteği	Gruplar Arası	94.406	5	18.881	1.844	.101
	Grup İçi	15233.209	1488	10.237		
	Toplam	15327.614	1493			
Okul Desteği	Gruplar Arası	14.793	5	2.959	.213	.957
	Grup İçi	20634.032	1488	13.867		
	Toplam	20648.825	1493			
Uyum	Gruplar Arası	35.158	5	7.032	1.481	.193
	Grup İçi	7065.951	1488	4.749		
	Toplam	7101.108	1493			
Mücadele Azmi	Gruplar Arası	69.253	5	13.851	1.245	.286
	Grup İçi	16556.590	1488	11.127		
	Toplam	16625.843	1493			
Empati	Gruplar Arası	11.154	5	2.231	.688	.633
	Grup İçi	4826.632	1488	3.244		
	Toplam	4837.786	1493			

	Gruplar Arası	547.096	5	109.409	.890	.487
EPDÖ	Grup İçi	182884.3	1488	122.906		
Toplam	Toplam	183431.4	1493			

*p<.05

Örnekleme grubunun aile desteği (F=1.770, p> .05), ekran desteği (F=1.844, p>.05), okul desteği (F=.213, p>.05), uyum (F=1.481, p>.05), mücadele azmi (F=1.245, p>.05), empati (F=.688, p>.05) özelliklerinin ve EPDÖ toplam (F=.890, p>.05) puan ortalamalarının baba eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.2. Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Örnekleme grubunun kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasındaki ilişki Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Tablo 4.19'da Korelasyon analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.19 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık ölçekleri toplam puanları arasındaki pearson korelasyon katsayılarına ilişkin bulgular

Psikolojik Dayanıklılık		
	n	1494
Kişilik	r	.350**
Özellikleri	p	.000

*p<.05

TKÖÖ toplam puanı ile EPDÖ toplam puanı arasındaki ilişki incelendiğinde kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık (r=.350, p=.000, p<.001), arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu neticesinde örnekleme grubunun kişilik özellikleri toplam puanı arttıkça psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında artış görüleceği ifade edilmektedir.

Tablo 4.20 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık ölçekleri alt boyutlarına ilişkin puanlar arasındaki pearson korelasyon katsayıları

	1) Dışadönüklük	2) Sorumluluk	3) Uyumluluk	4) Duygusal Tut.	5) Gelişime Açıklık	6) Olumsuz Değ.	7) Aile Desteği	8) Akran Desteği	9) Okul Desteği	10) Uyum	11) Mücadele Azmi	12) Empati
1) Dışadönüklük	R p 1											
	r .162**											
2) Sorumluluk	p .000	1										
	r .180**	.434**										
3) Uyumluluk	p .000	.000	1									
	r -.227**	-.269**	-.136**									
4) Duygusal Tutarsızlık	p .000	.000	.000	1								
	r .466**	.330**	.350**	-.073**								
5) Gelişime Açıklık	p .000	.000	.000	.005	1							
	r -.127**	-.157**	-.236**	.292**	.039							
6) Olumsuz Değerlik	p .000	.000	.000	.000	.134	1						
	r .133**	.303**	.273**	-.193**	.163**	-.164**						
7) Aile Desteği	p .000	.000	.000	.000	.000	.000	1					
	r .241**	.087**	.232**	-.048	.158**	-.144**	.255**					
8) Akran Desteği	p .000	.001	.000	.065	.000	.000	.000	1				
	r .193**	.233**	.187**	-.222**	.161**	-.197**	.189**	.194**				
9) Okul Desteği	p .000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	1			
	r .235**	.342**	.270**	-.234**	.401**	-.134**	.182**	.140**	.173**			
10) Uyum	p .000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	1		
	r .263**	.444**	.250**	-.313**	.266**	-.220**	.305**	.196**	.413**	.334**		
11) Mücadele Azmi	p .000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	1	
	r .142**	.216**	.376**	-.024	.251**	-.126**	.187**	.235**	.069**	.290**	.159**	
12) Empati	p .000	.000	.000	.354	.000	.000	.000	.000	.008	.000	.000	1

*p<.05, **p<.01

TKÖÖ alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde örneklem grubunun dışadönüklük özelliği ile sorumluluk ($r=.162, p=.000, p<.001$) ve uyumluluk ($r=.180, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, gelişime açıklık ($r=.466, p=.000, p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışadönüklük özelliği ile duygusal tutarsızlık ($r=-.227, p=.000, p<.001$) ve olumsuz değerlik ($r=-.127, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında ise negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgulara göre örneklem grubunun dışadönüklük düzeyi arttıkça sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklık düzeyleri de artarken dışadönüklük düzeyi artan bireylerin duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik düzeylerinin azalacağı görülmektedir.

Örneklem grubunun sorumluluk özelliği ile, uyumluluk ($r=.434, p=.000, p<.001$) ve gelişime açıklık ($r=.330, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sorumluluk özelliği ile duygusal tutarsızlık ($r=-.269, p=.000, p<.001$) ve olumsuz değerlik ($r=-.157, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında ise negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun sorumluluk düzeyi arttıkça uyumluluk ve gelişime açıklık düzeyleri de artarken sorumluluk düzeyi artan bireylerin duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik düzeylerinin azalacağı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun uyumluluk özelliği ile gelişime açıklık ($r=.350, p=.000, p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Uyumluluk özelliği ile duygusal tutarsızlık ($r=-.136, p=.000, p<.001$) ve olumsuz değerlik ($r=-.236, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında ise negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre ergenlik dönemi bireylerinin uyumluluk düzeyi arttıkça gelişime açıklık düzeyleri de artarken uyumluluk düzeyi artan bireylerin duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik düzeylerinin azalacağı görülmektedir.

Örneklem grubunun uyumluluk özelliği ile gelişime açıklık ($r=.350, p=.000, p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Uyumluluk özelliği ile duygusal tutarsızlık ($r=-.136, p=.000, p<.001$) ve olumsuz değerlik ($r=-.236, p=.000, p<.001$) özellikleri arasında ise negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre örneklem grubunun uyumluluk düzeyi arttıkça gelişime açıklık düzeyleri de artarken uyumluluk düzeyi artan bireylerin duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik düzeylerinin azalacağı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık özelliği ile gelişime açıklık ($r=-.073$, $p=.005$, $p<.005$) özelliği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Duygusal tutarsızlık özelliği ile olumsuz değerlik ($r=.292$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği arasında ise pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre örneklem grubunun duygusal tutarsızlık düzeyi arttıkça gelişime açıklık düzeyleri azalırken, olumsuz değerlik düzeylerinin arttığı görülmektedir.

TKÖÖ alt boyutlarından gelişime açıklık ile olumsuz değerlik ($r=.039$, $p=.134$, $p>.05$) özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

EPDÖ alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde örneklem grubunun aile desteği özelliği ile akran desteği ($r=.255$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=.189$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=.182$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.187$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, mücadele azmi ($r=.382$, $p=.000$, $p=.000$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre örneklem grubunun aile desteği düzeyi arttıkça akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Örneklem grubunun akran desteği özelliği ile okul desteği ($r=.194$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=.140$, $p=.000$, $p<.001$), mücadele azmi ($r=.196$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.235$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun akran desteği düzeyi arttıkça okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinde de artış görüleceği belirtilmiştir.

Örneklem grubunun okul desteği özelliği ile uyum ($r=.173$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.069$, $p=.008$, $p<.005$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, mücadele azmi ($r=.413$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre örneklem grubunun okul desteği düzeyi arttıkça uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun uyum özelliği ile empati ($r=.069$, $p=.008$, $p<.005$) özelliği arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, mücadele azmi ($r=.413$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği ile arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre örneklem grubunun uyum düzeyi arttıkça mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Örneklem grubunun mücadele azmi özelliği ile empati ($r=.159$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguya göre örneklem grubunun mücadele azmi düzeyi arttıkça empati düzeyinin de artış göstereceği saptanmıştır.

TKÖÖ ve EPDÖ alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde örneklem grubunun dışadönüklük özelliği ile aile desteği ($r=.133$, $p=.000$, $p<.001$), akran desteği ($r=.241$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=.193$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=.235$, $p=.000$, $p<.001$), mücadele azmi ($r=.263$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.142$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun dışadönüklük düzeyi arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de artış gösterdiği görülmektedir.

Örneklem grubunun sorumluluk özelliği ile aile desteği ($r=.303$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=.342$, $p=.000$, $p<.001$) ve mücadele azmi ($r=.444$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca sorumluluk özelliği ile akran desteği ($r=.087$, $p=.001$, $p<.005$), okul desteği ($r=.233$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.216$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun sorumluluk düzeyi arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun uyumluluk özelliği ile empati ($r=.376$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca uyumluluk özelliği ile aile desteği ($r=.273$, $p=.000$, $p<.001$), akran desteği ($r=.232$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=.187$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=.270$, $p=.000$, $p<.001$) ve mücadele azmi ($r=.250$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun uyumluluk düzeyi arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık özelliği ile mücadele azmi ($r=-.313$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca duygusal tutarsızlık özelliği ile aile desteği ($r=-.193$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=-.222$, $p=.000$, $p<.001$) ve uyum ($r=-.234$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sorumluluk özelliği ile akran desteği ($r=-.048$, $p=.065$, $p>.05$) ve empati ($r=-.024$,

$p=.354$, $p>.05$) özellikleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgulara göre örneklem grubunun duygusal tutarsızlık düzeyi arttıkça aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi puanlarının azalacağı tespit edilmiştir.

Örneklem grubunun gelişime açıklık özelliği ile uyum ($r=.401$, $p=.000$, $p<.001$) özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca gelişime özelliği ile aile desteği ($r=.163$, $p=.000$, $p<.001$), akran desteği ($r=.158$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=.161$, $p=.000$, $p<.001$), mücadele azmi ($r=.266$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=.251$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun gelişime açıklık düzeyi arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Örneklem grubunun olumsuz değerlik özelliği ile aile desteği ($r=-.164$, $p=.000$, $p<.001$), akran desteği ($r=-.144$, $p=.000$, $p<.001$), okul desteği ($r=-.197$, $p=.000$, $p<.001$), uyum ($r=-.134$, $p=.000$, $p<.001$), mücadele azmi ($r=-.220$, $p=.000$, $p<.001$) ve empati ($r=-.126$, $p=.000$, $p<.001$) özellikleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre örneklem grubunun aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeyleri arttıkça olumsuz değerlik düzeylerinin azalacağı görülmektedir.

BÖLÜM 5

5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular, literatürdeki sonuçlarla birlikte değerlendirilmiştir.

5.1.1 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum

Kişilik özellikleri alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik puanlarında erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunurken, uyumluluk ve duygusal tutarsızlık düzeylerinde ise kadınların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin sorumluluk duyguları, gelişime açıklık özellikleri ve olumsuz değerlik özellikleri kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kadınların ise uyumluluk özellikleri ile duygusal tutarsızlık özellikleri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Beş faktör kişilik özellikleri incelendiğinde duygusal tutarsızlık ile nevroitiklik kavramları aynı alt boyut içerisinde değerlendirilmektedir. Tatlıhoşlu'nun (2014) yapmış olduğu çalışmada, kızların nevroitiklik düzeyinin, erkeklerin nevroitiklik düzeylerinden yüksek çıkması araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Pekiürek (2018) ve Ulusoy'un (2018) yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin duygusal tutarsızlık puanlarının erkek öğrencilerden yüksek bulunması araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Başka bir çalışmada ise çalışmasında ise duygusal tutarsızlık için anlamlı bir fark bulunmamıştır (Aliyev, 2008). Pekiürek (2018) ve Aliyev'in (2008) yapmış olduğu çalışmalarında kız öğrencilerin gelişime açıklık puanlarının erkeklerden yüksek olarak bulunması ise araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Oluşan bu farklılığın çalışmalarda yer alan örneklem gruplarının farklı bölgelerde yer almasından kaynaklanabileceği öngörülmektedir.

Araştırmada ergenlik dönemi bireylerinin cinsiyetlerine göre dışa dönüklük düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Pekiürek'in (2018) yaptığı çalışmada araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterecek şekilde dışadönüklük düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aliyev (2008)'in yaptığı çalışmada ise kız öğrencilerin erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha dışadönük bulunması araştırma

sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Son yıllarda kadınlara yönelik gerçekleştirilen fiziksel, duygusal, sosyal ve cinsel şiddetlerin artış göstermesinin kadınların dışı dönüklük değerlerine olumsuz etki yaratabileceği ve kadınların dışadönük kişilik özelliklerini kaygı, korku ve endişe nedeniyle bastırabilecekleri ve bu bastırma sonucu araştırma bulgularının farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırmada ergenlik dönemi bireylerinin anne eğitim düzeylerine göre dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmıştır. Annesi lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan bireylerin dışadönüklük kişilik özellikleri anne eğitim düzeyi ortaokul mezunu olan bireylere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin sorumluluk duyguları ise annesi üniversite mezunu olan bireylerden anlamlı olarak yüksek bulunurken, anne eğitim durumu ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik düzeyi annesi ilkokul ve üniversite mezunu olan bireylerden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Annesi lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan ergenlerin, annesi ortaokul mezunu olan ergenlere göre daha yüksek dışadönüklük kişilik özelliğine sahip olduğu; annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan ergenlerin sorumluluk duygularının annesi üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksek olduğu; annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin ise olumsuz değerlik kişilik özelliklerinin annesi ilkokul ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Uyumluluk ve duygusal tutarsızlık alt boyutlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Beş faktör kişilik özellikleri içerisinde uyumluluk alt boyutu yumuşak başlılık olarak da ifade edilmektedir.

Çalışmanın bulgularına göre ergenlik dönemi bireylerinin baba eğitim düzeylerine göre sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmıştır. Babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan ergenlerin sorumluluk duyguları babası üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca babası yüksek lisans mezunu olan ergenlerin gelişime açıklık özellikleri babası lise ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksek bulunurken baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olan ergenlerin olumsuz değerlik kişilik özellikleri babası üniversite ve yüksek lisans mezunu olan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Dışadönüklük, uyumluluk ve duygusal tutarsızlık alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Ulusoy'un (2018) yaptığı çalışmada baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olanların dışadönüklük düzeyinin anlamlı olarak yüksek

görülmesi araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Güngör'ün (2007) araştırmasında baba eğitim durumu lisansüstü olan çocukların yaratıcılık bakımından anlamlı olarak yüksek puan alması ise araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ebeveynlerin eğitim seviyesi artış gösterdikçe bireylerin gelişime açıklık düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olacağı öngörülmektedir. Baba eğitim durumu lisansüstü düzeyde olan bireylerin yaratıcılık, gelişime açıklık düzeylerinin yüksek olmasında bireylerin soru sorma ve öğrenme güdülerini canlı tutan baba yaklaşımlarının daha fazla olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bireylerin merak edebileceği, sorgulayabileceği ve araştırma yapabileceği imkan ve şartların lisansüstü eğitime sahip ebeveynler tarafından daha fazla karşılanabileceği düşünülmektedir. İlkokul ve ortaokul mezunu olan babaların çocuklarında sorumluluk düzeyinin yüksek olması ise aile içerisindeki maddi ihtiyaçların ve sosyal gereksinimlerin ergenlerde gelecek kaygısına yol açabileceği, sorumluluk bilincinin çocuklara erken yaşta yansıtılması ve çocukların sorumluluk duygusunu akranlarına göre daha erken yaşta kazanmaları itibariyle farkındalık oluşturduğu ve güdülendikleri düşünülmektedir.

5.1.2 Ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum

Araştırma bulgularına göre ergenlik dönemi bireylerinin cinsiyetlerine göre akran desteği, okul desteği, empati ve uyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Örneklem grubundaki erkeklerinin uyum özelliği kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, ergenlik dönemindeki kadınların akran desteği okul desteği ve empati düzeyleri erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aile desteği ve mücadele azmi alt boyutları ve psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aydoğdu'nun (2013), yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılığın cinsiyete göre değişmediğini belirtmesi araştırmanın psikolojik dayanıklılık toplam puanlarıyla benzerlik gösterirken, uyum, empati, akran desteği, okul desteği özelliklerinden elde edilen sonuçlarla farklılık göstermektedir. Araştırmanın psikolojik dayanıklılık toplam puanlarına ilişkin bulgularla benzerlik gösteren psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyet üzerinde incelendiği başka bir çalışmada, Özcan (2005) anne-babası boşanmış ergenlik dönemi bireylerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Bu sonuç akran desteği, okul desteği, uyum ve empati alt boyutlarından elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde ise Önder ve Gülay (2008) ilköğretim öğrencilerinin psikolojik

dayanıklılığının çeşitli değişkenlerle incelediği çalışmasında kızların psikolojik dayanıklılık düzeyinin erkeklerden yüksek olduğunu belirtirken Turgut (2015) çalışmasında kızların psikolojik sağlık puanlarının erkeklerin psikolojik sağlık puanlarından anlamlı bir şekilde yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın psikolojik dayanıklılık toplam puanlarından elde edilen sonuçlarla farklılık gösterirken akran desteği, okul desteği ve empati özelliklerinden elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Bahadır'ın (2009) yapmış olduğu çalışmada ise psikolojik dayanıklılığın erkeklerin lehine olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirtmesi araştırmanın toplam puanlarından elde edilen sonuçlarla farklılık göstermekte, uyum alt boyutundan elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir. Hannah ve Morrissey'in (1986) gençlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelendiği bir çalışmada kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin erkeklerden daha fazla olduğuna ilişkin bulunan sonuç, araştırmadan elde edilen psikolojik dayanıklılık toplam puanına ilişkin sonuçlarla farklılık göstermekte iken akran desteği, okul desteği ve uyum alt boyutundan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Harrisson ve diğerlerinin (2002) yapmış oldukları çalışmada ise cinsiyet değişkeninin psikolojik dayanıklılık düzeyleriyle anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu ise toplam puanlardan elde edilen bulgu ile benzerlik göstermektedir.

Kadınların şiddete daha fazla maruz kaldığı ve toplumsal olarak baskıyı erkeklere göre daha fazla hissetmesi ile birlikte akranlarından ve okullardan destek almaya ve empatiye daha fazla ihtiyaç duyabileceği düşünülmektedir. Erkeklerin uyum düzeyinin ön plana çıkmasında ise sosyal kaygının erkeklerde kızlara göre daha az olmasından ve aidiyet duygusunun daha gelişmiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Psikolojik dayanıklılığın toplam puan sonuçlarında anlamlı bir farklılık bulunmamasında ise örneklem grubunun ergenlik döneminde aile içi ilişkilerde, toplumsal ilişkilerde, akademik başarılarda bireye göre farklılıklar gösterebilmesinden, ergenliğin stres, kaygı, çatışma ve gerginliklerin yaşanma durumunun sık görülebileceği bir dönem olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada ergenlik dönemi bireylerinin sınıf düzeylerine göre aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi alt boyutlarında ve psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarında 9. sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Akran desteği ve empati alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Yıldırım'ın (2014) yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılık alt boyutu puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu akran desteği

ve empati alt boyutundan elde edilen bulgular için paralellik göstermekle birlikte aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi alt boyutlarından ve psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarından elde edilen bulgularla farklılık göstermektedir.

Ergenlerde 9. sınıf öğrencilerinin aile desteği ve okul desteği düzeylerinin yüksek olmasının, yeni bir kuruma yerleşen öğrencide adaptasyon sürecinde oluşabilecek problemlerden dolayı ihtiyaç duyulabilecek destek arayışından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Uyum ve mücadele azmi boyutlarının da 9. sınıf öğrencilerinin lehine yüksek bulunmasının sebebi olarak ise uyumun bireyde diğer sınıflardaki bireylere göre daha fazla ihtiyaç olarak görülmesi, mücadele azmi değerinin yüksek çıkmasında ise bu uyum ihtiyacını karşılamak üzere bireyin mücadele anlamında daha fazla çaba göstermesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ergenlik dönemi bireylerinde anne eğitim düzeyinin psikolojik dayanıklılık alt boyutlarıyla ilişkisi incelendiğinde anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında Yıldırım (2014) EPDÖ alt boyutu puanlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirtirken, Özcan (2015) ve Toprak (2013) yapmış olduğu araştırmalara göre lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar araştırmadan elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir.

Örneklem grubunun psikolojik dayanıklılık düzeyleri baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Özcan'ın (2015) yapmış olduğu araştırma incelendiğinde lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarının baba eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterirken, Yıldırım'ın (2014) araştırmasında akran desteği boyutunun baba eğitim düzeyine göre farklılaşma gösterdiği bulgusu ve Bahadır'ın (2009) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılık düzeylerinin baba eğitimi durumu düşük olan bireylerde daha yüksek olduğu bulgusu bu araştırmanın sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeninin ise örneklem grupları arasındaki yaş farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Örneklem grubunda psikolojik dayanıklılığın anne ve baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık ifade etmemesinin nedeni olarak ise psikolojik dayanıklılığın anne-baba eğitim durumundan daha çok bireyin bizzat hayatın içerisine dahil olup yaşayarak elde edebileceği düşünülmekte, ergenlerin ilerleyen süreçlerinde, meslek sahibi olduklarında, aile kurduklarında ve kendi hayatlarını sürdürmeye başladıklarında

psikolojik olarak dayanıklılık düzeylerinin anlamlı farklılıklar ifade edebileceği düşünülmektedir.

5.1.3 Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiye göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma ve yorum

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından dışadönüklük ile EPDÖ alt boyutları (aile desteği, akran desteği, okul desteği, mücadele azmi, uyum ve empati) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmakla birlikte, bireylerin dışadönüklük puanında artış oldukça EPDÖ alt boyutlarının tamamında da artış görüldüğü belirlenmiştir.

Sosyal olma kavramı sosyal uyum açısından psikolojik dayanıklılıkla ilişkili bir kavram olarak ifade edilmiştir (Werner ve Smith, 2001). Rekabetçi olma olarak da ifade edilen psikolojik dayanıklılık kavramı, mücadele gücü zorluklar karşısında ayakta durabilmek, başa çıkma becerilerini destekleyen bir özellik olarak gösterilerek dışadönüklüğün psikolojik dayanıklılık düzeyleriyle temel olarak önemli ilişkisi olduğu belirtilmektedir (Çetin, Yeloğlu, Basım, 2015). Bu sonuç araştırma bulgularıyla ilişkisel düzeyde benzerlik göstermektedir.

Dışadönüklük düzeyi yüksek olan ergenlerin psikolojik dayanıklılık alt boyutu değerlerinin yüksek olmasında; aktif, enerjik, atılgan gibi özelliklere sahip olan bireylerin dışadönük kişilik özelliklerine daha fazla sahip olabileceği öngörülmektedir. Bu ergenlerin sorun çözme becerisinde kabiliyetli, yüksek özsaygı, yüksek özgüveni ve etkili iletişim kurabilme becerisi ile yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyine sahip olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından sorumluluk ile EPDÖ alt boyutları (aile desteği, akran desteği, okul desteği, mücadele azmi, uyum ve empati) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmakla birlikte, bireylerin sorumluluk puanında artış oldukça EPDÖ alt boyutlarının tamamında da artış görüldüğü belirlenmiştir. Werner ve Smith'e (1992) göre psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin sorumluluk sahibi bir yapıya sahip oldukları ifade edilmektedir. Karşılaştıkları zorluklara yönelik hareketlerde planlılık ve organize olabilme becerisinin olduğu ifade edilmektedir (Akt. Topçu, 2017). Bu sonuç araştırmadan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Sorumluluk sahibi bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması sonucuna göre öz disiplinli, özeni, dikkatli, güdülenmeye yönelik, çalışkan ve düzenli karakterli bireyler sorumluluk sahibi olarak nitelendirilip, bu ergenlerin daha sağlıklı

karar verebilen, pozitif düşünce, geleceği planlama gibi olumlu özellikleri ile yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığı kendilerinde barındırabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından uyumluluk ile EPDÖ alt boyutları (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmakla birlikte, bireylerin uyumluluk puanında artış oldukça EPDÖ alt boyutlarının tamamında da artış görüldüğü belirlenmiştir. Campbell-Sills ve arkadaşlarının (2006) yapmış olduğu araştırmaya göre dışadönüklük, duygusal tutarsızlık ve sorumluluk alt boyutları psikolojik dayanıklılığı anlamlı düzeyde açıklarken gelişime açıklık ve uyumluluk alt boyutunu anlamlı düzeyde açıklamadığı ifade edilmektedir (Akt. Topçu, 2017). Bu bulgu ile araştırma sonucu farklılık göstermektedir. Çalışmanın sonuçlarındaki farklılığının nedeni olarak farklı ülkelerde farklı kültürel değerlere sahip bireylere uygulanmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Uyumluluk düzeyi yüksek çıkan bireyler, insancıl, alçak gönüllü, özverili, saygılı ve anlayışlı olarak ifade edilmektedirler. Bu değerlere sahip bireylerin daha içten, kendini kabul duygusu gelişmiş, yeniliklere adapte olma, içsel yüklemelere daha fazla önem verme özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek çıkabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından duygusal tutarsızlık ile EPDÖ alt boyutlarından aile desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakla birlikte akran desteği ve empati alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulguya göre ergenlik dönemi bireylerinin duygusal tutarsızlık puanında artış oldukça aile desteği, okul desteği, mücadele azmi ve uyum puanlarında azalma görüldüğü belirlenmiştir. Topçu'nun (2017) yapmış olduğu çalışmada ise duygusal tutarsızlık alt boyutunun psikolojik dayanıklılıkla negatif yönde, dışadönüklük ve sorumluluk alt boyutları ile pozitif yönde bir ilişkili olması araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Duygusal tutarsızlığı yüksek kişilerin; stresle baş etmede zayıf olmakta, sıradan olayları kendilerinde tehdit olarak görmekte, hayal kırıklığı sonucu umutsuzluk ve kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmeler yaptığı ifade edilmektedir (Hettema, Neale, Myers, Prescott ve Kendler, 2006).

Duygusal tutarsızlık, başka bir ifadeyle nevroitiklik düzeyi yüksek bireylerin güven problemi yaşayan, öfkeli, endişeli, değişken ve kendisine yönelik olumsuz duygulara sahip bireyler olup kaygı ve depresyona daha fazla yönelimli oldukları ifade

edilmektedir (Costa ve McCrae, 1990). Bu özelliklere sahip ergenlerin yaşamlarında uyum problemi yaşayabileceği, zorluklara karşı mücadele güçlerinin zayıf olabileceği ve bu sıkıntılarlaile veya okuldan destek almakta ya da gelen desteği değerlendirmekte yetersiz olabilecekleri ve bu nedenlerle psikolojik dayanıklılık düzeylerinin düşük olabileceği düşünülmektedir. Bu bireylerin ilerleyen süreçlerde psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından gelişime açıklık ile EPDÖ alt boyutları (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmakla birlikte, bireylerin gelişime açıklık puanında artış oldukça EPDÖ alt boyutlarının tamamında da artış görüldüğü belirlenmiştir. Gelişime açıklığı düzeyi yüksek bireyler hayal kuran, orijinal, maceracı, yaratıcı, meraklı bireyler şeklinde tarif edilmektedir (McCrae ve Costa, 1997). Basım ve arkadaşlarının (2015) yapmış olduğu çalışmada gelişime açıklık alt boyutu ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkmış ve değişim süreçlerinde adaptasyonun, esnekliğin ve yaratıcılığın önemi belirtilmiştir. Bu bulgu araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında ise paralellik göstermektedir.

Gelişime açıklık düzeyi yüksek bireylerin analitik düşünceye sahip, orijinal, yaratıcı, bağımsız, yüksek hayal gücüne sahip, meraklı olma özelliklerinin ön planda olduğu belirtilmektedir. Bu özelliklere sahip olan ergenlerin yüksek motivasyon, güçlü öz yeterlilik, pozitif ilişkiler ve mantıklı mücadele etme gücüne sahip olarak yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığa sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında TKÖÖ alt boyutlarından olumsuz değerlik ile EPDÖ alt boyutları (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmakla birlikte, bireylerin olumsuz değerlik puanında artış oldukça EPDÖ alt boyutlarının tamamında azalma görüldüğü belirlenmiştir.

Olumsuz değerlik düzeyi yüksek bireylerin kendilik algısı zayıf, öz saygısı düşük, bireyler olarak ifade edilmektedir. Bu özelliklere sahip olan ergenlerin motivasyonu düşük, uyum sağlayamayan, karamsar, mücadele gücü zayıf ve desteklere karşı kayıtsız olması beklenip düşük düzeyde psikolojik dayanıklılığa sahip olabilecekleri ve bu bireylerin sosyal desteğe ihtiyaç duyabilecekleri düşünülmektedir. Literatürde kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında; dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve

uyumluluk puanları yüksek olan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri yüksek çıkarken duygusal dengesizlik puanı yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir (Çetin, Yeloğlu, Basım, 2015; Campbell-Sills, Cohan ve Stein, 2006; Davey, Eaker ve Walters, 2003; Fayombo, 2010; Friborg vd.,2005; Liu, Wang ve Li, 2012;). Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Masten ve arkadaşlarının (1990) psikolojik dayanıklılığa ilişkin yapmış oldukları çalışmada, psikolojik dayanıklılık kavramının bireyin kişiliğinde önemli bir parça olduğunu ve özellikle de duygusal denge boyutuyla yüksek düzeyde ilişkili bulması araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonuçları ile paralellik gösteren başka bir çalışmada ise Riolli ve arkadaşları (2002) psikolojik dayanıklılık puanı yüksek olan bireylerin dışadönük, sorumluluk düzeyi yüksek, gelişime açık ve duygusal yönden dengeli bireyler olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda olumlu, gelişmiş, sağlıklı kişilik yapısına sahip bireylerin psikolojik olarak kendilerini dayanıklı şekilde ifade ederken, olumsuz, karmaşık kişilik özelliklerine sahip bireylerin ise psikolojik dayanıklılık düzeylerinin düşük olabileceği düşünülmektedir.

5.2 Sonuç

Bu araştırma ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve ilgili konulardaki düzeyin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu gibi demografik özelliklere göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiş olup ulaşılan sonuçlar şu şekildedir.

Cinsiyete göre erkeklerde sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik düzeyi kadın katılımcılara göre daha yüksek bulunurken, kadınlarda uyumluluk ve duygusal tutarsızlık düzeyi erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Dışadönüklük alt boyutu ve kişilik özellikleri toplam puanlarında ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

9. sınıf öğrencilerinin dışadönüklük düzeyi 10. sınıf öğrencilerine göre; 9. sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeyi 10. sınıf öğrencileri ve 12. sınıf öğrencilerine göre yüksek bulunmuştur. 10. sınıf, 11.sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin duygusal tutarsızlık düzeyi 9. sınıf öğrencilerine göre yüksek bulunurken; 9. sınıf öğrencilerinin gelişime açıklık düzeyi 10. sınıf ve 12.sınıf öğrencilerine göre; 11. sınıf öğrencilerinin gelişime

açıklık düzeyinin 12. sınıf öğrenci grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anne eğitim düzeyi lise, üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin dışadönüklük düzeyi anne eğitim durumu okuryazar olmayan bireylere göre; anne eğitim durumu ilkokul ve ortaokul mezunu olan bireylerin sorumluluk düzeyi anne eğitim durumu üniversite mezunu olan bireylere göre; anne eğitim durumu ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik düzeyinin anne eğitim durumu ilkokul ve üniversite mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Baba eğitim durumu ilkokul ve ortaokul mezunu olan bireylerin sorumluluk düzeyi baba eğitim durumu üniversite mezunu olan bireylere göre; baba eğitim durumu lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin gelişime açıklık düzeyi baba eğitim durumu lise ve üniversite mezunu olan bireylere göre; baba eğitim durumu ortaokul mezunu olan bireylerin olumsuz değerlik düzeyinin baba eğitim durumu üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu olan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Psikolojik dayanıklılık alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Erkek örneklem grubunun uyum düzeyi kadınlara göre daha yüksek bulunurken kadın örneklem grubunun akran desteği, okul desteği ve empati düzeyi erkeklerle göre daha yüksek bulunmuştur. Mücadele azmi, aile desteği alt boyutu ve psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Sınıf düzeyinde; 9. sınıf öğrencilerinin aile desteği ve okul desteği özellikleri 10. sınıf ve 11. sınıf öğrencilerine göre, 9. sınıf öğrencilerinin uyum ve mücadele azmi özellikleri 10.sınıf, 11.sınıf ve 12. sınıf öğrenci grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir

Psikolojik dayanıklılık düzeyinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Psikolojik dayanıklılık düzeyinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Kişilik özellikleri toplam puanı ile psikolojik dayanıklılık düzeyi toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri puanları yükseldikçe psikolojik dayanıklılık düzeyi de yükselmektedir. Alt boyutlar arasında dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklık kişilik özellikleri düzeyleri arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati psikolojik dayanıklılık düzeyleri de artmaktadır. Örneklem grubunun duygusal tutarsızlık kişilik özelliği arttıkça aile

desteği, okul desteği, uyum ve m¼cadele azmi psikolojik dayanıklılık d¼zeyleri d¼şmektedir. ¼rneklem grubunun olumsuz değerlik kişilik özelliği arttıkça aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, m¼cadele azmi ve empati psikolojik dayanıklılık d¼zeyleri d¼şmektedir.

5.3 ¼neriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara ilişkin aşığıdaki ¼nerilere yer verilmiştir.

Erkeklerde olumsuz değerlik, kadınlarda ise duygusal tutarsızlık d¼zeylerinin azaltılması adına okullarda rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin d¼zenlenmesi ve sosyal destek sağlayacak eğitim faaliyetlerinin yapılması,

Sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik konulu aile eğitimi, seminer programlarının d¼zenlenmesi

10, 11 ve 12. sınıf ¼ğrencilerine yönelik duygusal tutarsızlık d¼zeylerini azaltmak ve farkındalık kazandırma amacıyla rehberlik etkinliklerinin planlanması,

Okuryazar olmayan, ilkokul ve ortaokul mezunu ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumsuz değerlik d¼zeyini d¼şürecek, farkındalık ve kendini gerçekeştirebilmeye yönelik motivasyon kazandırabilecek rehberlik etkinlikleri d¼zenlenmesi,

¼niversite mezunu ebeveynlerin çocuklarına yönelik sorumluluk d¼zeylerini arttırıcı etkinlik ve aktif katılım esaslı uygulamaların yapılması,

Okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisleri tarafından 10, 11 ve 12. sınıflardaki psikolojik dayanıklılık d¼zeyi d¼ş¼k bireylerin tespit edilip bu ¼ğrencilere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi,

Erkeklerin empati, akran desteği ve okul desteği; kızların ise uyum d¼zeylerinin arttırılmasına yönelik sosyal aktivitelerin ve grup rehberlik programlarının d¼zenlenmesi,

Araştırmanın gerçekeştii ¼rneklem grubunun daha geniş tutulması, farklı ¼rneklem gruplarına da uygulanması,

Bu araştırmada kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık d¼zeyi cinsiyet, sınıf d¼zeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu açısından değerlendirilmiştir. Farklı değişkenlere göre ilişkilerin incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abalı, F. (2006). *The Effect Of Personality Traits Extroversion/Introversion On Verbal And Interactive Behaviors Of Learners*. Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Abu Bakar, A., Jamaluddin, S., Symaco, L. Ve Darusalam, G. (2010). Resiliency Among Secondary School Students İn Malaysia: Assessment Measurement Model. *The International Journal Of Educational And Psychological Assessment*, 4, 68 – 76.
- Aiken, L. R. (1993). *Personality: Theories, research, and applications*. Englewood Cliffs, NJ, US: Prentice-Hall, Inc.
- Akın, A. (2012). *Psikoloji ve eğitimde kullanılan güncel ölçme araçları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılıkları İle Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Aliyev, P. (2008). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Allik, J. (2005). Personality Dimensions Across Cultures. *Journal Of Personality Disorders*, 19(3), 212-232. Doi: 10.1521/Pedi.2005.19.3.212
- Altıntaş, E., Gültekin, M. (2005). *Psikolojik Danışma Kuramları*. İstanbul: Aktüel

- Altundağ, Y. (2013) *Anne-Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Yordayıcı Değişkenler Olarak Yaşam Doyumu Ve Yalnızlık*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
- Arslan, E. ve Arı, R. (2008). *Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlilik Ve Geçerlilik Çalışması*. Erişim Tarihi: 27 Haziran 2019, <http://Dergisosyalbil.Selcuk.Edu.Tr/Susbed/Article/Download/403/385>
- Atarbay, S. (2017) *Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılıklarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (2002). *Psikolojiye Giriş* (Y. Halogan, Çev.). Ankara: Arkadaş.
- Atkinson, R., Atkinson R. C. Ve Hilgart E. A. (2008). *Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Arkadaş Yayınları
- Aydın B. (2005). *Çocuk Ve Ergen Psikolojisi*, İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım
- Aydın, B. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Ve Umut Düzeyleri İle Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma stilleri, başa çıkma stratejileri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, H. İlhan, T. & Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.

- Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla İlgili Fakülterde Eğitime Başlayan Öğrencilerin Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Baldwin, A. L. (1980). *Theories Of Child Development*, 2. Baskı, Wiley, New York.
- Baltaş, A. (1993). *Stres Ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul:1993. Remzi Kitabevi. 13. Baskı.
- Bardakoğlu A. (1992). *Bulûğ, İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IV, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ss.413-414
- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22 (2):104-116
- Başak, B.E. (2012). *Düşük Gelirli Ailelerden Gelen Üniversite Öğrencilerinin Öz Duyarlık, Sosyal Bağlılık Ve İyimserlik İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler* Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Batan, S. N., Aytan, A. (2015). Dini Başa Çıkma, Psikolojik Dayanıklılık Ve Yaşam Doyumu İlişkisi Üzerine Bir Araştırma, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(3), 67-92.
- Bayhan P. S. Ve Artan İ. (2007). *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi*, Ankara: Morpa Kültür Yayıncılık
- Baymur F. (1997). *Genel Psikoloji*, İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Benard, B. (1991). Fostering Resiliency İn Kids: Protective Factors İn The Family, School, And Community, *Western Center For Drug-Free Schools And Communities*, August 1991, San Francisco.

- Bilgin M. (2008). *Bedensel Ve Devinsel Gelişim*, (Ed.) B. Yeşilyaprak, *Gelişim Öğrenme Psikolojisi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Block, J., & Kremen, A. M. (1996). IQ And Ego-Resiliency: Conceptual And Empirical Connections And Separateness. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 70(2), 349-361
- Bratko, D., Butković, A., Vukasović Hlupić, T. (2017). Heritability Of Personality. *Psychol Top*, 26: 1–24.
- Bulut, S., Doğan, U., & Altundağ, Y. (2013). Adolescent Psychological Resilience Scale: Validity And Reliability Study. *Contemporary Psychology, Suvremena Psihologija*, 16(1), 21-32
- Bulut, S., Doğan, U. ve Altundağ, Y. (2012). Ergen psikolojik dayanıklılık ölçęęi (EPDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *International Counseling and Education Conference (ICEC 2012)*, May, 3-5, 2012, İstanbul, Turkey.
- Bulut Serin, N. (2011). An Examination Of Predictor Variables For Problematic Intrnet Use. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 10 (3), 54-62.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Soyledikleri*. (Ceviren: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknus Yayınları.
- Burger, J. M. (2011). *Personality*, 8 dü. Belmont, California: Cengage Learning.
- Büyükköztürk, Ş. (2010a). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara.(11.Baskı) Pegem A Yayıncılık.
- Büyükköztürk, Ş. (2010b). *Sosyal bilimler için çok degişkenli istatistik*. Ankara. (1.Baskı) Pegem A Yayıncılık
- Büyükköztürk, Ş., Çokluk, Ö., Köklü, N. (2011). *Sosyal bilimler için istatistik*.(9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L. ve Stein, M. B. (2006). "Relationship of Resilience to Personality, Coping, and Psychiatric Symptoms in Young Adults", *Behaviour Research and Therapy*, 44, 585-599.
- Cardella-Filaski, K. (2010). Predicting the likelihood of help-seeking in adolescents: The role of personality variables, social support, gender, and type of problem. Yayınlanmamış doktora tezi (762034134). St. John's University, USA. <http://search.proquest.com/docview/762034134?accountid=9645> adresinden alınmıştır.
- Carlson, D. J. (2001). *Development And Validation Of A College Resilience Questionnaire* (Doktora Tezi, University Of Nebraska, Nebraska). <https://archive.org/details/Americana> Adresinden Edinilmiştir.
- Chamorro-Premuzic, T. (2008). *Personality And Individual Differences*. London: Blackwell.
- Chase, K. A., O'leary, K. D., & Heyman, R. E. (2001). Categorizing Partner-Violent Men Within The Reactive-Proactive Typology Model. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 69(3), 567.
- Cloninger, S. C. (2000). *Theories Of Personality: Understanding Persons*. (Third Edition). USA: Prentice Hall.
- Cloninger, C.R. Ve Svrakic, D.M. (2000). Personality Disorders. B.J. Sadock Ve V.A. Sadock, (Ed.), *Comprehensive Textbook Of Psychiatry* (235-298). Baltimore: Williams & Williams.
- Clouiter R. (1994). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar, (Çev.) B. Onur, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:27, Sayı:2, Ss.875-903
- Costa, P. T., ve McCrae, R. R. (1990). "Personality: Another Hidden Factor in Stress Research", *Psychological Inquiry*, 1, 22-24.

- Costa, P. T., & McCare, R. R. (1992). *Professional Manual For The NEO PI-R And NEOFFI*. Odessa: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1994). Stability and change in personality from adolescence through adulthood. In C. E Halverson, G. A. Kohnstamm, & R. P. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 139- 150). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1995). Primary Traits Of Eysenck" S P-E-N System: Three And Five Factor Solutions. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 69, 308- 317.
- Costa Jr, P., Terracciano, A., Ve McCrae, R. R. (2001). Gender Differences İn Personality Traits Across Cultures: Robust And Surprising Findings. Doi: 10.1037//0022-3514.81.2.322
- Cowen, E. L. (2001). The use and misuse of some positively valenced community concepts. *Community Mental Health Journal*, 37(1), 3-13.
- Crowley, B. J., Hayslip, B., & Hobdy, J. (2003). Psychological Hardiness And Adjustment To Life Events İn Adulthood. *Journal Of Adult Development*, 10(4), 237-248.
- Cüceloğlu, D. (1991), *İnsan Ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi.
- Çelen, N. (1993) " Bilişsel gelişimde dilin rolü" Türkçe Öğretimi Sorunları Türk Eğitim Derneği Yay.Nisan 17, 88 s. 46-51.
- Çelen, N. (2007). *Bir Dönüşüm Süreci: Ergenlik Ve Genç Yetişkinlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

- Çetin, F., & Basım, H. N. (2011). Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini Ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü. *The Journal Of Industrial Relations & Human Resources*, 13(3), 79-94
- Çetin, F., Yeloglu, H. O., ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-95.
- Çok, F., Giray, L.A., Ersever, H. (2001). Turkish Univesity Students'' Sexual Behaviour, Knowledge, Attitudes And Perceptions Of Risk Related To HIV/AIDS. *Culturu, Sexuality And Health*, 3, 81-99.
- Çoraklı, E. (2007). *Müzik Öğretmeni Adaylarının Piyano Dersindeki Başarıları İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Davey, M., Eaker, D. G. ve Walters, L. H. (2003). "Resilience Processes in Adolescents: Personality Profiles, Self-Worth, and Coping", *Journal of Adolescent Research*, 18(4), 347- 362.
- Day, A. (2006). The Power Of Social Support: Mentoring And Resilience, *Reclaiming Children And Youth*, Pp. 196-199.
- De Raad, B. (2000). *The Big Five Personality Factors: The Psycholexical Approach To Personality*. Seattle: Hogrefe Ve Huber Publishers.
- Demir M. (2001). Ergenlik Kavramına Tarihsel Bir Bakış, *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:21, Haziran
- Demir, U. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Eğitsel Yazılım Ekran Tasarımı Seçimlerinde Kişiliğın Etkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Demirkan, S. (2006). *Özel sektördeki Yöneticilerin Ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doymu Ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Digman, J. M. (1990). Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model. *Annual Review Of Psychology*, 41(1), 417-440. Doi: 10.1146/Annurev.Ps.41.020190.002221
- Digman, J. M. (1997). Higher-Order Factors Of The Big Five. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 73(6), 1246-1256.
- Digman, J. M., Ve Inouye, J. (1986). Further Specification Of The Five Robust Factors Of Personality. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 50(1), 116-123.
- Dinç A. (2007). *Ergenlerde Anne-Baba Tutumları Ve Dini Yönelim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Dolgin, K. G. (2014). *The Adolescent Development, Relationships and Culture. Ergenlik Psikolojisi Gelişim, İlişkiler ve Kültür*. Çeviren: Özen D, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Dong, G., Wang, J., Yang, X., & Zhou, H. (2013). Risk Personality Traits Of Internet Addiction: A Longitudinal Study Of Internet-Addicted Chinese University Students. *Asia - Pacific Psychiatry*, 5(4), 316-321.
- Döğücü, F. (2004). *Tosya İlçesinde Farklı Liselerde Öğrenim Gören Ergenlerin Arkadaş İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

- Durak, M. (2002). *Deprem Yaşamış Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Belirtilerini Yordamada Psikolojik Dayanıklılığın Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Dündar, Ü. (2016). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Gaziosmanpaşa İlçesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Düzgün, Ş. (2002). *İnsanda Gelişim ve Öğrenme*. Erzurum: Oser Ofset.
- Ekşi, F. (2012). Narsistik Kişilik Özelliklerinin İnternet Bağımlılığı Ve Siber Zorbalığı Yordama Düzeyinin Yol Analizi İle İncelenmesi. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(3), 1683-1693.
- Eminağaoğlu N. (2006). *Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık (Sağlamlık)*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erikson, E. H. (1968). *İdentity: Youth, and Crisis*. Norton, New York.
- Erikson E. (1959). *Identity and the Life Cycle*. New York: Universities Press.
- Erikson, E. H.,(1959), "Identity and The Life Cycle: Selected Papers", *Psychological Issues*, 1, 1-171.
- Eryılmaz, A. (2009). *Başa Çıkma Stratejilerinin Kişilik Özellikleriyle Ergen Öznel İyi Oluşu Arasındaki Aracı Rolü*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. & Ögülmüş, S. (2010). Ergenlikte Öznel İyi Oluş Ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 189-203.
- Eysenck, H. J. (1947). *Dimensions Of Personality*. London.

- Eysenck, H. J. (1967). Personality And Extra-Sensory Perception. *Journal Of The Society For Psychological Research*, 44(732), 55-71.
- Eysenck, H. J. (1990). Genetic And Environmental Contributions To Individual Differences: The Three Major Dimensions Of Personality. *J Pers*, 58(1):245-61.
- Eysenck, H. J. (2013). *The Structure Of Human Personality*. (3th Ed). London And New York: Taylor And Francis Group.
- Fayombo, G. (2010). “The Relationship between Personality Traits and Psychological Resilience among the Caribbean Adolescents”. *International Journal of Psychological Studies*, 2(2), 105-116.
- Floderus-Myrhed, B., Pedersen, N., Rasmuson, I. (1980). Assessment Of Heritability For Personality, *Based On A Short-Form Of The Eysenck Personality Inventory: A Study Of 12 898 Twin Pairs*. *Behav Genet*, 10, 153–162.
- Freud, S. (1953). *Three Essays on the Theory of Sexuality*. 7nd ed, Hogarth Press, New York.
- Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H. ve Hjemdal, O. (2005). “Resilience in Relation to Personality and Intelligence”, *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 14(1), 29-42.
- Friedman, H., S. & Schustack, M., W. (1999). *Personality: Classic Theories And Modern Research*. USA: Allyn & Bacon.
- Gable, S. L. Ve Haidth, J. (2005). What (And Why) Is Positive Psychology? *Review Of General Psychology*, 9 (2), 103-110.
- Gallatin, J. (1995). Ergenlik Kuramları. *Ergenliği Anlamak Ergenlik Psikolojisinde Güncel Gelişmeler (İç)*.

- Gander M. J. Ve Gardiner W. H. (2004). *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*, Yay. Haz. B. Onur, Ankara: İmge Yayınları
- Gander M.J., Gardiner WH (1993)., “*Child And Adolescence Development*”, *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*. (İng Çev. Onur Ve Ark). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, S. 402- 404
- Gençöz., T., Öncül, Ö. (2012). Examination Of Personality Characteristics In A Turkish Sample: Development Of Basic Personality Traits Inventory. *Journal Of General Psychology, 139(3)*, 194-216.
- Gençtan, E. (2006). *Psikanaliz ve Sonrası.12.baskı*, Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Gerring J. R. and Zimbardo, G. P. (2012). *Psikoloji ve yaşam: Psikolojiye giriş*, (Çev. G.Sart). Ankara: Nobel Yayınları.
- Gizir, C. A. (2004). *Academic Resilience: An İvestigation Of Protective Factors Contributing To The Academic Achievement Of Eight Grade Students İn Poverty*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gizir, C.A. Ve Gül, A. (2006). Psikolojik Sağlık Ve Ergen Gelişim Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 26, 87-96.
- Gizir, C. A. Ve Aydın, G. (2006). Psikolojik Sağlık Ve Ergen Gelişim Ölçeğinin Uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 26 (3), 87-96.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*,3(28), 113-128.
- Goldberg, L. R. (1993). The Structure Of Phenotypic Personality Traits. *American Psychologist*, 48(1), 26-34. Doi: 10.1037/0003-066X.48.1.26

- Goldberg, L. R., Ve Saucier, G. (1998). What Is Beyond The Big Five? *Journal Of Personality*, 66(4), 495-524. Doi: 10.1111/1467-6494.00022/Abstract
- Gökçe, B.(1993). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Güçlülük Ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Grankvist, G., Ve Kajonius, P. (2015). Personality Traits And Values: A Replication With A Swedish Sample. *International Journal Of Personality Psychology*, 1(1), 8-14.
- Grossarth-Maticek, R., Eysenck, H. J. And Boyle, G. J. (1995). Alcohol Consumption And Health: Synergistic Interaction With Personality. *Psychol. Rep.*, 77, 675-687.
- Gunthert, K. C., Cohen, L. H., & Armeli, S. (1999). The Role Of Neuroticism In Daily Stress And Coping. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 77(5), 1087.
- Güngör, İ. (2007). *Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeylerinin Kişisel Uyum, Sosyal Uyum, GenelYetenek ve Akademik Başarı ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara
- Gürkan, U. (2006). *Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürkan, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği: Ölçek Geliştirme, Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74

- Hager, P. L. (2015). *Flow And The Five-Factor Model (FFM) Of Personality Characteristics*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University Of Missouri-Kansas City.
- Hall, G. S. (1904). *Adolescence*. 2 Vols. *New York: Appleton*.
- Hannah, T. E. and Morrissey, C. (1987). Correlates of Psychological Hardiness in Canadian Adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(4), pp. 339-344.
- Haran S. (2003). Ergenlerde Gelişimsel Kriz Üzerine Bir Klinik Örnek, *Kriz Dergisi*, Sayı:12, Ss.47-53
- Haynes, N. M. (2005). Personalized Leadership For Effective Schooling. [Online]: URL: [Www.Atdp.Berkeley.Edu/Haynes_Keynote_04.Ppt](http://www.atdp.berkeley.edu/Haynes_Keynote_04.ppt)
- Hettema, J. M., Neale, M. C., Myers, J. M., Prescott, C. A. ve Kendler, K. S. (2006). A population-based twin study of the relationship between neuroticism and internalizing disorders. *American Journal of Psychiatry*, 163(5), 857-864.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., Kılıç Atıcı, M. (2007). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk Ve Ergen Gelişimi*. Erişim Tarihi:12 Mayıs 2019, <http://pegem.net/dosyalar/dokuman/250720071828521.%20Sayfa.pdf>
- Kakhnovets, R. (2011). Relationships among personality, expectations about counseling, and help-seeking attitudes, *Journal of Counseling ve Development*, 89, 11-19.
- Kamya, H. (2000). Hardiness And Spiritual Well-Being Among Social Work Students. *Journal Of Social Work Education*, 36 (2), 231-241.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın

- Karatekin, H. (2013). *Benlik Yapılarına Göre Başa Çıkma Stratejileri Ve Yaşam doyumunun İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Klag, S., & Bradley, G. (2004). The Role Of Hardiness İn Stress And İllness: An Exploration Of The Effect Of Negative Affectivity And Gender. *British Journal Of Health Psychology*, 9(2), 137- 161.
- Kobasa, C. Suzanne, Maddi, R. Salvatore Ve Zola, A. Marc (1983). Type A And Hardiness, *Journal Of Behavioral Medicine*, 6(1), 1983, 41-51.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17, Ss.231-256
- Koç-Yıldırım, P. (2014). *Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık İle Benlik Kurgusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Koç-Yıldırım, P., Yıldırım, E., Otrar, M. Ve Şirin, A. (2015). Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık İle Benlik Kurgusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42, 2015, 277-297.
- Korkut, F. (2003). Rehberlikte önleme hizmetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 441-452.
- Kosaka, M. (1996). Relations Between Hardiness And Psychological Stress Response. *Journal Of Performance Studies*, 3, 35-40.
- Köknel, Ö. (1988). *Zorlanan İnsan*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.

- Krovetz, M.L. (1999). *Fostering Resiliency: Expecting All Students To Use Their Minds And Hearts Well*. California: Corwin Press, Inc.
- Krovetz, Martin, L. (1999). Resiliency: A Key Element For Supporting Youth At Risk.
- Kulaksızoğlu, E. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. (4. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2006). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Yayınları
- Kulaksızoğlu A. (2014). *Ergenlik Psikolojisi*. (15. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kumpfer, K. L. (1999). Factors and Processes Contributing to Resilience. In M. D. Glantz, J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*, (pp. 179-224). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Lambert, C. E., & Lambert, V. A. (1999). Psychological Hardiness: State Of The Science. *Holistic Nursing Practice*, 13(3), 11-19.
- Lee, E. (2012). Big Five Personality Traits And Equity Sensitivity And Transformational Leadership. *International Journal Of Social Science And Humanity*, 2(2), 164- 167.
- Liu, Y., Wang, Z. ve Li, Z. (2012). “Affective Mediators of the Influence of Neuroticism and Resilience on Life Satisfaction”, *Personality and Individual Differences*, 52, 833-838.
- Masten, A. S., Best, K. M. ve Garmezy, N. (1990). “Resilience and Development: Contributions from the Study of Children Who Overcome Adversity”, *Development and Psychopathology*, 2(4), 425-444.
- Masten, A. S. (1994). Resilience In Individual Development: Successful Adaptation Despite Risk And Adversity, In M. C. Wang, & G. W. Gordon (Eds.),

- Educational Resilience In Inner-City America: Challenges And Prospects, (Pp. 3-25). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238
- Masten, A. S. Ve Reed, M. J. (2002). Resilience In Development. In C. R. Snyder S. J. Lopez (Eds.), *The Handbook Of Positive Psychology* (Pp. 74- 88). Oxford University Press.
- Masten, A. S., & Obradovic, J. (2008). Disaster Preparation And Recovery: Lessons From Research On Resilience In Human Development. *Ecology And Society*, 13(1), 9.
- Masten, A. S., ve Obradović, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 13-27.
- Mccrae, R. R., Ve Costa, P. T. (1987). Validation Of The Five-Factor Model Of Personality Across Instruments And Observers. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 52(1), 81-90.
- Mccrae, R. R., Ve Costa Jr, P. T. (1997). Personality Trait Structure As A Human Universal. *American Psychologist*, 52(5), 509-516.
- Mccrae, R. R., Ve Costa, P. T. Jr. (1999). A Five-Factor Theory Of Personality. L. A. Pervin, Ve O. P. John (Eds.), *Handbook Of Personality: Theory And Research* (2nd Ed.), İçinde (139–153). New York: Guilford Press.
- Mccrae, R. R., & Costa, P. T. (2003). *Personality In Adulthood*. New York: The Guilford Press.
- Mccrae, R. R., Ve Terracciano, A. (2005). Personality Profiles Of Cultures: Aggregate Personality Traits. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 89(3), 407-425.

- Mclaren, K. (2011). *Duyguların Dili*. İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Miller, P.H. (1993). Vygotsky's Theory And The Contextualist. The Eory Of Development Psychology. New Jersey.
- Miller, P.H. (2011). Piaget's Theory: Past, Present, And Future İn U.Gosvami(Ed.), Wiley-Blackwell.
- Morgan, C. T. (1999). *Psikolojiye Giriş* (13. Baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü.
- Motan, İ. (2002). *Distinguishing Anxiety And Depression: Hardiness* (Unpublished Master Thesis). The Middle East Technical University, Ankara.
- Noorafshan, L., Jowkarb, B., & Hosseini F. S. (2013). Effects of family communication patterns of resilience among Iranian adolescents. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 84, 900-904.
- Norman, E. (2000). Introduction: the strengths perspective and resiliency enhancement - a natural partnership. In E. Norman (Eds.), *Resiliency Enhancement* (pp. 1-16). New York: Columbia University Press.
- Noyan, H., Sertel-Berk, H. O. (2007). Ergenlerde Sosyal Fobi, İçe Ve Dışa Dönük Kişilik Özellikleri Ve Okul Başarı Durumu, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 27 (1), 31-50.
- Oktan, V. (2008). *Üniversite Sınavına Hazırlanan Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Oktay, M. (2000). *İletişimler İçin Davranış Bilimlerine Giriş*. İstanbul: Der.

- Önder, A., & Gülay, H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23): 192-197.
- Öy, B. (1995). Çocuk ve Ergenlerde Depresyon Epidemiyolojisi ve Risk Etkenleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2 (1), 40-42.
- Özbay, Y., Kayacı, Ü. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Doğum Sıraları Ve Sosyal İlgili Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamadaki Rolünün İncelenmesi*, Mersin: 13. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi, 123-125.
- Özcan, B. (2005). *Anne-Babaları Boşanmış Ve Anne-Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri Ve Korumucu Faktörler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, Z. (2015). *Lise Öğrencilerinin Kişilerarası Şemaları İle Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özkardeş O. G. (2006). *Baba Ve Çocuk*, İstanbul: Morpa Yayınları
- Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz Anlayış Düzeylerinin Bilinçli Farkındalık Kişilik Özellikleri Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Anışmanlık Bilim Dalı. Konya
- Parks, L., Ve Guay, R. P. (2009). Personality, Values, And Motivation. *Personality And Individual Differences*, 47(7), 675-684. Doi: 10.1177/1088868314538548
- Parlak, S. (2014). *Yüksek Öğrenim Kredi Yurtlar Kurumunda Barınan Kız Öğrencilerin Yaşam Anlam Düzeyleri İle Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişki (İstanbul Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Peabody, D., Ve De Raad, B. (2002). The Substantive Nature Of Psycholexical Personality Factors: A Comparison Across Languages. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 83(4), 983-997. Doi:10.1037//0022-3514.83.4.983
- Pedro-Carroll, L. (2005). Joanne; Fostering Resilience İn The Aftermath Of Divorce: The Role Of Evidence-Based Programs For Children, *Family Court Review*, 43(1), 52-64.
- Pekyürek, İ. (2018). *Bir Okul Örneğinde Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin Kişilik Yapısı ve Cinsiyet Rolü ile İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Poyraz, C. (2010). *Fiziksel Gelişim, Gelişim Psikolojisi*, (Ed.) H. Ergin Ve S. A. Yıldız, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ss.60-104
- Recepoğlu, E., Tümlü, G.Ü. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Yüksek Öğretim Ve Bilim Dergisi*, 3 (3) 205 -213
- Redman, K., Harrist, T., Mahmood, A., Sadler, S. (2002). *Neuroticism, Extraversion, Life Events And Depression*. The Cardiff Depression Study; MRC Social Genetic and Developmental Psychiatric Research Centre, Institute of Psychiatry, London ; The British Journal of Psychiatry.
- Rıollı, L., Savıckı, V., Cepanı, A. (2002). “Resilience in the Face of Catstrophe: Optimism, Personality, and Coping in the Kosovo Crisis”, *Journal of Applied Social Psychology*, 32(8), 1604-1627.
- Roberts, B. W., Chernyshenko, O. S., Stark, S., Ve Goldberg, L. R. (2005). The Structure Of Conscientiousness: An Empirical Investigation Based On Seven Major Personality Questionnaires. *Personnel Psychology*, 58(1), 103-139.

- Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H., Ve Knafo, A. (2002). Basic Values And The Five Factor Model Of Personality Traits. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 28, 789-801. Doi: 10.1177/0146167202289008
- Rutter, M. (2006). Implications Of Resilience Concepts For Scientific Understanding, *Annals. New Yorkacademy Of Sciences*. 1094, 1-12 . New York Academy Of Sciences. Doi:10.1196 Annals.1376.002
- Sagone, E.,& Caroli, M. E. D. (2013). Relationship between resilience, self-efficacy, and thinking styles in Italian middle adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 838-845.
- Saka, A. (2017). *Farklı Aile Yapısına Sahip Ergenlerin Öz-Yeterlilik Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Anabilim Dalı, Karabük.
- San Şentürk, S. (2010). *Liseli Ergenlerin Yalnızlık Algısının Sosyal Beceri, Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik* (Çev. DM Siyez). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, JW.(2012). *Adolescence. Ergenlik. 14th ed*, Çeviren: Siyez DM, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Sarıtaş, D. (2012). *Psychological Well-Being Of Adolescents: Maternal Rearing Behaviors, Basic Personality Traits, And Emotion Regulation Process*. Unpublished Doctoral Dissertation, Middle East Technical University, Ankara.
- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.

- Saucier, G., Ve Ostendorf, F. (1999). Hierarchical Subcomponents Of The Big Five Personality Factors: A Cross-Language Replication. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 76(4), 613-627.
- Sayar, K. (2006). *Ruh Hali*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2013). *Theories of Personality*. California: Wadsworth Cengage Learning.
- Seçkin, Ş. ve Hasanoğlu, A. (2016). *Çocukta rezilyans* (1. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Selcuk, Z., Yılmaz, E. D. (2017). *Rehber Benim: Psikolojik Danışmanlar Ve Öğretmenler İçin Dokuz Tip Mizac Modeli'ne Gore Rehberlik Yaklaşımına Giriş*. (2.Baskı). Ankara: Elma Yayınevi.
- Sezgin, F. (2012). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2) 489-502
- Shaye, A. (2009). *Infidelity İn Dating Relationships: Do Big Five Personality Traits And Gender Influence Infidelity?*. Los Angeles: Alliant International University.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Siyez, D. M. (2007). Fiziksel Gelişim. A.Kaya (Ed.), *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Siyez, D. M. (2007). Lise Öğrencilerinde Problem Davranışların Görülme Sıklığı: İzmir Örneklemleri. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 15-31.
- Somer, O., Korkmaz, M. & Tatar, A. (2002). Beş Faktörlü Kişilik Envanterinin Geliştirilmesi: Ölçek Ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Steinberg, L. (2012). *Ergenlik* (Çev.Ed.. Figen Çok).Ankara: İmge Yayınevi.
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik*, Ankara: İmge Kitapevi
- Steinberg, L. (2007). *Mcgraw-Hill Companies Inc. New York*, 2005. Çev. Figen Çok, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları
- Strang, S. E. (2004). *Big Five Personality And Leadership Developmental Levels As Predictors Of Leader Performance*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, The University Of Georgia
- Sünbül, Z. A. (2012). *Ergenlerde Olumlu Sosyal Davranışları Yordamada Koruyucu Faktörler Ve Bazı Kişisel Değişkenlerin Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sürücü, M., Bacanlı, F. (2010).Üniversiteye Uyumun Psikolojik Dayanıklılık Ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi .*Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2): 375-396
- Şahin, D. (2014). *Öğretmelerin Öz Duyarlıklarının Psikolojik Sağlık Ve Yaşam Doyumu Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özellikleri Alt Boyutlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(17), 939-971.

- Taymur, İ., & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: Tanımı, Sınıflaması Ve Değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 154-177.
- TDK (2017). Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>
- Tekin, A.Ö. (2012). *Yabancılaşma Ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler: Antalya Kemer'deki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Çalışanları Üzerinde Bir Uygulama*. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Terzi, Ş. (2005). *Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları Ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Topçu, F. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji, İstanbul.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumunu* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Toruntay, H. (2015). *Pozitif Psikolojik Sermaye İle Kuşaklar Arasında İşe İlişkin Güven Algısı Arasındaki İlişkiler*, Doktora Tez Önerisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Tümlü, G.Ü. (2012). *Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Temas Engellerinin İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçal, E. (2006). *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara:Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ulusoy, Y. Ö., Akfırat, O. N., Tura, G. (2018). *Ebeveynlere Bağlanma ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*. Journal of Resilience, 2.1: 23-38.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik Kuramına Dayalı Psiko-eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Denetim Odağı ve Yılmazlık Düzeyi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İzmir.
- Varış, F. (1998). *Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler, Ve Güvenirlilik Çalışmaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Walsh, F. (2006). *Strengthening family resilience*. (2nd ed.). Guilford Press.
- Watson, D. Ve Clark, L. A. (1997). Extraversion And Its Positive Emotional Core. R. Hogan, J. A. Johnson, Ve S. R. Briggs (Ed) *Handbook Of Personality Psychology*, İçinde (767-793), New York: Academic Press.
- Werner, E. E. ve Smith, R. S. (2001). *Journeys from childhood to midlife: Risk, resilience, and recovery*. Ithaca NY: Cornell University Press.

- Whitworth, B. S. (2008). Is There A Relationship Between Personality Type And Preferred Conflict-Handling Styles? An Exploratory Study Of Registered Nurses İn Southern Mississippi. *Journal Of Nursing Management*, 16(8), 921-932.
- Wiggins, J.S. (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(37), 395-412.
- Woolfolk, A. E. (1993). Educational Psychology. Fift H Edition. Allyn And Bacon Inc. Boston
- Yanbastı, G. (1991). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik Kuramları* (L. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi
- Yaşar, V. (2006). *Farklı Liselerde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Denetim Odağı Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer H. (2007). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yazgan-İnanç, B. & Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç, B., Yerlikaya, E. E. (2012). *Kişilik Kuramları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yelpaze, İ. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardımalma Tutumlarının İncelenmesi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı. Eskişehir.

Yıldız, A. D. (2016). *Pozitif psikoloji bağlamında umut* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Yılmaz, H., Ve Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi* 11(4).

Yılmaz, T. (2000). *Ergenlikte Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK-1 ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.14857065

17.08.2018

Konu: Araştırma İzni

Sayın Muhammed Zahid UÇAR
Kılıçarslan Mah. Hitam Sok. No:20/6 Selçuklu KONYA

İlgi : a) 16.05.2018 tarihli ve 83688308-605.99-E.9617786 sayılı yazımız.
b) 17.08.2018 tarihli ve 14818379 sayılı dilekçeniz.

İlgi (a) yazımız ile "Ergenlik Dönemi Bireylerinin Kişilik Özellikleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki" konulu araştırmanıza uygulanma izni verilmiştir. İlgili (b) dilekçenizde araştırmanızı 2017-2018 eğitim öğretim yılında tamamlamadığınızdan araştırmanızı 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulama talebiniz incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan ekli listede adı yazılı ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarınızı 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamanız zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinize sunulur.

Mukadder GÜRSOY
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Öğrenci Kişisel Bilgi Formu (1 Sayfa)
- 2-Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (1 Sayfa)
- 3-Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ) (1 Sayfa)
- 4-Okul Listesi (1 Sayfa)

Akçorucu Mah.Garajı Cad. No:4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Tel : (0 332) 353 30 50
Faks : (0 332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakarsuz.meb.gov.tr> adresinden: ffa-9328-3b32-b7f0-be53 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2 TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELİŞTİRİLMİŞ TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda size uyan ya da uymayan pek çok kişilik özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden her birinin sizin için ne kadar uygun olduğunu ilgili rakamı daire içine alarak belirtiniz.

Örneğin;

Kendimi biri olarak görüyorum.

1 Aceleci	1 2 3 4 5	24 Pasif	1 2 3 4 5
2 Yapmacık	1 2 3 4 5	25 Disiplinli	1 2 3 4 5
3 Duyarlı	1 2 3 4 5	26 Açgözlü	1 2 3 4 5
4 Konuşkan	1 2 3 4 5	27 Sinirli	1 2 3 4 5
5 Kendine güvenen	1 2 3 4 5	28 Canayakın	1 2 3 4 5
6 Soğuk	1 2 3 4 5	29 Kızgın	1 2 3 4 5
7 Utangaç	1 2 3 4 5	30 Sabit fikirli	1 2 3 4 5
8 Paylaşımçı	1 2 3 4 5	31 Görgüsüz	1 2 3 4 5
9 Geniş / rahat	1 2 3 4 5	32 Durgun	1 2 3 4 5
10 Cesur	1 2 3 4 5	33 Kaygılı	1 2 3 4 5
11 Agresif(Saldırgan)	1 2 3 4 5	34 Terbiyesiz	1 2 3 4 5
12 Çalışkan	1 2 3 4 5	35 Sabırsız	1 2 3 4 5
13 İçten pazarlıklı	1 2 3 4 5	Yaratıcı	
14 Girişken	1 2 3 4 5	36 (Üretken)	1 2 3 4 5
15 İyi niyetli	1 2 3 4 5	37 Kaptisli	1 2 3 4 5
16 İçten	1 2 3 4 5	38 İçine kapanık	1 2 3 4 5
17 Kendinden emin	1 2 3 4 5	39 Çekingen	1 2 3 4 5
18 Huysuz	1 2 3 4 5	40 Alıngan	1 2 3 4 5
19 Yardımsever	1 2 3 4 5	41 Hoşgörülü	1 2 3 4 5
20 Kabiliyetli	1 2 3 4 5	42 Düzenli	1 2 3 4 5
		43 Titiz	1 2 3 4 5

21 Üşengeç	1 2 3 4 5	44 Tedbiri	1 2 3 4 5
22 Sorumsuz	1 2 3 4 5	45 Azimli	1 2 3 4 5
23 Sevecen	1 2 3 4 5		

EK-3 ERGEN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Vereceğiniz cevapların doğru ya da yanlış yoktur. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen boş bırakmadan hepsini işaretlemeye çalışınız. Samimi olarak cevap vereceğinize inanıyor ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

		Bana Çok Uygun	Bana Uygun	Bana Uygun Değil	Bana Hiç Uygun Değil
1	Ailem benimle gerçekten ilgilenir.				
2	Ailem başarılı olacağına inanır.				
3	Ailemle eğlenceli zaman geçiririm				
4	Aile içinde alınan kararlarda fikirlerim dikkate alınır				
5	Yaşam zorluklarına karşı dayanıklıyım.				
6	Zor şartlarda dahi serin kanlı davranabilirim.				
7	Genelde olaylara kötümser bakarım.				
8	Ailem paylaşacak bir şeyim olduğunda beni dinler.				
9	Ailem sorunlarım olduğunda bunu fark eder.				
10	Öğretmenlerimden benimle gerçekten ilgilenen kimse yok.				
11	Öğretmenlerim içinde yaptığımı takdir eden kimse yok				
12	Ailemin yanında bulunmaktan mutluluk duyarım.				
13	Şartlar değiştiğinde ne yapmam gerektiğini çabucak anlarım				
14	Kendimde hedeflerime ulaşacak kararlılığı göremiyorum				
15	Sorumluluk almak bana zor geliyor				
16	Hayat, bana pek yaşanılabilir gelmiyor.				
17	Öğretmenlerim arasında beni dinleyecek kimse yok				
18	Hayal ettiğim geleceğe ulaşabileceğime inanıyorum.				
19	Bir kişinin bir olay ya da durum karşısında nasıl hissedeceğini anlamakta iyiyimdir				
20	Diğer insanlara ilgi göstermekten hoşlanırım				
21	Karşımdaki kişinin o anda neler hissettiğini anlayabilirim				
22	Okulda olmasam hiçbir öğretmenim bunu fark etmez.				
23	Okulda güzel bir şey yaptığımda kimse bunu takdir etmez				
24	Yokluğumu fark edecek arkadaşlarım vardır.				
25	Sorunlarımı anlatabileceğim arkadaşlarım vardır.				
26	Yaşamımın alacağı yön üzerinde yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum				
27	Zor zamanlarımda kendisine güvenebileceğim arkadaşlarım vardır				
28	Zor durumda kaldığımda arkadaşlarım bana yardım ederler				
29	Güzel zaman geçirdiğim arkadaşlarım vardır				

EK-4 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) CİNSİYET

Kadın

Erkek

2) SINIF DÜZEYİ

9. Sınıf

10. Sınıf

11. Sınıf

12. Sınıf

3) ANNE EĞİTİM DÜZEYİ

Okuryazar değil

İlkokul

Ortaokul

Lise

Lisans-Üniversite

Yüksek Lisans

4) BABA EĞİTİM DÜZEYİ

Okuryazar değil

İlkokul

Ortaokul

Lise

Lisans-Üniversite

Yüksek Lisans

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Muhammed Zahid Uçar
Doğum Yeri ve Tarihi : Selçuklu / 29.07.1992
Medeni Durumu : Bekar
e-posta : zahiducar.pdr@gmail.com

Eğitim Bilgileri

İlkokul : Mareşal Mustafa Kemal İlköğretim Okulu
Ortaokul : Mareşal Mustafa Kemal İlköğretim Okulu, Selçuklu, Konya, 2006
Lise : Özel Enderun Lisesi, Karatay, Konya, 2010
Lisans : Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Konya, 2015
Yüksek Lisans :
Doktora :

İş Deneyimi

1. Selçuklu Öğretmen Fatma Menekşe Eğitim Uygulama İş Okulu (Özel Eğitim, Ücretli Öğretmen) 2018, 2019
- 2.

İlgi Alanları
